

Govor mržnje u pandemijskoj infodemiji

Vučemil, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:956246>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Martina Vučemil

Govor mržnje u pandemijskoj infodemiji

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Katedra za translatologiju

Martina Vučemil

Matični broj: 0009074700

Govor mržnje u pandemijskoj infodemiji

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Sveučilišni diplomski prevoditeljski studij

Mentor: Doc. dr. sc. Cecilija Jurčić Katunar

Rijeka, rujan 2022.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova

izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Govor mržnje.....	3
2.1. Što je govor mržnje?.....	3
2.2. Pravna pozadina – sloboda izražavanja i govor mržnje.....	7
3. Uloga suvremenih medija.....	10
4. Infodemija	12
5. Teorije zavjere u kontekstu pandemije.....	20
5.1. Nekritičko prihvaćanje atraktivnih alternativa	20
5.2. Teorije zavjere u kontekstu pandemije koronavirusa	21
5.3. Psihologija mase i začarani krug govora mržnje	24
6. Analiza komentara.....	27
6.1. Metodologija.....	27
6.2. Adresati govora mržnje	27
6.2.1. Krizni stožer i Vlada RH.....	27
6.2.2. Mediji.....	29
6.2.3. Znanost i medicina	31
6.2.4. Istaknuti pojedinci tijekom pandemije.....	36
6.2.5. Starija populacija	47
6.2.6. Mlađa populacija.....	49
6.2.7. Polarizacija kao dominantni obrazac govora mržnje	51
6.3. Tematsko-sadržajna motiviranost govora mržnje.....	54
6.3.1. <i>Lockdown</i>	54
6.3.2. Ograničenja rada ugostiteljskih objekata	55
6.3.3. Nejednaki kriteriji u provođenju epidemioloških mjera – religijska okupljanja	58
6.3.4. Rad obrazovnih ustanova	60
6.3.5. Cijepljenje	62
6.3.6. Novi sojevi koronavirusa	65
6.4. Diskursno-retoričke strategije govora mržnje	67
6.4.1. Poziv na akciju, djelovanje, otpor – poziv na nasilje.....	67
6.4.2. Kritika poteza i politika pojedinih aktera.....	69
6.4.3. Teorije zavjere - „razotkrivanje laži“ i ponuda alternativnih objašnjenja	71
6.4.4. Uvrede.....	74
6.5. Jezične strategije govora mržnje.....	77
6.5.1. Psovke	78
6.5.2. Leksičke inovacije	82
6.5.3. Ironija i sarkazam.....	85
6.5.4. Simulacija usmenosti	88
7. Zaključak.....	93
8. Sažetak	95
9. Popis literature.....	96
10. Popis izvora komentara	104
11. Popis slika	108

1. Uvod

Tijekom prethodne gotovo tri godine svjedočili smo promjeni naših života iz korijena, promjeni kakvu je do sada bilo teško uopće zamisliti. Bolest koja se pojavila u prosincu 2019. godine u kineskom gradu Wuhanu, i koja je u početku bila smatrana lažnom viješću (*fake news*), već je u siječnju 2020. proglašena epidemijom u NR Kini. Krajem siječnja Svjetska zdravstvena organizacija proglasila je izvanredno javnozdravstveno stanje od međunarodnog značaja, a 11. je ožujka izdala priopćenje prema kojemu se COVID-19 može smatrati pandemijom, koja ne predstavlja samo javnozdravstvenu krizu, nego globalnu krizu koja će zahvatiti sva područja naših života.

Prisjetimo li se početka 2020. godine, sjetit ćemo se atmosfere straha i neizvjesnosti koja je vladala u svijetu. Velikim je dijelom takva atmosfera rezultat uloge koju su mediji, a posebice društvene mreže, odigrali tijekom ove krize. Epidemiološke su mjere, poduzete s ciljem zaštite od novog virusa snažno su utjecale na prevladavajuće načine komunikacije. Socijalno distanciranje, *lockdown* i ostale restriktivne mjere utjecale su na povećanje obujma komunikacije koja se odvija putem društvenih mreža, pa tako i na količinu informacija koje se šire tim putem. Nesuglasja u stručnim kadrovima, kontradiktorne informacije, stalne promjene i neizvjesnost uzrokovali su pojavu mnoštva netočnih i neprovjerenih informacija koje su negativno utjecale na stanje u javnom prostoru. Iz tog razloga, Svjetska je zdravstvena organizacija, uz pandemiju COVID-19, proglasila i infodemiju.

Neizmjerne količine informacija, među kojima i velika količina onih netočnih, kreira i pridonosi atmosferi straha i neizvjesnosti, jer informacije postaje nemoguće kritički filtrirati. Strah, neizvjesnost, šok, neznanje, ali i nametnuta promjena ustaljenog načina funkcioniranja neminovno izaziva veliku količinu frustracije kod ljudi. S obzirom da je tijekom infodemije vjerodostojne informacije teže prepoznati, lakše je upasti u zamke raznih teorija zavjere, odnosno alternativnih uporišta iz kojih se šire glasine, dezinformacije. One postaju atraktivne široj javnosti jer na vrlo jednostavan način tumače vrlo složenu stvarnost. Društvene mreže u ovoj situaciji postaju idealno okruženje za iskazivanje frustracija, jer pružaju prostor svakom pojedincu za anonimno iznošenje mišljenja i stavova, koji pak vrlo brzo i neprimjetno prelaze u govor mržnje.

Potaknut upravo obiljem govora mržnje u javnome prostoru, ovaj će rad iz pozicije kritičke analize diskursa promotriti govor mržnje na prikupljenom korpusu komentara s društvene mreže *Facebook*, točnije, komentara na članke pandemijske tematike nekoliko internetskih

portala (*24sata, Net.hr, Jutarnji list, Indeks.hr*) objavljenih na *Facebooku* u vremenskom periodu od siječnja 2020. do svibnja 2022. godine. Rad će u teorijskom dijelu pokušati rasvijetliti fenomene govora mržnje, uloge suvremenih medija, infodemije i teorija zavjere u kontekstu pandemije, nakon čega će uslijediti analiza prikupljenih komentara. U zaključku će se na temelju iznesene teorije i analiziranih komentara pokušati odgovoriti na najbitnija pitanja o govoru mržnje u kontekstu pandemijske infodemije – o njegovoj usmjerenosti, tematski-sadržajnoj motiviranosti te diskursnim i jezičnim strategijama koje rabe njegovi autori.

2. Govor mržnje

2.1. Što je govor mržnje?

Govor mržnje pojam je kojega je vrlo teško definirati s obzirom na njegovu isprepletenost s jednim od osnovnih ljudskih prava, pravom na slobodu govora i izražavanja. Granica između slobode izražavanja i govora mržnje zaista je tanka i stoga ostavlja mjesta različitim interpretacijama navedenih pojmova. Brojni se autori (Kulenović, 2016a; Cvijanović, 2016; Vasiljević, 2016; Hlebec, Gardašević, 2021) slažu kako ne postoji univerzalna, općeprihvaćena ili pravna definicija govora mržnje, pa ćemo ovdje navesti neke od njih. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* navodi kako je govor mržnje usmeni ili pismeni govor koji napada određenu grupu ljudi ili joj prijeti, posebice na temelju rase, religije ili seksualne orijentacije¹. Sličnu definiciju navodi i *Cambridge Dictionary*, prema kojem je govor mržnje javni govor koji izražava mržnju ili potiče na nasilje prema nekoj osobi ili grupi na temelju rase, religije, spola, seksualne orijentacije ili sličnoga². Nadalje, Walker (1994, prema Cvijanović, 2016) govorom mržnje smatra bilo koji oblik izražavanja koji se smatra uvredljivim za neku rasnu, vjersku, etničku ili nacionalnu grupu, među koje uključuje također manjinske grupe te žene, a ova je definicija značajna upravo zato što navodi pojam *uvredljivog* govora kao onoga što čini govor mržnje. O porijeklu i izvorima govora mržnje govori nam Belavusau (2013, prema Cvijanović, 2016), navodeći kako je isti utemeljen na ideologijama rasizma, seksizma, vjerske intolerancije, ksenofobije i homofobije. Prema Alkiviadou (2018), najbliže općeprihvaćenoj definiciji govora mržnje što možemo doći je putem određenih neobvezujućih pravnih dokumenata specijaliziranih komisija ili tijela, kao što je Preporuka Vijeća Europe (*Recommendation of the Council of Europe Committee of Ministers on Hate Speech*), koja drži da govor mržnje pokriva sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promiču ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje koji se temelje na netoleranciji. Međutim, ista autorica (Alkiviadou, 2018) navodi kako ova definicija izostavlja sve oblike govora mržnje koji nisu povezani s rasnim ili vjerskim grupama, pa tako izvan obuhvaćenog ostaju, primjerice, homofobne izjave. Autorice Munivrana Vajda i Šurina Marton u svom radu također navode definiciju iz Preporuke Vijeća Europe, ali ističu da „iako i hrvatski pojam 'govor mržnje' i engleski ekvivalent 'hate speech' naglasak stavljaju na 'govor', koji podrazumijeva verbalni izričaj, pojam govora u ovom kontekstu obuhvaća kako verbalne tako i neverbalne

¹ <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/hate-speech?q=hate+speech>

² <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hate-speech>

načine javnog izražavanja, kao što su slike, znakovi, simboli, geste i sl.“ (Munivrana Vajda, Šurina Marton, 2016, str. 438).

Alaburić (2018) smatra kako termin govor mržnje, u pogledu pravne teorije, ipak ima relativno precizno značenje – podrazumijeva specifične napadačke govore koji šire, promoviraju ili opravdavaju mržnju, neprijateljstvo, prezir, netoleranciju, ekskluziju i predrasude te pozivaju na nasilje ili diskriminaciju određenih prepoznatljivih i 'ranjivih' grupa ili njihovih članova na temelju njihove rase, boje, nacionalnosti i narodnosti, religije, dobi, spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, zdravlja, invaliditeta, statusa imigranta ili neke druge uobičajene karakteristike ili statusa. Nadalje, Alaburić precizira dva preduvjeta koja, s pravne strane, moraju biti zajednički ostvarena kako bi se neki oblik izražavanja mogao označiti kao govor mržnje. Prvo, sadržaj izraza mora izražavati mržnju, biti neprijateljski, prijeteći, omalovažavajući, ponižavajući i sl. Drugo, izraz mora biti usmjeren na određene 'ranjive' grupe i njihove članove, promovirajući, potičući ili opravdavajući mržnju, neprijateljstvo, nasilje ili diskriminaciju na temelju njihovih uobičajenih karakteristika.

Od spomenutih se definicija nešto razlikuje odgovor Kulenovića (2016a) na pitanje o tome što je govor mržnje. Ovaj nam autor umjesto univerzalne, sveobuhvatne definicije nudi dvije temeljne odrednice govora mržnje. Prva se odnosi na aspekt javnog govora – kod govora mržnje uvijek je riječ o *javnom* izražavanju netrpeljivosti, jer se isti sankcionira zbog posljedica koje nosi, a koje mogu biti rezultat isključivo javnog govora, ne i privatnog. Također, „liberalna država koja bi pratila i sankcionirala privatni govor ili korespondenciju, te zahtijevala od građana da prijave svaki izraz netrpeljivosti koji je izrečen u privatnom razgovoru, izašla bi iz okvira legitimnog djelovanja“ (Kulenović, 2016a, str. 32). Druga je temeljna odrednica govora mržnje koju navodi ovaj autor usmjerenost prema osobi ili skupini na temelju njezinih ili njihovih askriptivnih (arbitrarnih i nepromjenjivih) karakteristika, što je element govora mržnje koji je uključen u svaku od ovdje promatranih definicija.

Bitno je spomenuti i kako usporedba zakona u demokratskim državama pokazuje značajne razlike u načinu pravnog definiranja koncepta govora mržnje – države se razlikuju po definiranju onoga što taj koncept zapravo podrazumijeva (klevetu i povredu časti, negativnu stigmatizaciju, povredu dostojanstva, prijetnju javnom redu i miru), te na koje se skupine odnosi (Kulenović, 2016a). Rezultat toga su, prema istom autoru, dva oprečna viđenja – prvo viđenje sugerira kako je pravna regulacija govora mržnje pokušaj povećanja društvene regulacije od strane države, a ne rješenje koje može zaustaviti govor mržnje, dok drugo viđenje sugerira kako

raznolikost u pravnom definiranju ovog koncepta odražava nužnu fleksibilnost u primjeni međunarodnih standarda na nacionalna zakonodavstva s obzirom na kontekst.

Sažeto, govor mržnje je svaki oblik javnog izražavanja koji potiče mržnju, nasilje ili diskriminaciju prema nekoj grupi ili pojedincu na temelju nekih njenih ili njegovih karakteristika.

Iako obično smatramo kako je govor mržnje intuitivno prepoznatljiv svakom korisniku nekog jezika, moramo se zapitati kako se govor mržnje zapravo jezično manifestira. Odgovora na to pitanje ima beskonačno mnogo, jer interpretacija uvelike ovisi o kontekstu – neće svaki primjer govora mržnje biti eksplicitan, ponekad moramo promotriti kontekst u kojem je iskaz izrečen kako bismo razumjeli implikacije koje on nosi. Autori Anderson i Barnes (2022) na temelju toga dijele govor mržnje na dvije kategorije, eksplicitne uvrede (*slurs*) i implicitan, kodirani jezik (*coded language*), s čim se slažu Baumgarten i sur. (2019) navodeći otvoreni (*overt*) i prikriveni (*covert*) kao oblike govora mržnje, gdje bi uvrede, dehumanizirajuće metafore i metonimije pripadale otvorenim oblicima govora mržnje, dok bi se suptilniji mehanizmi ovoga fenomena mogli prepoznati na morfološkoj, sintaktičkoj te na razini diskursa.

S druge strane, Bahador (2020) govori o tri glavne kategorije manifestacije govora mržnje. Prvu kategoriju naziva *Dehumanizacija i demonizacija*, pri čemu dehumanizacija podrazumijeva omalovažavanje neke grupe i njeno poistovjećivanje s kulturalno preziranim, neljudskim bićima, poput, primjerice, određenih životinja. Ovaj postupak dovodi do toga da se članovima grupe oduzima individualni identitet, a promatra ih se kao jedan, omraženi kolektiv, pri čemu se svim članovima grupe nameću negativne osobine bilo kojeg od ostalih članova, držeći ih odgovornima ili krivima za eventualne negativne akcije jednoga. Osim toga, prilikom dehumanizacije, pojedinac koji izražava govor mržnje oslobođen je osjećaja krivnje koji bi proizlazio iz poticanja na nasilje prema grupi koja je dehumanizirana, s obzirom na to da se tu grupu sada smatra nižom, neljudskom. Demonizacija pak podrazumijeva pridavanje određenih nadljudskih osobina grupi kojoj je mržnja usmjerena, primjerice, označavanje iste čudovištima, robotima, ili pak nekom bolešću kao što je rak, čime ta grupa postaje smrtni neprijatelj drugima. Time govor mržnje (i sve njegove posljedice) prema toj grupi postaje ne samo opravdan, već i poželjan. Druga je kategorija *Nasilje i poticanje nasilja*, a govor mržnje koji pripada ovoj skupini je onaj koji eksplicitno poziva na nasilje usmjereno ka određenoj ranjivoj grupi, ili potiče isto, a što je u europskoj pravnoj tradiciji kazneno djelo. Treću kategoriju ovaj autor naziva *Rana upozorenja*, te tvrdi kako je govor mržnje koji pripada u ovu skupine najčešće početna točka drugim dvjema kategorijama te kako je ovo ujedno i najkontroverznija kategorija

zbog različitih mogućnosti interpretacija onoga što pripada ili ne pripada u govor mržnje. U ovu kategoriju tako može pripadati već i sama polarizacija grupa, stvaranje odnosa „mi naspram njih“, ali i početno pridavanje negativnih osobina drugoj grupi na temelju osobina nekog od njezinih članova, primjerice nazivanje grupe lažljivcima, kradljivcima i sl., što olakšava razvoj ekstremnijeg govora mržnje tijekom vremena (Bahador, 2020).

Color	Title	Description	Examples
	6. Death	Rhetoric includes literal killing by group. Responses include the literal death/elimination of a group.	Killed, annihilate, destroy
	5. Violence	Rhetoric includes infliction of physical harm or metaphoric/ aspirational physical harm or death. Responses include calls for literal violence or metaphoric/aspirational physical harm or death.	Punched, raped, starved, torturing, mugging
	4. Demonizing and Dehumanizing	Rhetoric includes subhuman and superhuman characteristics. There are no responses for #4.	Rat, monkey, Nazi, demon, cancer, monster
	3. Negative Character	Rhetoric includes nonviolent characterizations and insults. There are no responses for #3.	Stupid, thief, aggressor, fake, crazy
	2. Negative Actions	Rhetoric includes negative nonviolent actions associated with the group. Responses include nonviolent actions including metaphors.	Threatened, stole, outrageous act, poor treatment, alienate
	1. Disagreement	Rhetoric includes disagreeing at the idea/belief level. Responses include challenging claims, ideas, beliefs, or trying to change their view.	False, incorrect, wrong, challenge, persuade, change minds

Slika 1. Ljestvica intenziteta govora mržnje (Bahador, 2020)

Na gore prikazanoj slici vidljiva je ljestvica intenziteta govora mržnje, pri čemu prvi, drugi i treći stupanj pripadaju kategoriji ranih upozorenja, četvrti kategoriji dehumanizacije i demonizacije, a peti i šesti stupanj pripadaju kategoriji nasilja i poticanja nasilja. Također, naznačena je i razlika između retorike (*rhetoric*) i djelovanja (*response*). Ono što možemo zamijetiti kod pristupa ovog autora jest činjenica da sve kategorije koje spominje pripadaju u eksplicitan govor mržnje, pa bi se moglo reći da nedostaje promatranje implicitne strane ovog fenomena, no ovakav prikaz svakako može znatno olakšati prepoznavanje pojavnih oblika govora mržnje.

Kako smo promotрили načine manifestacije otvorenog odnosno eksplicitnog govora mržnje, tako moramo isto učiniti i za prikriveni, odnosno implicitni govor mržnje, iako on nije toliko

zastupljen u radovima na ovu tematiku, već se spominje tek u recentnijoj literaturi. Prema autorima ElSherief i sur. (2021) implicitni se govor mržnje temelji na kodiranom, indirektnom jeziku bez jasnih leksičkih signala koji bi ukazivali na mržnju. Isti autori tvrde kako je glavni problem detekcije ovakve vrste govora mržnje njegova izrazita lingvistička nijansiranost i raznolikost, međutim, kao njegove bismo kategorije mogli nabrojati sarkazam i ironiju, eufemizme, cirkumlokuciju ili perifrazu te simbolički ili metaforički jezik, ali značajno je primijetiti kako ovaj tip govora mržnje također može varirati od dehumanizirajućih usporedbi i stereotipa, pa sve do prijetnji i pozivanja na nasilje.

Ukratko rečeno, govor mržnje proteže se duž cijele ljestvice intenziteta primjera, što dovodi do toga da je katkad vrlo lako, a katkad vrlo teško identificirati, a stoga i sankcionirati. Prilikom govora o sankcioniranju govora mržnje moramo imati na umu već spomenutu vrlo tanku granicu sa slobodom govora kao temeljnim ljudskim pravom. Kako je govor mržnje zbog njegovih različitih pojava oblika i različitog intenziteta teško precizno definirati, tako je teško i odrediti u kojim slučajevima bi trebalo doći do njegova kažnjavanja, u čemu veliku ulogu igra i njegova nedovoljno jasna pravna regulacija.

2.2. Pravna pozadina – sloboda izražavanja i govor mržnje

Sloboda govora, odnosno sloboda izražavanja vlastitog mišljenja nužan je preduvjet ostvarenja autonomije svakog pojedinca, jer ima presudnu ulogu u njihovom intelektualnom i moralnom razvoju, a osim toga, nužan je preduvjet i za očuvanje i funkcioniranje demokracije (Kulenović, 2016a). „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice.“³, navodi, s ciljem definiranja slobode izražavanja kao osnovne ljudske slobode, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koju je Republika Hrvatska usvojila 1997. godine. Uz druge zakone kako na europskoj, tako i na svjetskoj razini, sloboda je izražavanja također zajamčena i Ustavom Republike Hrvatske, gdje, u Članku 38., stoji sljedeće: „Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli. Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja.“⁴ Ovo je, dakle, jedno od temeljnih prava svih građana, međutim, uz svako pravo dolazi i određena odgovornost, kako navodi

³ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

⁴ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01.

Konvencija: „Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom (...).“⁵. Jednako tako i Ustav, već u sljedećem članku, navodi svojevrsno ograničenje slobode izražavanja: „Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.“⁶ Dakle, poticanje na nasilje i mržnju definirano je temeljnim pravnim aktom Republike, ali i Kaznenim zakonom: „Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“⁷ Također, valja spomenuti i Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, koji pod izrazom „zločin iz mržnje“ podrazumijeva i eksplicitno navodi, između ostaloga, govor mržnje.⁸ Donekle suprotan pravni pristup onome što je do sada spomenuto je onaj u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje „govor mržnje nije inkriminiran, nego potpada, u svom najvećem dijelu, pod interpretaciju obrane slobode izražavanja kroz juridičku interpretaciju Prvog amandmana“ (Cvijanović, 2016, str. 78). Ovakav pristup znači da određeni govor može biti javno označen kao mrzilački, ali ga nije moguće zakonski sankcionirati – osim ako bi se jasno dokazalo da je isti uzrokovao konkretan zločin iz mržnje (pod što se ubrajaju huškačke riječi te očita i neposredna opasnost), što znači da su govor i djelovanje u potpunosti odvojeni. Sankcioniranje se tako provodi samo u slučaju da pojedinac govorom potiče na zločin protiv konkretne osobe, a ne radi same retorike (Cvijanović, 2016). Stoga, kada spominjemo zakonodavstva i sudske prakse, možemo uvjetno govoriti o dvije tradicije – europskoj i američkoj. Obje tradicije koriste pojmove slobode i dostojanstva, ali ne govore o istome – naime, dok je europska tradicija usmjerena na potencijalne žrtve nečijeg izražavanja, američka se tradicija ustručava ograničiti slobodu izričaja, bez obzira na njegovu eventualnu društvenu sablažnjivost, kako ne bi bila povrijeđena individualna autonomija i dostojanstvo (Cvijanović, 2016).

⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

⁶ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01.

⁷ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.

⁸ Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, NN 43/21.

Iako europski zakoni, koji u kontekstu ovoga rada imaju veći značaj od američke tradicije, jasno navode javno pozivanje na nasilje ili mržnju kao kazneno djelo, njihova primjena u praksi je izrazito nedosljedna (Kulenović, 2016b). Kulenović nam tako u predgovoru zborniku radova *Govor mržnje u Hrvatskoj* donosi nekoliko slučajeva rečene nedosljednosti – primjerice, odbačena je kaznena prijava zagrebačkog Općinskog državnog odvjetništva protiv osobe koja je u javni medijski prostor, odnosno na internetskom portalu, objavila komentar „pedere u logor“. Obrazloženje je bilo kako taj komentar nije imao svrhu poticanja na nasilje i mržnju, nego je napisan pod utjecajem tzv. psihologije mase (o kojoj će kasnije biti riječi i u ovome radu). Također, zanimljiv primjer koji nam donosi ovaj autor je slučaj ustaškog pozdrava „Za dom spremni!“, zbog čijeg je uzvikivanja na stadionu u Maksimiru nogometaš Josip Šimunić 2013. godine kažnjen na prekršajnom sudu u Zagrebu. S druge pak strane, tri godine kasnije, policija je odlučila kako neće privesti niti kazniti prosvjednike na skupu protiv privremenog oduzimanja koncesije Z1 Televiziji (što je, usput rečeno, posljedica govora mržnje na toj televiziji), koji su uzvikivali „Za dom spremni!“. Ovakva nedosljednost u provođenju zakona svjedoči o prevelikom prostoru koji je ostavljen za njegovu interpretaciju, odnosno za definiranje onoga što bi doista pripadalo u govor mržnje te onoga što se može ocijeniti kao sloboda govora.

3. Uloga suvremenih medija

Neizmjenjivo značajna uloga medija u današnjem je društvu postala neupitna. Iako je njihova osnovna funkcija informiranje društva, oni nipošto nisu ograničeni samo na to, već često preuzimaju funkcije obrazovanja, zabave, pa i posrednika između vlasti i naroda, ili pak između bilo kojih drugih dijelova današnjeg društva. Stoga možemo čuti kako mediji predstavljaju tzv. *četvrtu silu* (eng. *fourth estate*), iako se to danas, tvrde neki autori⁹, koristi uz dozu ironije s obzirom na nepovjerenje građana koje mediji danas uživaju. U tom smo kontekstu medije također mogli nazivati *psima čuvarima demokracije* (eng. *watchdogs*) ili pak *predstavnicima naroda* (Lovrić, 2010; Lesinger, 2021), iako su oba epiteta upitna s obzirom na spomenuto nepovjerenje. Kako bilo, mediji posjeduju iznimni utjecaj, iznimnu moć koja „leži u njihovoj sposobnosti da interpretiraju stvarnost te tako utječu na stvarnost definirajući pritom *agenda-setting*“ (Lesinger, 2021, str. 2). Upravo su zbog toga sloboda i pluralizam medija od iznimne važnosti za uspješno funkcioniranje demokratskog društva, jer se iskazivanje stavova u javnom prostoru danas odvija najčešće putem medija (Lesinger, 2021). Ovdje dakako dolazi do ispreplitanja medija i komunikacije putem medija s govorom mržnje, za kojega ćemo kasnije prikazati koliko je prisutan u općenitom iskazivanju osobnih stavova pojedinaca.

Govoreći o slobodi medija i medijskom pluralizmu dolazimo do pojma demokratizacije medija, pod kojim se podrazumijeva prvenstveno javna dostupnost informacija i pružanje prostora svakom pojedincu za sudjelovanje u javnoj komunikaciji, odnosno izgradnja javnog prostora na temelju načela egalitarizma (Hackett, Carroll, 2004). Dva glavna cilja demokratizacije medija su stoga postizanje transparentnosti vlasništva nad medijima i svima dostupan, politički raznolik sadržaj (Mikashavidze, 2015). To podrazumijeva održavanje određenih profesionalnih i etičkih standarda, u kontekstu čega Malović (2005) navodi pet načela po kojima bi mediji (u idealnoj situaciji) trebali djelovati: istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost, nepristranost. Danas, međutim, svjedočimo značajnom padu medijskih profesionalnih standarda, koji se očituje u velikom broju afera koje prate ovaj sektor i one u njemu zaposlene – govori se o skandalima, senzacijama, manipulacijama (Malović, 2004) i sličnim pojmovima koji nam medije pokazuju u jednoj drugačijoj ulozi od one osnovne, informacijske. Iako je to neupitno problem sam po sebi, on kao svoju posljedicu veže još jedan problem – vlastodršce koji iskorištavaju situaciju kako bi pokušali ograničiti slobodu medija u svoju korist, a samim time

⁹ <https://www.thoughtco.com/what-is-the-fourth-estate-3368058>

na štetu javnosti, kojoj sloboda medija jamči pristup informacijama do kojih drugačije ne bi mogli doći (Malović, 2004).

„Današnje doba sve više određuje digitalizirana komunikacija i (IT) informacijski i komunikacijski procesi, medijska konvergencija, interpersonalno i interakcijsko komuniciranje, multimedijaska komunikacija, novi mediji, pametna mobilna tehnologija, društvene mreže i nezaustavljivo širenje mreže građana Interneta“ (Plenković, 2015, str. 116). Drugim riječima, u današnje se vrijeme nalazimo u vrlo specifičnoj situaciji kada govorimo o medijima, jer je internet preuzeo na tom polju glavnu ulogu, zasjenivši tako televiziju, radio i novine. Povećao je broj način komunikacije, kako privatne, tako i javne (pretežito zahvaljujući društvenim mrežama), ubrzao protok informacija među sudionicima komunikacijskog procesa te pridonio općenitoj demokratizaciji medijskog prostora (Jurčić, 2017).

Zaista velik broj mogućnosti koje nam internet kao medij donosi uključuju dakle i veću demokratizaciju javnog prostora. „Novi ustroj medija“, odnosno njihova demokratizacija dovela je do obrata starog poretka – čitatelji više nisu tek pasivni primatelji sadržaja, već postaju aktivni sudionici njegova kreiranja. Društvene mreže posebice u tom smislu daju prostor novim kreatorima sadržaja, što sada može biti svatko od nas. Objavljivanje na društvenim mrežama, komentiranje sadržaja na različitim portalima, ispod objavljenih članaka i slično pokazuje sve mogućnosti koje nam pruža internet kao suvremeni medij, ali se upravo ovdje, nažalost, otvara prostor za govor mržnje, koji na društvenim mrežama, kako ćemo kasnije pokazati, u praksi nije pravno reguliran. Zaplićemo se stoga u govor mržnje naspram onih čiji se stavovi suprotstavljaju našima, ili pak naspram onih koji pripadaju društvenim skupinama koje predstavljaju najčešće mete govora mržnje. U obzir uzimamo samo naše pravo na slobodu govora, ali ne i odgovornost za izrečeno, s obzirom na relativno nisku razinu moderacije društvenih mreža i relativnu anonimnost koju nam ova vrsta javnog prostora katkad pruža. Pritom, dakako, zaboravljamo na vrlo stvarno posljedice koje govor mržnje može imati, a koje sežu od etičkih, sve do pravnih.

4. Infodemija

Pojam infodemije i infodemiologije prvi se puta spominje 2002. godine, kada je njemački liječnik i znanstvenik Gunther Eysenbach u svom radu *Infodemiology: the epidemiology of (mis)information* infodemiologiju definirao kao „znanost o distribuciji i determinantama informacija u elektroničkim medijima, posebno na internetu ili u populaciji, s krajnjim ciljem informiranja javnoga zdravstva i javne politike“ (Lesinger, 2021, str. 18). Razdoblje pandemije koronavirusa obilježeno je borbom točnih, provjerenih i pouzdanih informacija protiv onih nepouzdatih, dezinformacija (Lesinger, 2021). Svjetska zdravstvena organizacija stoga već u veljači 2020. godine spominje infodemiju, definirajući je kao prekomjernu količinu informacija koja uključuje lažne i obmanjujuće informacije u digitalnom i fizičkom okruženju tijekom izbijanja neke bolesti, što otežava pronalaženje rješenja i uzrokuje zbunjenost i riskantna ponašanja koja mogu biti škodljiva za zdravlje, a dovodi i do nedostatka povjerenja u zdravstvene autoritete¹⁰. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, infodemija može pojačati intenzitet ili produžiti trajanje epidemije odnosno pandemije, u ovom slučaju, s obzirom na to da zbog previše netočnih i neprovjerenih informacija ljudi više ne mogu biti sigurni što im je činiti. To je posebno naglašeno u današnje, digitalno doba, kada je korištenje interneta i društvenih mreža na najvišoj razini ikada, jer se informacije tim putevima šire najbrže i najlakše. Štoviše, informacije se mogu širiti i brže od virusa – 'inkubacija virusa SARS-CoV-2' u prosjeku traje pet do šest dana, a 'inkubacija informacija' mjeri se u minutama do najviše nekoliko sati, što je omogućila komunikacijska revolucija povezana s razvojem interneta i naše međusobne povezanosti putem društvenih mreža“ (Vukušić Rukavina, 2021).

Razne online platforme, odnosno internet kao medij u današnje vrijeme predstavljaju najbrži način prijenosa informacija od izvora do ciljne publike, a njihova je uloga tijekom pandemije korona virusa koja nas je zadesila krajem 2019. godine još naglašenija: „Upotreba interneta u doba pandemije češća je negoli inače – jer ljudi pribjegavaju mrežnim platformama za rad od kuće, za traženje informacija, online kupnju, komunikaciju s obitelji i prijateljima itd.“ (Pilić, 2021, str. 418).

Na početku pandemije SARS-CoV-2 virusa nedostatak provjerenih informacija i nedostatak znanstveno dokazanih činjenica ljudi su pokušali nadomjestiti informacijama poteklama iz bilo kojeg izvora do kojega se moglo doći. Tih je informacija bilo neizmjereno mnogo, a uključivale

¹⁰ https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1

su, dakako, i tzv. *fake news* ili lažne vijesti, koje je bilo vrlo teško razgraničiti od provjerenih informacija i vjerodostojnih izvora. Pojava tolike količine informacija dovela je do atmosfere straha i neizvjesnosti koja je zavlada u svijetu. Osim pandemije novoga virusa, došlo je i do druge pandemije – pandemije lažnih i neprovjerenih informacija, dezinformacija. To je bio razlog zbog kojega je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) uz pandemiju virusa COVID-19, također proglasila i tzv. infodemiju.

„Možemo zaključiti da je priroda infodemije razorna i da u svojoj brzini i prilikom repliciranja radi 'greške' koje se onda razvijaju u svoje nove varijante i postaju prijemčivije 'domaćinima' – primateljima tih (dez)informacija. Infodemija je epidemija kao i širenje zaraznih bolesti, ima ista obilježja, samo se ne šire virusi nego (dez)informacije. Pretpandemijska infodemija kretala se, pojednostavljeno rečeno, od 'nema potrebe za panikom' do 'svi u kuće odmah'. Njome možemo tumačiti i kasnije progresivno narušavanje povjerenja u službene institucije i spoznajne autoritete.“ (Jurak, 2022).

Jednu od najvažnijih uloga tijekom pandemiju zasigurno ima internet (i posebice društvene mreže) kao najdemokratizirani medij današnjice. Naravno, i ostali mediji redovito izvještavaju o tekućoj situaciji s pandemijom, ali na internetu je to izvještavanje doista „iz minute u minutu“, pri čemu informacije dolaze iz bilo kakvih izvora, nerijetko neslužbenih. Društvene su mreže po tom pitanju u vodstvu upravo zbog mogućnosti svakog pojedinca da plasira neku (dez)informaciju u društvo putem ovog medija, dok je onda na drugim korisnicima da procijene koliko je ta informacija relevantna. Dakako, rezultati te procjene vrlo često nisu valjani, pa dolazi do nekontroliranog širenja „virusa“ (dezinformacije). Kvantitativno, broj informacija koji je plasiran u medije s bilo koje strane je neizbrojiv, dok smo s kvalitativne strane imali i točnih i netočnih informacija, no zbog kvantitativnog aspekta bilo je gotovo pa nemoguće donijeti ispravan sud o njihovoj kvaliteti. Kako navodi Europska komisija, „ova se 'infodemija' zasniva na temeljnom ljudskom strahu. Zbog ograničavanja socijalnih kontakata milijuni su ljudi prisiljeni biti kod kuće, zbog čega se sve više koriste društvenim mrežama, među ostalim i kao izvorom informacija, a internetske platforme, provjeravatelji činjenica i korisnici društvenih mreža prijavljuju milijune lažnih ili obmanjujućih objava. S obzirom na to da je riječ o novom virusu, nepoznanice su se pokazale plodnim tlom za širenje lažnih ili obmanjujućih priča.“ (Europska komisija, 2020).

Bitno je napomenuti kako lažne informacije i dezinformacije mogu u pandemijskoj situaciji imati i ozbiljnije posljedice. Naime, u svoj toj silnoj količini informacija koje su plasirane u javnost, najčešće putem društvenih mreža, pojedincu je teško kritički filtrirati one ispravne. To

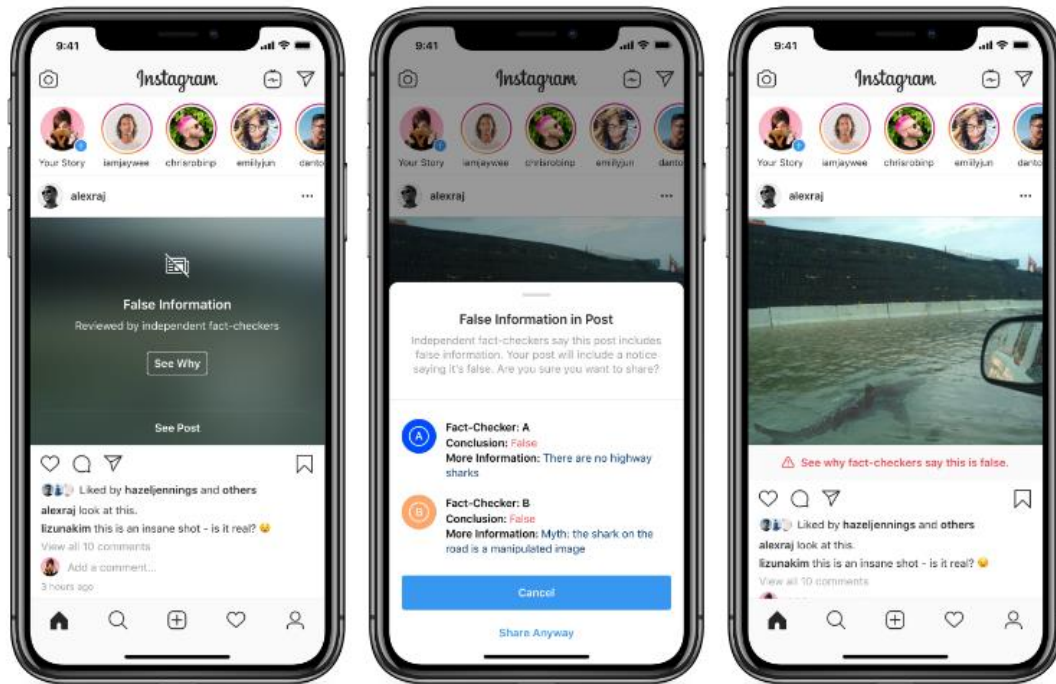
dovodi do potencijalnog zanemarivanja službenih informacija i savjeta u korist onih neslužbenih, što potiče različita rizična ponašanja koja mogu negativno utjecati ili čak pojačati učinak pandemije.

Europska komisija (2020) donosi sljedeći popis primjera koji prikazuju složenost cijele situacije tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19:

- *Informacije koje kruže uključuju opasne lažne vijesti i obmanjujuće zdravstvene informacije s lažnim tvrdnjama (kao što su „pranje ruku ne pomaže” ili „koronavirus je opasan samo za starije osobe”). Takav sadržaj nije nužno nezakonit, ali može izravno ugroziti živote i ozbiljno naštetiti naporima za ograničavanje pandemije. Jedan je mogućih odgovora da ključni akteri kao što su javna tijela, mediji, novinari, internetske platforme, provjeravatelji činjenica i civilno društvo stave na raspolaganje lako dostupne vjerodostojne sadržaje povezane sa zdravljem. Drugi je da se poveća sposobnost građana da prepoznaju takve dezinformacije i na njih reagiraju. Ako je takvo ponašanje nezakonito, nadležna tijela trebala bi s njime postupati u skladu s primjenjivim pravnim normama.*
- *Teorije zavjere koje mogu ugroziti ljudsko zdravlje, naštetiti koheziji naših društava te dovesti do javnih izljeva nasilja i izazvati društvene nemire (...) zahtijevaju veću predanost cijelog društva, uključujući nadležna tijela, medije, novinare, provjeravatelje činjenica, civilno društvo i internetske platforme, primjerice brzo razotkrivanje, degradiranje, moguće uklanjanje ili mjere protiv korisničkih računa.*
- *Na nezakoniti govor mržnje (na primjer zbog dezinformacija da je određena etnička ili vjerska skupina odgovorna za širenje bolesti COVID-19, kao što je zabrinjavajući porast rasističkih i ksenofobnih sadržaja povezanih s tom bolešću) primjenjuju se pravila o uklanjanju nezakonitog sadržaja od strane platformi i tijela te mjere nadležnih tijela na temelju kaznenih zakona država članica, u skladu s Preporukom o mjerama za suzbijanje nezakonitih internetskih sadržaja.*
- (...)

Kao što možemo vidjeti, prva točka jasno ukazuje na problem infodemije i posljedice koje ona ima. Dakle, iako lažan i obmanjujuć sadržaj, odnosno dezinformacije, ne moraju nužno biti nezakonite, negativno utječu na napore za ograničavanje pandemije, a mogu imati i izravne posljedice opasne po zdravlje. To je razlog nastanka i sve veće raširenosti tzv. *fact-checkersa* (provjeravatelja činjenica), koji bi trebali biti neovisni (*third-party*) i objektivni. Svjetska

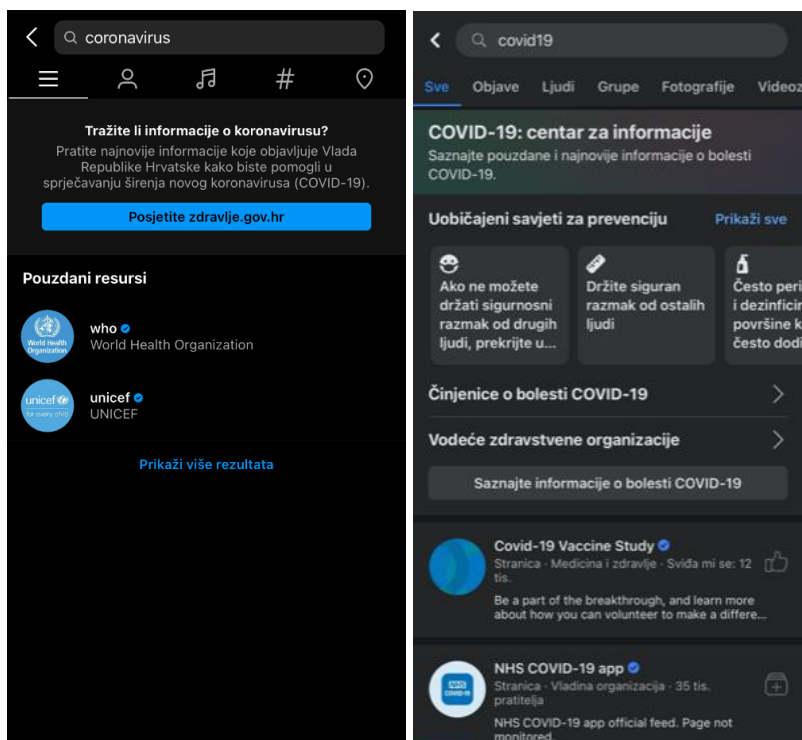
zdravstvena organizacija navodi organizaciju *International Fact-Checking Network* te globalne novinske organizacije poput *Associated Pressa* i *Reutersa* kao neke od pouzdanih izvora informacija. Brojne su društvene mreže ugradile programe koji provjeravaju činjenice u svoje sustave, a primjer takvog pristupa vidljiv je na slici u nastavku.

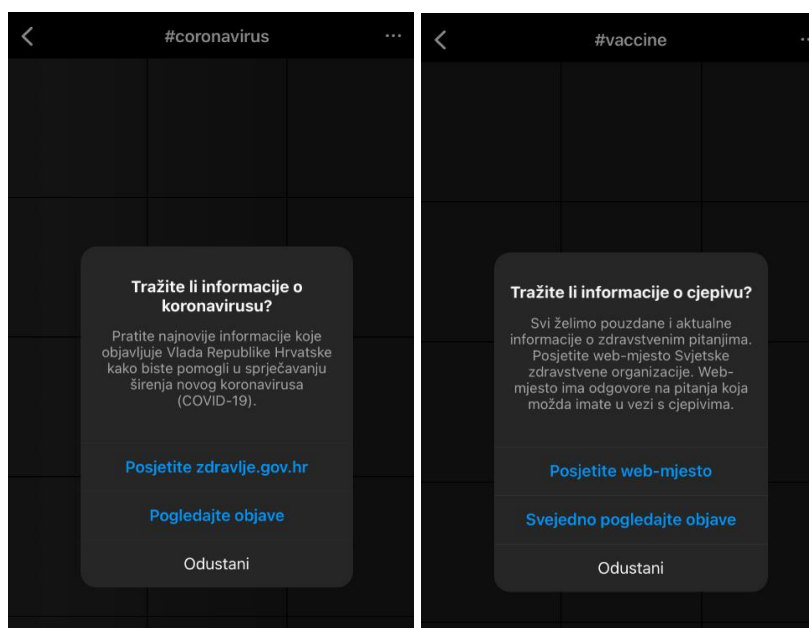
Slika 2. *Fact-checkersi* na društvenoj mreži *Instagram* (*Instagram*, 2019)

Svjetska je zdravstvena organizacija također počela izravno surađivati s velikim brojem društvenih mreža i online platformi kao što su *Facebook*, *Twitter*, *LinkedIn*, *TikTok*, *Twitch*, *Snapchat*, *Pinterest*, *Google*, *Viber*, *WhatsApp*, *YouTube* i drugi, kako bi osigurala da se informacije vezane uz pandemiju koronavirusa koje su potekle iz Organizacije ili iz drugih pouzdanih izvora (poput ministarstava drugih država) pojavljuju prve pri pretraživanju informacija o temi¹¹.

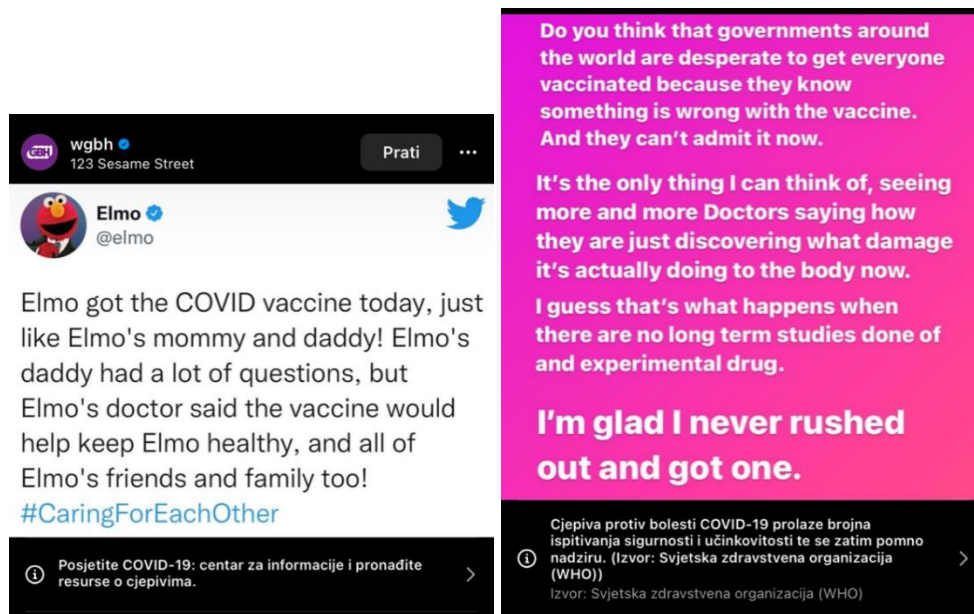
¹¹ <https://www.who.int/news-room/spotlight/let-s-flatten-the-infodemic-curve>

Slika 3. Rezultati pretraživanja pojmova „coronavirus“ i „covid19“ na društvenim mrežama *Instagram* (lijevo) i *Facebook* (desno) (Izvor: snimka zaslona pretraživanja)

Slika 4. Preusmjeravanje na službene stranice pri pretraživanju ključnih pojmova na društvenoj mreži *Instagram* (Izvor: snimka zaslona pretraživanja)

Slika 5. Primjeri *Instagramova* dodavanja pouzdanih poveznica na objave koje sadrže neki od ključnih pojmova o pandemiji koronavirusa (Izvor: *Instagram*, snimka zaslona)

Slika 6. Primjer uklanjanja znaka # na *Instagramu* koji sadrži pojam koji nije u skladu sa smjernicama zajednice u vezi pandemije koronavirusa (Izvor: snimka zaslona pretraživanja)

Bez obzira na sve *fact-checkerse* koju su u upotrebi, bez obzira na smjernice zajednica društvenih mreža i bez obzir na suradnju sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom, nije moguće potpuno spriječiti širenje dezinformacija putem društvenih mreža jer su to platforme na kojima svaki korisnik može izraziti svoja mišljenja i stavove, a kako je vidljivo iz slika gore, najviše što društvene mreže po tom pitanju mogu učiniti je preusmjerenje na službene

stranice, uklanjanje pojedinih objava, znakova # te dodavanje poveznica s pouzdanim informacijama. Jedino što je stoga moguće je pokušati smanjiti učinak dezinformacija odnosno infodemije uopće, a SZO u članku *Let's flatten the infodemic curve*¹² navodi sedam koraka koje pojedinac može učiniti kako bi se bolje snašao u poplavi informacija vezanih uz pandemiju koronavirusa:.

1. Procjena izvora: od kuda su potekle informacije? Lažne web-stranice moguće je identificirati putem (najčešće nepostojećih) polja *O nama* ili *Kontaktirajte nas*, neprofesionalnog vizualnog dizajna i loše upotrebe jezika, dok je lažne korisničke profile moguće identificirati putem vremena njihove aktivnosti, broja pratitelja ili slično. Moguće je također provjeriti porijeklo fotografija ili videa, najčešće putem alata za obrnuto pretraživanje slika.
2. Čitanje više od samog naslova: potreban je odmak od vrlo često senzacionalističkih ili provokativnih naslova, koji u svijetu medija služe kako bi privukli publiku, „dobili klikove“ i tako zaradili. SZO preporuča tiskovne medije kao pouzdaniji izvor informacija od društvenih mreža putem kojih se češće čitaju samo naslovi članaka.
3. Identifikacija autora: potrebna je provjera autora i njegova kredibiliteta.
4. Provjera datuma: je li članak dovoljno recentan da bi bio od važnosti za tekuće događaje?
5. Provjera pratećih dokaza: citati stručnjaka ili poveznice na znanstvena istraživanja upućuju na vjerodostojne izvore informacija.
6. Preispitivanje vlastitih predrasuda: potrebno je razmisliti kako razmišljamo o danoj temi i kako naše predrasude utječu na interpretaciju informacija koje nam se pružaju.
7. Korištenje *fact-checkersa*: u slučaju sumnje, dobro je koristiti *third-party* alate za provjeravanje činjenica.

U kontekstu ovoga rada važno je spomenuti još neke posljedice koje infodemija ima. Kao što je već rečeno, kada se nalazimo pred toliko velikom količinom informacija kao što je to ovdje slučaj, teško ih je kritički filtrirati. To može stvarati osjećaje zbunjenosti, frustracije, neizvjesnosti, panike, nemoći, straha i slično. Različite su reakcije koje iz tih osjećaja mogu uslijediti, ali pojedina istraživanja pokazuju kako se ljudi, kada se osjećaju nemoćnima i

¹² <https://www.who.int/news-room/spotlight/let-s-flatten-the-infodemic-curve>

anksioznima, često okreću jednom, uvjetno rečeno, jednostavnom rješenju – teorijama zavjere (Ančić, Cepić, 2021).

5. Teorije zavjere u kontekstu pandemije

Teorije zavjere možemo definirati kao „uvjerenja da dvoje ili više moćnih aktera ili institucija, kroz zaplotnjaštvo i na skriven način, utječe na značajne društvene i političke događaje“ (Ančić, Cepić, 2021, str. 189), odnosno da postoje svojevrsni tajni planovi određene skupine ljudi kojoj je cilj učiniti nešto loše po opću populaciju, a u svoju korist. Iako su se brojne teorije zavjere kroz povijest pokazale istinitima i više ih ne možemo zvati teorijama zavjere (npr. štetnost pušenja, postojanje mafije), danas ih postoji toliko mnogo da se gotovo oko svake banalne stvari može pronaći kakva teorija zavjere, negdje u nekom skrivenom kutku interneta. Razlozi iz kojih teorije zavjere nastaju mogu varirati od stvarnih uvjerenja njihov kreatora do satire i izrugivanja naivnim masama. Apsurdnost teorija zavjere možemo prepoznati primjerice u slučaju tzv. „*Birds Aren't Real*“ („Ptice nisu stvarne“), teoriji zavjere koja tvrdi kako su ptice tek uređaji koji služe kako bi određeni moćnici kontrolirali ili nadzirali svijet. Na ovu se teoriju zavjere u kontekstu pandemije nadovezuje teorija da je karantena uvedena iz jednostavnog razloga što je pticama bilo potrebno promijeniti baterije, što nije moguće s velikim brojem ljudi na otvorenom. Nerijetko su razlozi nastanka teorija zavjera politički, kao što je slučaj i s jednom od raširenijih teorija zavjere u kontekstu pandemije koronavirusa – da je virus nastao u kineskom laboratoriju i da je od onuda namjerno pušten u funkciji biološkog oružja kako bi služio ekonomskoj i političkoj dobiti Kine.

5.1. Nekritičko prihvaćanje atraktivnih alternativa

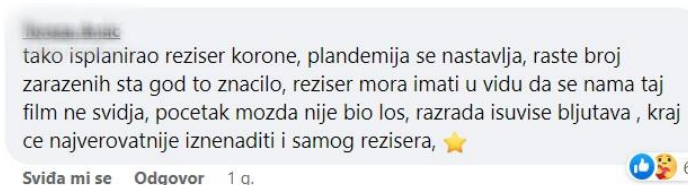
Kako kaže Velimir Grgić, „teorije zavjere popularne su jer ljudima serviraju brza, lako prihvatljiva objašnjenja za probleme na koje inače nemaju jednostavan odgovor i rješenja“ (Grgić, 2021, str. 17). Upravo smo se u takvoj situaciji našli s dolaskom pandemije koronavirusa i njezine popratne infodemije – to je bila situacija u kojoj jednostavan odgovor i jednostavno rješenje nisu postojali, pa su se ljudi u mnogo slučajeva okrenuli onim brzim i lakim, dakle, teorijama zavjere. Dr. Karen Douglas u intervjuu za časopis *Forbes* navodi kako ljudi imaju epistemičku potrebu znati istinu, ali i egzistencijalnu potrebu osjećati se sigurnima – u vremenima krize ove potrebe nisu zadovoljene pa se privlačnima mogu činiti upravo teorije zavjere. Kada je previše informacija u optjecaju, koje su pritom često proturječne, velika je vjerojatnost da će ljudi vidjeti uzorke koji jednostavno ne postoje, 'povezati točke' tamo gdje ne bi trebalo, tvrdi ona (Knapp, 2020). Drugi se autori slažu s tim, navodeći kako se „pojedinaac našao na vjetrometini stalnih promjena informacija u čemu se sâm vrlo teško mogao snalaziti.

Što se o nečemu više sa sigurnošću govorilo, to je budući stupanj nesigurnosti i nepovjerenja rastao. Razne 'teorije' onkraj 'zdravog razuma' i degradacija znanstvenih, stručnih i političkih autoriteta samo su posljedice navedenoga“ (Jurak, 2022). Ančić i Cepić (2021, str. 191) navode da „istraživanja pokazuju kako se sklonost teorijama zavjera pojačava u situacijama u kojima se zbivaju veliki i značajni događaji koji zbog nezadovoljavajućih objašnjenja potiču osjećaje bespomoćnosti, nesigurnosti, nepredvidljivosti te reduciraju razinu političkog povjerenja“. Ključna je činjenica također i ta da je za razumijevanje kompleksnih situacija poput pandemije potrebna i određena količina stručnog znanja koja nije prisutna u općoj populaciji, pa „neznanstvena objašnjenja koja na simplificiran (i pogrešan) način predstavljaju kompleksne fenomene mogu se činiti primamljivima u odnosu na alternativnu mogućnost da razumijevanje fenomena prepustimo stručnjacima (znanstvenicima, zdravstvenim profesionalcima i sl.)“ (Ančić, Cepić, 2021, str. 192). Okretanje alternativnim teorijama pojačano je i zbog postojećeg nepovjerenja u politički sustav, koje postaje naglašenije u situacijama u kojima dolazi do korištenja represivnih aparata države, poput, recimo, uvođenja obaveznih epidemioloških mjera. Osim toga, pojačano je i zbog nepovjerenja u farmaceutsku industriju, za koju se često smatra kako stavlja profit iznad zdravlja.

Iako teorije zavjere postoje oduvijek, pojava interneta kao globalnog komunikacijskog medija utjecala je na to da se one sada mogu proširiti puno brže i puno lakše – zahvaljujući upravo demokratizaciji medija. Posebice na društvenim mrežama svatko ima mogućnost iznijeti bilo kakvu tvrdnju, koja se onda nastavlja dalje širiti, vrlo često bez ikakve provjere istinitosti. Tako se šire dezinformacije, ali tako se šire i teorije zavjere.

5.2. Teorije zavjere u kontekstu pandemije koronavirusa

Prethodno navedena teorija o nastanku virusa u kineskom laboratoriju od kuda je namjerno pušten nije jedina teorija o njegovom umjetnom, laboratorijskom porijeklu, jer takvih teorija ima mnogo.

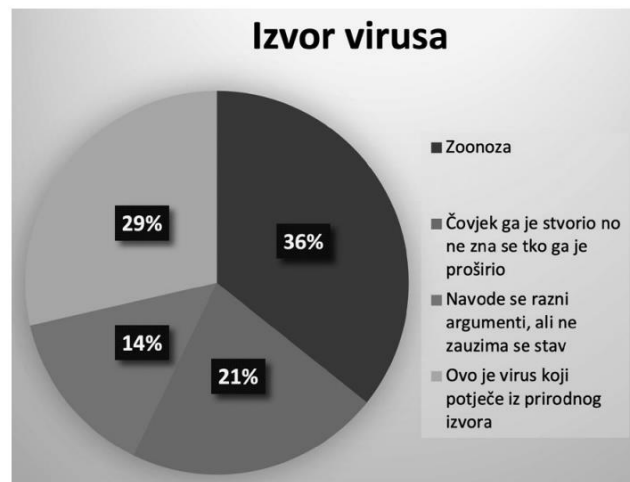

Slika 7. Teorija o plandemiji – komentar na članak portala Jutarnji list *Korona se razbuktala po cijeloj Europi, šok za građane Berlina: (...)* (Facebook, 2020)

Takve se teorije razlikuju po tome tko je glavni akter, glavni „negativac“ koji je stvorio i u svijet pustio novi virus, te s kojim ciljem. Jedna od teorija zavjere iz ove domene uključuje, dakako, Billa Gatesa. Po pitanju ovog milijardera, navodi Grgić (2021), razlikuju se mišljenja teoretičara zavjere – jedni tvrde kako je Gates stvorio virus s krajnjim ciljem praćenja populacije pomoću cjepiva, drugi tvrde kako ga pak nije stvorio ali zasigurno njime manipulira radi vlastitog bogaćenja, treći tvrde kako njime manipulira radi stvaranja Novog svjetskog poretka, dok četvrti tvrdi kako su njegove namjere temeljene na psihopatskim tendencijama pa se jednostavno želi riješiti većine ljudskoga roda. Svoje zaključke ovi teoretičari zavjere izvlače iz nekoliko izvora – primjerice, iz Gatesova TED Talka iz 2015. godine u kojem govori o opasnostima virusa, nespremnosti svijeta za suočavanje s potencijalnom pandemijom te o blagodatima cijepljenja. Ovaj se TED Talk tako promatra kao svojevrsna najava onoga što je uslijedilo i kao dokaz da Gates ili stoji iza svega, ili da je bio obaviješten o nadolazećoj situaciji u svijetu. Također, širile su se i *fake news* o tome kako je Gates novcem iz svoje zaklade financirao patent za cjepivo protiv koronavirusa, prije izbijanja pandemije – teoretičari zavjere ovdje su izostavili činjenicu da se radilo o posve drugoj vrsti koronavirusa, od koje zapravo obolijeva perad. Značajno je za primijetiti kako je „teorija o Gatesovoj umiješanosti u nastanak i(li) pojavu COVID-a toliko duboko prodrla u globalnu svijest da je na društvenim mrežama i TV emisijama samo u razdoblju od veljače do travnja 2020. spomenuta 1.2 milijuna puta. Takve brojke su tvorca Windowsa stavile na prvo mjesto *bad guy* ljestvice dok je drugi najveći *conspiracy* hit u prva četiri mjeseca 2020. bila opasnost 5G mreže. U travnju, teorije zavjere o Billu Gatesu dodirnule su plafon s nevjerojatnih 18.000 objava dnevno“ (Grgić, 2021, str. 56). S obzirom na toliku količinu objava o ovoj temi, nije ni čudo koliko među istima možemo pronaći pojavljivanja govora mržnje.

Naravno, ima i onih teoretičara zavjere koji, iako vjeruju u laboratorijsko porijeklo novog virusa, odbacuju ideju da je virus korišten kao biološko oružje u igrama moći velikih svjetskih aktera, te koji tvrde da je virus jednostavno „pobjegao“ iz vuhanskog laboratorija zbog nepažnje. U ovim teorijama prednjači medijska kompanija *Epoch Times* u vlasništvu religijskog pokreta Falun Gong, koja je u Europi promovirala novu desnicu, a u Americi je pak bila drugi najveći sponzor Trumpove predsjedničke kampanje na *Facebooku* i pobornik QAnona i antivaxerske retorike, dok je pak u Kini, gdje je zabranjena, najveći kritičar vlasti (Grgić, 2021). Naravno, iako je po ovoj teoriji virus slučajno pobjegao iz laboratorija, okrivljava se i Kinu za zataškavanje informacija i nepažnju, kao i Svjetsku zdravstvenu organizaciju. S druge

pak strane, Kina istovremenu okrivlja Ameriku, tvrdeći kako postoji velika mogućnost da su virus u Wuhan donijeli američki vojnici.

Slika 8. Uvjerenja o porijeklu virusa (Lesinger, 2021)

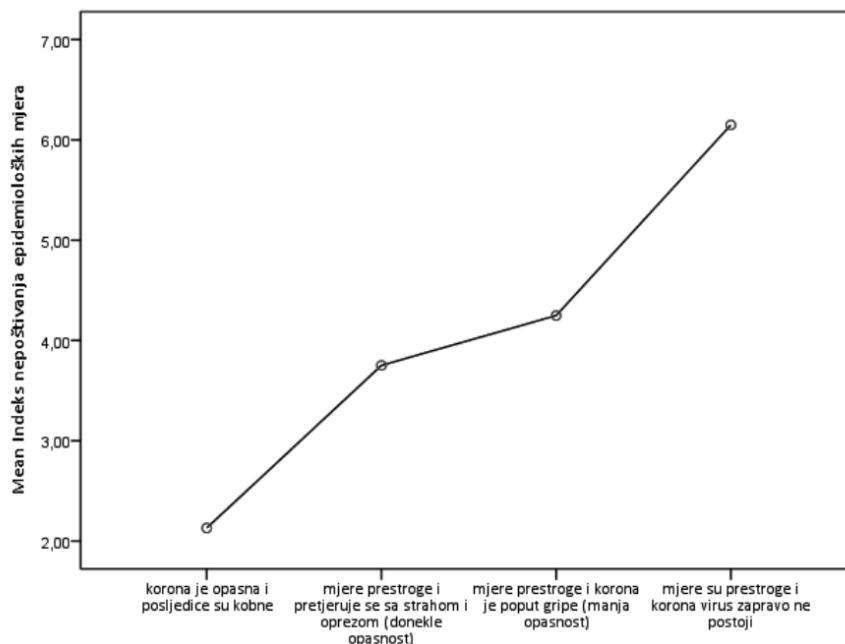
Osim alternativnog narativa o umjetnom porijeklu virusa, druga je najproširenija teorija zavjere ona o njegovoj bezopasnosti. U ovom narativu „opasnost se od virusa SARS-CoV-2 umanjuje njegovim svrstavanjem u kategoriju bolesti koja nije opasnija od gripe. Dok se sam virus SARS-CoV-2 prikazuje bezopasnim, razlog zašto mediji, političke elite i znanstvena zajednica propagiraju informacije o opasnosti virusa krije se u skrivenim intencijama da nametnu restriktivne zakone i mjere“ (Ančić, Cepić, 2021, str. 192). Ova teorija zavjere vjerojatno je potekla iz ljudske želje za slobodom (ili prava na istu) – osjećaj ograničavanosti i sputavanja koje epidemiološke mjere uzrokuju u ljudima može probuditi otpor, pobunu, pa traže razloge zašto im se nešto nameće protiv njihove volje.

Slika 9. Želja za slobodom – komentar na članak portala Net.hr Beroš pošizio zbog situacije u Zadru (...) (Facebook, 2021)

Psihološka je pozadina toga vrlo vjerojatno opširna i pretjerano komplicirana da bi se ovdje detaljno razradila, ali nije teško zaključiti kako postoji mogućnost da su mjere izolacije i

socijalnog distanciranja u ljudima stvorile osjećaje osamljenosti, ali i anksioznosti, koji su onda nastavili utjecati na stvaranje teorija zavjere kao što je ova navedena.

Slika 10. Nepoštivanje epidemioloških mjera i razina uvjerenosti u alternativne teorije (Ančić, Cepić, 2021)

Treća velika skupina teorija zavjere unutar pandemije koronavirusa pojavila se s dolaskom cjepiva. Tako su do riječi došli oni koji tvrde, primjerice, kako se u cjepivu nalaze čipovi pomoću kojih će glavni svjetski akteri (Bill Gates, primjerice) pratiti opću populaciju i njome pritom upravljati, ili kako je pak čip u cjepivu svojevrsna 5G antena (ili kako 5G mreža ubrzava širenje koronavirusa). S druge strane, pojedinci tvrde kako se od cjepiva brže umire, kako je cjepivo neprovjereno, nedovoljno testirano, ili pak kako mu je cilj genetski modificirati naš DNK i stvoriti novu vrstu. Postoje i teorije zavjere po kojima cjepivo uopće ne postoji, već nam se u sustav ubrizgava najobičnija fiziološka otopina, kako bi oni na moći vidjeli koliko je opća populacija sklona „naivno“ vjerovati autoritetima, odnosno, koliko se lako njome može upravljati.

5.3. Psihologija mase i začarani krug govora mržnje

Psiholog Abraham Maslow u svom je radu „A Theory of Human Motivation“ iz 1943. godine uspostavio ono što danas nazivamo Maslowljevom hijerarhijom potreba, unutar koje se, nakon fizioloških potreba i potrebe za sigurnošću, nalazi potreba za ljubavlju i pripadanjem. Upravo

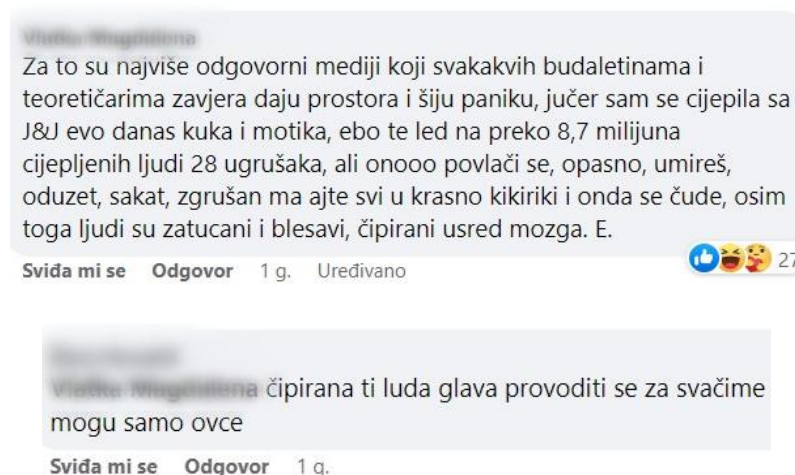
je ta ljudska potreba za pripadanjem uzrok formiranja svih društvenih skupina, od onih najužih poput obitelji, do nešto širih. Tu je uključeno i okupljanje u mase, gomile ili, nešto pogrdnijim nazivom, rulje. U takve društvene skupine najčešće ulazimo s našim istomišljenicima, a prema Hrvatskoj je enciklopediji „masovno ponašanje sinonim za podudarnost u stajalištima, podložnost vanjskom utjecaju, pasivno prihvaćanje poruka, sugestibilnost, nepromišljenost, pomodarstvo i sl.“¹³. Dolazi do stvaranja tzv. psihologije mase, fenomenom kojim su se bavili psiholozi poput Le Bona ili Freuda. Le Bon tako tvrdi da se pojedinci unutar mase ponašaju značajno drugačije nego što bi to inače bio slučaj, što je uvelike pod utjecajem anonimnosti koju pruža masa; osim toga, takvo je kolektivno ponašanje obilježeno emocionalnom opterećenošću te nižom intelektualnom razinom¹⁴. Okupljanje u društvene skupine zadovoljava našu potrebu za pripadnošću i podrškom drugih, ali psihologija mase koja pri tome nastaje otvara mjesto gubitku osjećaja odgovornosti pojedinca. Povodimo se za drugima, ponajviše za tzv. vođama grupe (*leaders*) te postajemo podložni njihovom utjecaju. Prema Hrvatskoj enciklopediji, pojedince unutar mase povezuje izloženost istome vanjskom podražaju, što može varirati primjerice od gledanja istog televizijskog programa, praćenja istih medijskih sadržaja, do, recimo, krize u kakvoj smo se našli s pojavom pandemije koronavirusa.

Kako je ranije rečeno, ljudi su u situacijama o kojima nemaju dovoljno znanja ili koje ne mogu potpuno razumjeti skloni vjerovati u alternativna tumačenja stvarnosti, koja su jednostavnija i/ili „atraktivnija“. Jedna je od takvih situacija i pandemija novoga koronavirusa: „Oni koji nemaju dovoljno znanja o epidemiologiji, tehnologiji i drugim aspektima koji se javljaju u svezi s tim temama, lako povjeruju u narative koji su na znanstvenoj razini potpuno besmisleni“ (Lesinger, 2021, str. 21) – odnosno, u teorije zavjere. Međutim, ono što je ovdje zaista zanimljivo je činjenica da ljudi nemaju samo potrebu vjerovati u alternativne narative, već o njima „educirati“ širu publiku – u ovu svrhu odlično služi internet i društvene mreže. Takvi pojedinci su obično oni najglasniji, oni u središtu pažnje, pa možemo reći kako imaju osobine vođa grupe, dok se oko njih okupljaju povodljiviji pratitelji sa značajkama kolektivnog mentaliteta. Do ovakvih situacija, koje smo već okarakterizirali psihologijom mase, dolazi posebno u slučajevima krize, jer osjećaj dijeljenja društvenog identiteta koji tada nastaje omogućuje članovima grupe pronalazak zajedničke moći (Solera, Calderara, Cucchiara, 2015). Bester (2015) navodi kako do kolektivnog ponašanja dolazi iz nekoliko razloga, koji se grubo mogu podijeliti na okolnosti u kojima se nalazi društvo u cjelini, okolnosti u kojima se nalazi

¹³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39248>

¹⁴ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35750>

specifična grupa, društvene pokrete te utjecajne događaje. U situaciji s pandemijom koronavirusa radi se o okolnostima u kojima se nalazi društvo u cjelini, što dovodi do stvaranja psihologije mase pri čemu se pojedinci iz grupe, obilježeni kolektivnim mentalitetom, okupljaju oko svojevrsnih vođa, privučeni njihovom retorikom. Upravo je ta retorika problematična, jer ne predstavlja tek puko iznošenje vlastita mišljenja (bez obzira bilo ono dio *mainstream* teorija, znanstveno utemeljeno ili pak dio teorija zavjere), nego je najčešće utemeljena na govoru mržnje naspram svih neistomišljenika. To se događa jer dolazi do nastanka polariziranih grupa, koje uključuje dvije ili više neprijateljski nastrojanih skupina koje se međusobno suprotstavljaju (Bester, 2015). Grupe su emotivno nastrojene, zastupaju vlastita stajališta, nerijetko agresivno i uz govor mržnje, a kako to čini svaka od suprotstavljenih grupa, zapadamo u začarani krug govora mržnje. U kontekstu pandemije, jedna će skupina možda nazivati drugu „ovcima“ jer pojedinci iz te skupine poštuju epidemiološke mjere ili jer su se cijepili, dok će ta druga skupina pak njih nazivati „antivakserima“ ili „teoretičarima zavjere“. Dolazi do toga da se druga skupina pozicionira visoko naspram prve, na „poziciju razuma“, svojevrsni pijedestal, te počinje s visoka etiketirati prvu skupinu zaluđenom, neobrazovanom ili sl., pa tako i sama upada u zamku govora mržnje.

Slika 11. Začarani krug govora mržnje – komentar i odgovor na komentar na članak portala Jutarnji list *Istraživanje: Više od 43% Hrvata se ne želi cijepiti (...)* (Facebook, 2021)

6. Analiza komentara

6.1. Metodologija

Ovaj će dio rada donijeti prikaz i analizu komentara koji sadrže različite oblike govora mržnje. Svi su komentari s društvene mreže *Facebook*, a nalaze se ispod medijskih članaka s pandemijskom tematikom portala *24 sata*, *Indeks.hr*, *Jutarnji* i *Net.hr*. Promatrani su članci iz 2020., 2021. i 2022. godine, odnosno iz čitavog perioda trajanja pandemije. Komentari su prikupljeni putem opcije *Traži* na *Facebook* stranicama navedenih portala, pri čemu je korišten filtar po pandemijskim godinama. Pri pretraživanju članaka korištene su sljedeće ključne riječi: *korona*, *covid-19*, *cijepljenje*, *epidemiološke mjere*, *stožer*, *lockdown*, *omikron*, *delta*, *Beroš*, *Božičević*, *Markotić*, *Capak*, *Đikić*, *Lauc*, *epidemiolog*.

Prikupljen je korpus od više od 600 komentara s društvene mreže *Facebook* koji sadrže govor mržnje. Ključan kriterij za prepoznavanje govora mržnje bio je njihov napadački ili uvredljiv karakter te usmjerenost prema nekom adresatu. Tražili smo obrasce agresije, uvreda, psovki, ali i implicitnih oblika govora mržnje, primjerice sarkastičnih i ironičnih komentara.

U prikupljenome smo korpusu tada nastojali prepoznavati pravilnosti i obrasce u diskursno-retoričkim strategijama i konkretnim jezičnim izborima – povezanim s konkretnim adresatima i tematsko-sadržajnim okidačima.

6.2. Adresati govora mržnje

6.2.1. Krizni stožer i Vlada RH

Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske, ili, kako se uvriježilo tijekom razdoblja trajanja pandemije koronavirusa, krizni stožer, tijelo je državne uprave pod nadležnošću Ministarstva unutarnjih poslova RH odnosno Vlade RH¹⁵. Prema definiciji iz Zakona, Stožer je stručno, operativno i koordinativno tijelo za provođenja mjera i aktivnosti civilne zaštite u velikim nesrećama i katastrofama – kakva je i pandemiju koja nas je zadesila. Pod Stožerom civilne zaštite nalaze se i stožeri jedinica lokalne (područne) samouprave. U situacijama kao što je pandemija koronavirusa, zadaće Stožera uključuju „prikupljanje i obradu informacija ranog upozoravanja o mogućnosti nastanka velike nesreće i katastrofe, razvijanje plan djelovanja sustava civilne zaštite na svom području, upravljanje reagiranjem sustava civilne zaštite,

¹⁵ Zakon o sustavu civilne zaštite, NN 82/15, 118/18, 31/20, 20/21

obavljanje poslova informiranja javnosti i predlaganje donošenja odluke o prestanku provođenja mjera i aktivnosti u sustavu civilne zaštite¹⁶. Stručni stožer u kriznim situacijama predlaže odluke Vladi i upravo je stručnost i nepristranost bila razlog zbog kojeg je na samim počecima pandemije javnost iskazivala veliko povjerenje u Stožer.

No kako je vrijeme odmicalo, a situacija s korona-virusom postajala sve ozbiljnija, te mjere sve strože, uočava se porast nepovjerenja u rad i odluke Stožera i Vlade. Frustraciju i nezadovoljstvo zbog aktualnih mjera zaštite koje su snažno utjecale na život građana, kao i nedosljednost i nelogičnost u provođenju mjera javnost počinje sve otvorenije iskazivati, a glavnim krivcima smatra Stožer i Vladu. Stožer u percepciji građana gubi kredibilitet neovisnog i stručnog tijela i počinje se poistovjećivati s institucijom vlade – iz tog su razloga poruke nezadovoljstva i mržnje najčešće isprepletene, pa ih i ovome radu navodimo u zajedničkoj kategoriji.

- *Za ovo su krivi stožer i mediji koji uporno vrše teror i šiju paniku I strah. Bojim se da se iz ovoga neće ništa dobro izroditi. Samo što će ova nesposobna vlast za sve optužiti građane jer su izgleda toliko glupi pa ne znaju da su ih ti isti građani birali. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *To je i bio cilj stožera vlasti i vas medija da se narod pobije između sebe ali sve su prilike da će doći do kontra efekta pa će sami dobiti ponosu. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Uspjeli seronje u naumu, zavadi pa vladaj a narod je blentav pa pusi fore i pognuto suti (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Nije Korona podijelila narod nego vladajući i vi novinari što sa vašim vijestima samo huškate ljude jedne protiv drugih a zna se tko je nalogodavac... (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Nije korona, nego budale na vlasti s dvostrukim mjerilima (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Gasi TV, internet, ne slusaj radio, ne citaj novine, i u nikakvom slučaju ne glasaj više ikad za HDZ. Plandemija gotova... (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *A moćno oružje se zovu dobre batine za političare i novinare i pandemija prestaje (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*

¹⁶ Zakon o sustavu civilne zaštite, NN 82/15, 118/18, 31/20, 20/21

- *e pa sad ćemo vidjet koliko ih ima i koji su (iako već znamo koji su - ekstremna desnica i šarlatani i nedovoljno obrazovane i neuračunljive, te zločeste osobe koje ih slijede). na prosvjedu je dobro što lažni profili ne mogu doći. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Mediji i Politicari su najveći i najgori virusi. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Ma bezveze da te vrijeđam. Obična marioneta si ko i svi tvoji u tome nacionalnome stozeru (koji je izabran opet od strane hdz-a bez saznanja naroda). Znaci jebete narod od samoga početka uz neogranicenu pomoc svih media u Republici Hrvatskoj (smatrao sam da je Nova tv bez utjecaja politike al nazalost kasnije je sve pokazalo da ni oni vise nisu sto su predstavljali) . Sjebali ste sve sto se moze u ovoj nasoj drzavi (pocevsi od industrije..poljoprivrede ..turizma) sve to radite namjerno da sjebe svoj hrvatski narod. Kako Vas nije sramota ??? Sve vise i vise mladih odlazih van Hrvatske da si osigura barem normalan zivot koji nazalost u Hrvatskoj vise nije moguc. Vise neznate odakle da uzimate porez i poceli ste da jebete nas malde koji radimo van Htvatske (koji placamo porez u toj drzavi kojoj radimo) zelite da Vam placamo razliku uplacenoga poreza u toj drzavi kojoj radimo. Sto se Vi ponudili nama mladima da ostanemo u Hrvatskoj i da radimo u Hrvatskoj??? Jedno veliko nista. Jer u Hrvatskoj nazalost samo prosperiraju sinovi i kceri od tzv uhljeba bilo koje politicke stranke. . (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Doći ćemo na neko od mjesta gdje se i vi sastajete 😊😊 i udri brigu na veselje 😊*
(Indeks.hr, 14. 10. 2020.)

6.2.2. Mediji

Mediji su, prema članku Zakona o medijima, „novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike“¹⁷. Glavna je uloga medija informiranje društva, ali oni nipošto nisu ograničeni samo na to, već često preuzimaju i funkcije obrazovanja, zabave, pa i posrednika između vlasti i naroda, kao i drugih dijelova suvremenog društva. U idealnoj bi predodžbi mediji trebali biti potpuno objektivni i nepristrani u izvještavanju, no kako je to

¹⁷ Zakon o medijima, NN 59/04, 84/11, 81/13

rijetko slučaj, javnost često iskazuje nezadovoljstvo radom medija, što posebice dolazi do izražaja u kriznim situacijama kao što je pandemija koronavirusa.

Upravo je zbog toga velika količina govora mržnje u kontekstu pandemije bila usmjerena upravo na medije. Optuživalo ih se za lažne vijesti, širenje dezinformacija, širenje panike, sve u cilju privlačenja čitatelja i zarade, neovisno o mogućim posljedicama za društvo, a velik broj građana smatrao ih je politički pristranima, ponajviše instrumentom politike na vlasti.

- *Mediji i Politicari su najveći i najgori virusi. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Nije Korona podijelila narod nego vladajući i vi novinari što sa vašim vijestima samo huškate ljude jedne protiv drugih a zna se tko je nalogodavac... (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Za ovo su krivi stožer i mediji koji uporno vrše teror i šiju paniku I strah. Bojim se da se iz ovoga neće ništa dobro izroditi. Samo što će ova nesposobna vlast za sve optužiti građane jer su izgleda toliko glupi pa ne znaju da su ih ti isti građani birali. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *To je i bio cilj stožera vlasti i vas medija da se narod pobije između sebe ali sve su prilike da će doći do kontra efekta pa će sami dobiti ponosu. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *A moćno oružje se zovu dobre batine za političare i novinare i pandemija prestaje (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *Vama dnovinarima je ovo TREND!!! VI niste normalni!!! O da cijeli svijet je u trendu i svi oni uživaju biti na ulicama, da ih tuku, proganjaju i zatvaraju!!!Ma kako da ne!!! (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Nakupio se bijes u ljudima. Za to ste uz vladajuće i stožer ponajviše krivi vi lazljiva piskarala! (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Vi mediji ste podijelili narod.To radite godinama,to vam je i posao. Ljige ljigave, NAJLJIGAVIJE na svijetu. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Imam i ja rješenje a to je da i vama dnovinarima počnemo kucati doma na vrata. (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *Plandemija bi mogla završiti kada razvijemo novi pristup prema DNOvinarima. 😊 (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*

- *Kad se svi koji su ovo zakuhali i njihovi pomagači (vecina novinara) dovedu pred lice pravde i odgovaraju za zlocin protiv covjecnosti, sve ce ovo da prestsne. Nadam se sa njim i kapitalizam kao najsvirepiji i najogavniji drustveni poredak! (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*

6.2.3. Znanost i medicina

Znanstvena zajednica

U kontekstu pojave nove bolesti, o kojoj se u početku nije znalo gotovo ništa osim da se nekontrolirano širi, ima neobične simptome i za dio je populacije fatalna – sve su oči javnosti bile uprte u znanstvenu zajednicu. Zbog činjenice da opća populacija nije bila upoznata s protokolima istraživanja i drugim stručnim detaljima očekivanja od znanstvene zajednice bila su nerealna – javnost je očekivala, pa i zahtijevala rezultate, a izvještavanja o stalno novim spoznajama o virusu, često i proturječnima, tumačila kao neznanje i nesposobnost, što je uvelike utjecalo na rast nepovjerenja u znanstvenu zajednicu.

Kako pojašnjava Svjetska zdravstvena organizacija, pojava infodemije dovodi do nedostatka povjerenja u zdravstvene autoritete, jer je s obzirom na količini informacija u opticaju teško prepoznati i razdvojiti one koje su točne i pouzdane od dezinformacija. Činjenica jest da se na početku pandemije nije mnogo znalo o koronavirusu, što je bio povod i raznim teorijama zavjere, ali i nepovjerenju u znanost – javnost se pitala kako vjerovati znanstvenicima koji neprestano mijenjaju mišljenja. To je generiralo govor mržnje prema ovoj skupini, najčešće povezan s predodžbama o nesposobnosti i/ili korumpiranosti znanstvene zajednice, u velikoj mjeri podržan različitim teorijama zavjere.

- *Korumpirana znanstvena zajednica u službi donacija od onih koji ovo finansiraju kako bi uzeli države narodima! (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Da vjerujemo znanstvenicima,čast iznimcima,pa oni su nas i doveli u ovu situaciju,a ne valjda šišmiši... (Indeks.hr, 10. 1. 2022.)*
- *Prisilom na umjetnu imunizaciju ljudi koji imaju dobar imunitet je maliciozna manipulacija i stavljanje ZDRAVIH ljudi pod zdravstvenu državnu diktaturu, uvjetovanjem egzistencije i svih ostalih sloboda i prava. S time da nitko za ništa ne odgovara. I to je znanost u koju se ufate? To je poremećotina i morbidna igra. Da*

film gledam bia bi mi retardiran a kamoli da svjedočim ovome (Indeks.hr, 10. 1. 2022.)

- *Pusite kurac svi zajedno sa znanstvenicima .vise mi vas je pun kurac.idijoti (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *Kad se svi koji su ovo zakuhali i njihovi pomagaci (vecina novinara) dovedu pred lice pravde i odgovaraju za zlocin protiv covjecnosti, sve ce ovo da prestsne. Nadam se sa njim i kapitalizam kao najsvirepiji i najogavniji drustveni poredak! (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *ajd, izvuko se mali Bill iz totalnog potopa na kraju iako ni on nista konkretno nije rekao, a kamoli predlozio. Ali ako to ne mogu oni koji bi trebali, zasto bi morao on? On je tu da prati i gleda velike ljudi od znacaja. No, jedno je sigurno u cijelom ovom cirkusu, a to je; tzv. znanost i edukacija na koju se poziva, pokazale su svu svoju nemoc, a njeni uvazeni predstavnici svu svoju beznacajnost. S punim pravom nove mlade generacije mogu gledati s gadenjem na svoje mentore, profesore, tv znanstvenike. Cast pojedicima.... (Indeks.hr, 31. 10. 2020.)*

Zdravstveni sustav

Hrvatski se zdravstveni sustav sastoji od brojnih ustanova i brojnih zdravstvenih radnika, čija je zadaća zdravstvena zaštita građana Republike Hrvatske. Zakon tako navodi da zdravstvena zaštita „obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju“¹⁸.

U kontekstu pandemije zdravstveni je sustav bio oštro kritiziran od strane javnosti koja mu je sada (pojačano) počela zamjerati lošu organizaciju, nestručnost, korumpiranost, ali i preveliku usredotočenost na koronavirus, a zanemarivanje drugih bolesti. Opetovana Vladina upozoravanja na preopterećenost zdravstvenog sustava nisu kod javnosti polučila željeni učinak većeg poštivanja propisanih epidemioloških mjera, već kritiku istog sustava i onih koji u njemu rade, te popratni govor mržnje usmjeren na njih, dok u isto vrijeme cvjeta scena alternativnih rješenja, alternativnih teorija, alternativne medicine i znanosti.

¹⁸ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, NN 100/18, 125/19, 147/20

- *Iskrena sućut obitelji .Tragedija je,da u zdravstvu rade ljudi koji su fulali profesiju,koji nerade ništa i misle,da su bogom dani. Prestrašna je tragedija ovoga gospodina a sve zbog lošeg zdravstvenog osoblja,koji uopće nerade svoj posao kako bi trebali..Svaka čast pojedincima,koji su u manjini.Ministre,korov iz zdravstva treba iskorijeniti,jer kada je zdravlje u pitanju,svi na to najviše reagiramo. (Indeks.hr, 6. 5. 2020.)*
- *Strasno..pretuzno..o tome vam ja ljudi govorim...kakvi ljudi idu za liječnike?? Ocitone pravi..jer to bi trebao biti poziv..pa znaju vec na studiju da su tu da pomognu covjeku ..bila poplava, potres ili u ovom slucaju zarazna bolest da bez razmisljanja pomognu covjeku..barem bih ja isla s tim da sam upisala medicinu ili medicinsku skolu, da ne gledam sta ce mozda biti samnom u tom trenutku nego kako da pomognem osobi ugrozenog zdravlja..pretuzno na sto je covjek spao..😞😞 (Indeks.hr, 6. 5. 2020.)*
- *Nase zdravstvo je u klincu bilo i prije korone..Krivi lijekovi, krive dijagnoze, bahatost i td...Nazalost uz koronu ovoga ce biti i vise..Sucut obitelji.. (Indeks.hr, 6. 5. 2020.)*
- *...i ja sam epidemiolog samouk ali nema veze, kada jednog dana padne zavjera COVID GATE , vidjeti ćemo šta će reći ovi plaćenici (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Jebote koliko sad odjednom epidemiloga, postali ko i oni influenceri (čitaj između redova svi su oni JEBIVJETRI 😊) (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Da mi je znati koliko para primaju ovi razni epidemiolozi što govore ovakve laži i plaše narod,okoronili se daj bože?!Nadam se da će im jednog dana suditi. (Indeks.hr, 4. 9. 2020.)*
- *Pod krinkom zaštite zdravstvenog sustava, uništili ste taj isti zdravstveni sustav, uništili ono malo ekonomije koje je funkcioniralo, uništili ste školstvo, uništili ste socijalnu skrb i brigu za starije (staračke domove pretvotili ste u zatvore i nitko nije znao što se tamo dešavalo), uništili ste sve što ste mogli i to nazvali novo normalno. (Indeks.hr, 4. 9. 2020.)*
- *Moja kcer završava ove god med skolu. ALI NECETE JU IMAT U ZDRAVSTVU DOK GOD OVO SRANJE OD UCJENE NE PROĐE! AMEN! Radit ce bilo sto di ne treba ucjena. Pa makar cistila Još godinu dana kaj se proda od cjepiva i to je to.*

Nakon toga nadam se početak će suđenje i javna smaknuća farmaceuta, šefova zdravstva i vladajućih političara 🤔💀 (Indeks.hr, 27. 10. 2021.)

- *Koliko je tako ljudi preminulo u zadnja dva mjeseca jer za naše zdravstvo ne postoji nijedna druga bolest osim covida, a stožer je dobio dozvolu vlade da manipulira s ljudima pa i s njihovim životima. Nažalost smrt ove gospođe još je jedan u nizu dokaza da se zdravstveni sustav raspao. (Indeks.hr, 6. 5. 2020.)*

Farmaceutska industrija

Farmaceutska je industrija grana kemijske industrije čija je glavna djelatnost industrijska proizvodnja farmaceutskih sirovina, gotovih lijekova i drugih sredstava za zaštitu zdravlja, a zbog njihove važnosti u sustavu zdravstvene zaštite postoje strogi nacionalni i međunarodni propisi koji osiguravaju njihovu podobnost, kakvoću, djelotvornost i neškodljivost¹⁹. Prema Zakonu²⁰, u Republici Hrvatskoj u prometu može biti samo lijek koji ima odobrenje od Agencije za lijekove i medicinske proizvode (HALMED).

U kontekstu pandemija farmaceutska industrija ima jednu od ključnih uloga – proizvodnju cjepiva protiv koronavirusa. I ovdje dolazi do slične situacije kao s prethodno navedenim adresantima govora mržnje jer i ovu skupinu javnost doživljava kao nepouzdanu i korumpiranu. Farmaceutsku se industriju optužuje da su cjepiva plasirana na tržište prerano, nedovoljno provjerena te još u eksperimentalnoj fazi, a sve zbog financijske koristi, na što se opet nadovezuju i različite teorije zavjere.

- *Dokle god vama farmaceutima netko ne bude jebao mamu i svu familiju i strpao vas na robiju (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)*
- *Farmaceutskoj industriji nije stalo da su ljudi zdravi, jer onda sigurno nebi vrtili milijarde...kratko i jasno... (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)*
- *Naravno da jesu, a posljedice ovog mRNA cjepiva koje se pod raznim ucjenama i obmanama javnosti ubrizgavaju u ljudski organizam bez prethodnog testiranja biti će vidljive za nekoliko godina. Nažalost mjenjanje ljudske genetike zbog znanstvenog eksperimenta pod krinkom covida 19 utjecati će na stvaranje novih*

¹⁹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19010>

²⁰ Zakon o lijekovima, NN 76/13, 90/14, 100/18

bolesti. Dobro je poznato da nas je "previsje" na zemlji i da grupa svjetskih moćnika odlučuje kuda ovaj svijet ide. (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)

- *nisu farmaceuti krivi za paniku nego epidemiolozi farmaceuti su krivi za nebrojen broj umrlih lošim cijeplivom (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)*
- *Znanstvenike suradnike Svjetske zdravstvene organizacije financirale su farmaceutske kompanije, pametnom dosta! (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)*
- *Nakon toga nadam se početak će suđenje i javna smaknuća farmaceuta, šefova zdravstva i vladajućih političara 🤔💀 (Indeks.hr, 27. 10. 2021.)*
- *Milijuni nekih novaca potrebni su za liječenje zloćudnih bolesti koje nekom djetetu daju nadu za izlječenje i život. Tada se ljudi ne država i političari pokažu ljudima jer im je stalo da pomognu nekom. Liječnici, političari, farmaceutski kartel tada ne tjeraju ne poklanjaju besplatno liječenje. Kad ti zdrav razum proglašava zavjerom i žele u zdravog utrpiti nešto smučkano i to ti još nude višekratno besplatno, bježi od toga. (Indeks.hr, 10. 1. 2022.)*
- *To vam je bio cilj u samom početku... Cijepliti ljude ko miševе da bi ih kao zaštitili i za ne povjerovati sve to džabe.... Eeee glupani pa tko je ikada doživio dobiti od vas nešto džabe a da valja... Molim lijepo da odjebu svi koji će me nazivati antivakserom ili ne znam ni ja čime jer to nisam... Cijepljena sam svim redovnim ispitanim cijeplivima moja djeca također... Ali ovo vaše što ste sklepali u pola godine i dijelite ko bombone ne bi hvala... (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)*
- *A vi ćete brojiti silnu lovu koju zarađujete i zadovoljno trljati ruke. 🤔🤔 (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)*
- *Ako postoji pakao nadam se da ćeš goriti u njemu te da će ti se koža topiti s kostiju, te tako u viječni nedogled. (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)*
- *26 milijardi dolara profita u prošloj godini i već sada naručenog cjepliva za iduću godinu u vrijednosti od 29 milijardi dolara, i neka mi netko kaže da sve ovo nije manipulacija od strane farmakomafije. 🤔🤔 (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)*
- *Plavuša sam pa ne kuzim....novi virus, nova bolest, ima cjepliva...ok, super.....rak.....bolest, ne od jučer...od raka mi je umro suprug, susjeda Janja, frend Ivica, frendica Ruža, susjeda Valjak i mnogi meni dragi i bliski ljudi....unazad malo i puno godina.zašto genijalci koji su stvorili cjeplivo protiv korone, nisu godinama*

ili desetljećima otkrili i napravili cjepivo protiv raka ? Samo pitam , plavuša sam (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)

6.2.4. Istaknuti pojedinci tijekom pandemije

Tijekom trajanja pandemije koronavirusa nekoliko je osoba bilo posebno medijski eksponirano zbog svojih profesija ili aktualnih pozicija u društvu, što je generiralo ogromnu količinu govora mržnje usmjerenog izravno prema njima. Pritom govor mržnje nije bio usmjeren samo prema njihovim potezima ili politikama, već i vrlo osoban, sastojao se od osobnih uvreda, na račun izgleda, intelektualnih sposobnosti, stranačke pripadnosti, nacionalne pripadnosti, spekulacija o seksualnoj orijentaciji i slično.

Premijer Vlade RH Andrej Plenković

Andrej Plenković aktualni je predsjednik hrvatske Vlade (od 2016. godine) i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), a prije navedenih funkcija obnašao je one zastupnika u Europskom parlamentu i u Hrvatskom saboru te druge diplomatske funkcije. Tijekom dviju pandemijskih godina Andrej Planković kao premijer i najodgovornija osoba postao je metom rastućeg nezadovoljstva hrvatske javnosti načinom na koji se Vlada nosi s pandemijom.

- *Ma vidi anemičnom se vratilo pamćenje znao je o korona virusu prije svih , a kad je u pitanju Janaf ,Ina ,brodogradilišta i još mnoge druge afere on ništa nije znao . (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
- *Kakva budala od lika pa ovaj uopće nema mozga ovo je medicinski fenomen (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
- *Ovo postaje brutalno kakvu glupu demagogiju Plenki pokušava prodati.... Vjerujem kako i članovi njegove stranke, oni s barem pola mozga, uviđaju kako im "šef" laprda pizdarije (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
- *Ne znam što je gore; slušati ga ili gledati? Ovolika doza samodopadnosti se rijetko može vidjeti... (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
- *Pa ako ste znali a niste poduzeli ništa onda bi trebali odgovarati za to zataškavanje i dati ostavke a familije koje su ostale bez svojih najmilijih obeštetiti.....Ne služi ti na čast ta anemična prepotencija tipična za HADZ-eovca (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*

- *...kruha i igara...samo da se maknemo od važnijih tema...gospodarstvo, iseljavanje, lopovluk, politički kriminal...e moj anemični...još samo da stožernici donesu odluku o gradnji "kineskog zida" oko Markova trga i unutra se smjesti 200 rvatčkih obitelji... 🤔🤔👉 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Je li se anemiko obraća i onima mladima koji su zbog njega i njegovih pajdaša odselili iz države?? Ili on daje naputke samo mladeži HDZa, a sve druge nek vrag odnese... (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Sto plenki nekazes istinu,sto stalno lazes,dobro znas zasto je broj porasta prehlada,da nije mozda razlog stajanja na kisi i vjetru dok ljudi cekaju pred domom zdravlja,koliki ce skok biti kad padne snjeg,sve ste vi to dobro smislili a vamo nama prodajete maglu (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Dobro blaženiče, jeli ti stvarno misliš da je narod glup! Kako se usudiš uopće obraćati na tu temu, ti koji se ne držiš pravila propisanih od tvog stožera, štoviše, tjeraš ih da prilagođavaju tebi i tvojim potrebama! Izađi iz tog oklopa oholosti i skini plašt narcisa pa onda se obrati narodu koji te plaća. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Gospon Premijer RH. Dali vi imate doma ogledalo. I dali imate frizerku. Izgledate kao TERORISTA stom frizurom. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*

Vili Beroš

Vili Beroš član je Hrvatske demokratske zajednice i ministar zdravstva u Vladi premijera Andreja Plenkovića od 2020. godine, prije čega je obnašao funkciju zamjenika tadašnjeg ministra zdravstva – dakle, tijekom cijelog vremena trajanja pandemije koronavirusa Vili Beroš bio je u centru događanja, te je upravo pandemija ono što je u najvećoj mjeri obilježilo njegov mandat u ministarstvu. Međutim, pogrešna je percepcija javnosti da je Beroš član Stožera za civilnu zaštitu RH. Naime, on nikada nije postao njegovim formalnim članom, već samo pridruženim, a informacija o tome također je izazvala burnu reakciju javnosti (Srzić, 2020).

Jednako kao što je slučaj i s Andrejom Plenkovićem, medijska eksponiranost koju sa sobom donosi funkcija ministra zdravstva u razdoblju pandemije rezultirala je velikom količinom govora mržnje usmjerenog prema ministru. Zanimljivo je kako je slika ministra u javnosti na početku razdoblja pandemije bilo izrazito pozitivna (prisjetimo se primjera dječjeg crteža u

kojem je ministar Beroš prikazan u liku *Supermana*²¹), no s prolaskom vremena raste i nezadovoljstvo građana, dolazi do naglog preokreta i gubitka kredibiliteta. Govor mržnje usmjeren prema ministru većinom je utemeljen na neslaganju s njegovim stavovima, na optužbama za laganje ili prikrivanje informacija, stranačkoj pripadnosti i korumpiranosti, ali i na vanjskom izgledu.

- *Beroš ima antitijelo samo zato šta se prežderava.. Da manje jede i vodi računa o zdravlju, bio bi ko maneken. Misli na druge....kad jedeš, nemoj samo na sebe !!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *A zašto ste se vi onda testirali na antitijela, ako ih drugima ne preporučujete...ili lažete gospodine ministru ili ne znate (da ne stavljam drugu etiketu)... 🤔 i jedno i drugo i treće trebalo bi vas maknuti sa pozicije ministra zdravstva i sa čela stožera. (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Sam se davi u vlastitim lažima (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Taj čudnovati dabar je sam po sebi antitijelo. 🤔🤔🤔 (Indeks.hr, 13. 12. 2021)*
- *Beros uzme svaki mjesec par desetaka tisuća kuna, resor mu se raspada, a stožer bi mu bolje djelovao da su se skupili stanari prosječne zgrade sa 8 stanova bilo gdje u državi... (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Ma bravo ministre!!! Bitno da nas sve redom teroriziraš da se cijepimo i prvom i drugom i booster i 15.dozom... Bitno da mi koji to ne želimo,očito iz istog razloga iz kojeg i ti sad više ne želiš,moramo platiti testiranje da bi podigli osobnu iskaznicu ili da možemo ući u banku po novce,ili platiti račune...dok se u kafićima bez testiranja i covid potvrda uredno sjedi bez maske....jer eto...valjda se i covid opušta u kafiću,ne napada ljude nego skuplja snagu za napad u pošti,fini,policijskoj postaji,banci itd... (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Znači vrijede odjednom antitijela????? Ako vrijede za Seroša moraju i za stoku sitnog zuba možda se gospoda nisu ni cijepila nego dobivala vitamine ???izgleda tu LUD Zbunjenoga !!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Haaaaloooo! Bero Bero ! Gdje se može naručiti ta Masina koja pokazuje postotak Antitijela? Reci da i mi naručimo! I samo nam još reci : Kako da vjerujemo da si se*

²¹ <https://www.24sata.hr/news/mali-simun-nacrtao-berosa-kao-superheroja-ti-si-moj-junak-683575>

uopce cjepio ? Zar neprimjecujes da siris zarazu zdravog razuma! Bez trunka srama!
(Indeks.hr, 13. 12. 2021.)

- *Za koga je taj podatak poražavajući Vili?Kamo sreće da im mozak proradi pa da ni ne dođe do 35%.Cijepi sebe i nagovaraj svoje a ostale pusti da sami odluče o svojoj sudbini tj hoće li nešto napraviti ili neće.I ne prisiljavajte i ne plašite narod jer bi se vas vrlo lako moglo prisiliti da odstupite.Previše si dopuštate kad je upitanju ljudska sloboda i pravo na izbor.Nije dobro Vili,nije dobro...ne igrajte se vatrom jer ćete se opeći. (Indeks.hr, 8. 7. 2021.)*
- *Bravo,pametnjakoviću.prvo napravi reda u svojoj kući a onda drugdje, i nemojte nama prijetiti sa sankcijama (Indeks.hr, 8. 7. 2021.)*
- *I sa kojim pravom ti i tvoj Vođa vršite pritisak na građane RH? Sva ministarstva unutar Vlade su vjerojatno podcijepljena. Da, to je privatni život zaposlenika ministarstava, kako kaže jedan od većih uvlakača i uhljeba na čelu jednog ministarstva. Odjebite više od naših života i slobode odlučivanja! (Indeks.hr, 8. 7. 2021.)*
- *A tko stiti moje podatke klokane jedan,nisi se niti cjepio,a onaj igrokaz za javnost,lose ste odglumili,odjebi,cjepit se necu nikad. (Indeks.hr, 8. 7. 2021.)*

Alemka Markotić

Alemka Markotić, kao ni Vili Beroš, suprotno uvriježenom mišljenju u javnosti, nikada nije postala formalnom članicom Stožera za civilnu zaštitu RH, već samo njegovom pridruženom članicom. Markotić obnaša funkciju ravnateljice Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu, a također je i profesorica na Medicinskom fakultetu u Rijeci, pročelnica Zavoda za urogenitalne infekcije te voditeljica Znanstvene jedinice kao i Laboratorija za 3. stupanj biosigurnosti, te od 2020. godine predsjednica Akademije medicinskih znanosti Hrvatske²².

Markotić je kao stručnjakinja za infektologiju i imunologiju bila jedna od ključnih osoba na hrvatskoj sceni tijekom borbe s pandemijom koronavirusa. Ujedno, Alemka Markotić jedina je žena među najistaknutijim figurama pandemijskog razdoblja te je stoga velika količina govora mržnje usmjerenoga prema njoj utemeljena upravo na spolu, dobi i fizičkom izgledu.

²² <https://bfm.hr/alemka-markotic/>

- *Gusko gubi se, prije pet dana nije bilo problema u vašem stožeru? (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *Daj nadjite bar žensku u prihvatljivim normama ljepote da sere, ova izgleda kao da je prebolila sve teške bolesti (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *Opet propala časna zbori, je, je opustili su se u nedjelju određeni talenti da budemo precizniji uhljebi i sad je zato danas takva brojka, samo budu oni prije sebi vrat prerezali nego priznali da ima zaraženih sa slavljeničkog derneka to budu zataškali ko i puno toga u lijepoj našoj!! (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *Markotić ima svjezu frizuru, super! (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *Poštovana gospođo da se nisu Vaši roditelji previše opustili ja sad nebi trebao čitati ove budalaštine na ovom RETARDIRANOM PORTALU. LP (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *O, evo i lipojke, sriće materine. A ja već pomislila da ju je kogod umaka, sad kad je postala slavna TV zvizda. MRŠ (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Ona je stvarno luda , prolupala(neka ide negdje na selo i cuva ovce neko vrijeme da dodje malo k sebi , jako joj je tesko na poslu) (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *A tebi su izgleda zabranili posjet frizeru 🤔🤔🤔🤔 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Ova cimpanza je bas u svakoj konzervi (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Najjači naslov.Zagreb i Hrvatska ko da Zagreb nije u Hrvatskoj🤔🤔 glupača.Markotić odi i zuri u sunce🤔🤔 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*

Krunoslav Capak

Krunoslav Capak ravnatelj je Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i njegov predstavnik u Stožeru civilne zaštite Republike Hrvatske²³. Specijalist je epidemiologije i subspecijalist zdravstvene ekologije, područje je njegova znanstvenog interesa javno zdravstvo, epidemiologija i utjecaj okoliša na zdravlje²⁴.

²³ Rješenje o imenovanju načelnika, zamjenika načelnika i članova Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, NN 20/20

²⁴ <http://www.amzh.hr/wp-content/uploads/2019/05/Krunoslav-Capak.pdf>

Uz Beroša i Markotić, Capak je također jedna od najeksponiranijih osoba na našoj sceni vezano uz pandemiju virusa, zbog svoje funkcije ravnatelja HZJZ-a i člana Stožera. Brojni intervjui i izjave koje je Capak dao kao i njegovo sudjelovanje u donošenju odluka o epidemiološkim mjerama kod javnosti su izazvali često nepovoljne reakcije, uključujući i govor mržnje usmjeren prema glavnom državnom epidemiologu.

- *Od ovog Capaka i Beroša je pametniji svaki majmun .bože tko nas predstavlja i lječi. (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *Ovaj Capak je sinonim za glupisti! Konkurencija mu je velika, ali on je profi!!! (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *E moj capače zasramis li se ti ponekad? Gluposti koje vi prodajete, objasnjenja koja vi dajete su na razini infantilne osobe da ne budem bezobrazan. Tragicne ste vi spodobе koje su se docepale svjetla pozornice i osjećaju se vaznima. Znam da je tesko to pustiti ali dajte za dobrobit mladih i nase djece. Unistili ste im djetinjstvo, godine uzivanja unistili psihicki a zasto? (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *A kako ćete znati da za stolom nisu članovi istog kućanstva? Krelci 🤡🤡 Čuj ovo, za šankom se smije sjediti, ali ne stajati 🤡🤡🤡 Onaj Glup i Gluplji su za tebe goli drek, ti si pobjednik 😊 (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *Ono kada pomisliš da je kraj budalaštinama, ali on te brecne sa još boljom zajebancijom 😂😂😂 Kakav si ti gospodin to svijet nije vidio 🤡👉 Živjele mjere , živio stožer! Kakav mi sex imamo narode moj , ovo se negdje zlatnim slovima treba zapisati i cuvati u muzeju da naša djeca imaju uvid u ovaj rokenrol od života 🤡🤡🤡❤️❤️ Bog i Rvati 🙌 (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *Bože kakav kreten....gonite se više u sto p.m. sa tako mudrim porukama, prosipaj to ovcama koje ti vjeruju i koje te bezpogovorno slušaju (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- *Ja mislio kod nas 3 idiota kad Vas jedan za naših 56 vrijedi (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*

Davor Božinović

Davor Božinović trenutačni je potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova, a na toj se poziciji nalazi od 2019. godine. Uz to, proglašen je načelnikom Nacionalnog

stožera civilne zaštite Republike Hrvatske²⁵, te je stoga odgovorna osoba pri donošenju bilo kakvih odluka koje su vezane uz pandemiju koronavirusa.

Zajedno s Berošem, Markotić i Capakom, Božinović spada u četvero najutjecajnijih, ali i najeksponiranijih osoba tijekom pandemije koronavirusa, što znači da je također bio izložen najvećoj količini govora mržnje onih koje se ne slažu s njegovim stavovima ili potezima. Kritiziralo ga se prvenstveno kao političara i člana HDZ-a, uz veliku količinu govora mržnje koji se referira na intelektualne sposobnosti te na dob.

- *I tebi će se suditi govo jedno i ti ćeš biti samo ružna povijest.... (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Ovaj Bozinovic ko retardiran covjek ja to nekužim tko njemu daje vlas pa oca i majku mu jebem i svima koji toga KLOSARA podržavaju pa ljudi moji na prosijacki stap nas tjeraju dajte se trgnite malo serem se na HDZ ajde da vas cujem klosari HDZ imate mi sta reci pleme vam jebem klosarsko (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Ti bozinovicu si toliko glup da to vec dolazi do granice da li te uopce komentirati Ne znam da.li vidis dobro jer nosis naocale i vjrovatno dugo nisi bio na pregledu ili si slijep pored zdravih ociju Pa gdje god pogotovo benzinske se kupuje kava za van ljudi se okupljaju Svi to vidimo jedino corava budaletino ti to ne vidis i jos to na svoju sramotu objavljujes (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Ajde dosta je više tvojega sranja, pusti nekog pametnijeg na to mjesto samo ne iz hdz-a jer oni nemaju takvoga. (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *A zakaj baš taj stari pljesnivec mora odlučivati takve stvari, pa kaj niste mogli to prepustiti nekome mlajšemu!!! (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Ovaj zaista nije ni za predsjednika kućnog savjeta,kao ni Capak...trpi,blesavi narode! (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Bozinovic dajte u penziju niste vise za to muljate grada ima 🌐👨🔧 (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Bahat pun sebe a da se skupi vise prosvjednika brzo bi se ispravljao i utihnuo (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*

²⁵ Rješenje o imenovanju načelnika, zamjenika načelnika i članova Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, NN 20/20

- *Božinović je ili glup, ili se samo pravi da je glup. Ugostitelji isto žele prodavati kavu za van. Barem dok traju rigorozne mjere. (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*

Gordan Lauc

Gordan Lauc profesor je na Zavodu za biokemiju i molekularnu biologiju Sveučilišta u Zagrebu te osnivač i predsjednik uprave biotehnoške tvrtke Genos d.o.o., a nosi titulu doktora prirodnih znanosti iz polja kemije, grane biokemije²⁶. Na početku razdoblja pandemije bio je članom Znanstvena savjeta Vlade, no nakon kontroverznih aktivističkih objava na društvenim mrežama koje su kritizirale neke vladine mjere, maknut je s te funkcije.

Lauc se u središtu pozornosti javnosti našao upravo zbog članstva u Znanstvenom savjetu, no ta je pozornost sve više rasla njegovim nekonvencionalnim objavama na društvenim mrežama, od kojih su neke proglašavane i lažnim vijestima (Vidov, 2022). Zauzevši stav oprečan Vladinom, Lauc se našao na meti kritika i govora mržnje onih koji su mu zamjerali promjenu stava, ali i onih koji se jednostavno nisu slagali s njegovim mišljenjima ili im je pak smetala njegova medijska eksponiranost.

- *To je onaj 'znanstvenik' kaj je prije par mjeseci stvaral paniku i pozival ljude na zarazne odjele? Sisaj kurac Lauc. Ima nas koji smo i u 3. Mjesecu govorili da je sve ovo velika farsa pa ste nas proglasili 'teoretičarima zavjera'. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *ŠARLATAN (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Daj kupi si 2 m špaga i hoj se obisiti, spasiti češ svit. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Ajme ovog frika, maknite ga više (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Lauc, daj prestani inficirati internet.! (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *De se ubi vec jednom idiote sugavi (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Daj ga zatvorite vise u vrapce u samicu... (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Ne izlazim iz kuće nosim masku, ne kupujem hranu jer istu ne koristim, ne pijem vodu iz straha, ne družim se odnosno sve u svemu u zatvoru sam zbog straha.....Fuj gadovi jedni sa vasim izjavama. Ko vas bude sluso i verovo vam !!!!Nastradace (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*

²⁶ <http://www.pharma.unizg.hr/hr/o-nama/djelatnici/gordan--lauc,450.html>

- *Bas sam se pitao di je bio ovaj placenik zadnjih dana.. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Znate zasto je celav?? Jer pametna kosa brzo napusti blesavu glavu. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Sta je cika Lauc..sladoled vise nije tako opasan kao prije 4 mjeseca? Mjenjas polako plocu? Suzivot? Bravo Kolumbo, otkrio si Ameriku (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*

Ivan Đikić

Ivan Đikić profesor je na Institutu za biokemiju Goetheova sveučilišta u Frankfurtu na Majni, gdje se bavi molekularnom biologijom i istraživanjem tumora²⁷. U hrvatskoj se javnosti pojavio na početku pandemije koronavirusa kao jedan od znanstvenih stručnjaka, brojnim medijskim istupima informirajući građane o novom virusu ili pak dajući svoj uvid u novonastalu situaciju.

Slično kao što je to bio slučaj i kod Lauca, Đikić je postao metom govora mržnje zbog velike medijske eksponiranosti, ali i zbog promjene stavova oko različitih aspekata korona krize.

- *E dragi moj Đikiću daj se skulirajte i okrenite ploču kao papagaj ste samo pričate ono o čemu nemate pojma da je po vama onda u Kini bi vrhunac pandemije bio u 2022 godini nemojtr više molim vas plašiti narod ikada slijedeći put nešto izjavite u javnosti neka to bude u 6 mjesecu jer tada će se više manje sve vratiti u normalu a vi budite i dalje optimist i uživajte u životu (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*
- *Dosta je više i tebe i tvojih pametni nagađanja odu više znaš kamo... (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*
- *Uz dužno poštovanje, gospodin ima nekontrolirani EGO koji traži pažnju. Unutar dva mjeseca je promijenio mišljenje za 180 stupnjeva, bez da to spomene. Mislim da bi davanje izjava trebao prepustiti epidemiolozima. (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*
- *Profesore možeš li sjesti u taj vrazju laboratorij i nešto izmiksati, ili bar probati, umjesto što puno pričaš (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*
- *1.10 je koefcijent da će ovaj klokan nakon mjesec dana izjaviti da ce to potrajati 2-3 mjeseca još (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*

²⁷ <https://biochem2.com/people/dikic-ivan>

- *Gospodine dragi, ego je je...a stvar, nekoliko dana si kukao kako nisi uvršten u znanstveni tim na razini države, svi ti "virusi" naravno proizvod su laboratorija, a isto tako, u istom laboratoriju, ali za drugim stolom proizveden le i lijek, samo nije još cijena dogovorena. Lako moguće da si član toga vijeća. (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*
- *E Đikiću iskačeš kao iz paštete svaki dan. (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*
- *Đikiću prgava Bosančino idi u Bosnu pa napravi red jer iz Bosne se pocelo o širiti zadnji val virusa (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*
- *Tražim da Đikić odleti u samoizolaciju u neki Gulag u Sibiru i da prestane zajebavat narod (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*
- *Gospodine Đikiću, pod hitno promijenite dilera jer vaše izjave su svaki put drugačije, znate malo me podsjećate na političare prije i poslije izbora (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*
- *Koliko ovoga placaju 😞..bice lipa svota pala obzirom na broj puta pojavljivanja u medijima (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*

Branko Kolarić

Branko Kolarić od ožujka je ove godine ravnatelj Zavoda za javno zdravstvo Andrija Štampar u Zagrebu, prije čega je bio voditelj Službe za javnozdravstvenu gerontologiju pri istom zavodu, te je također profesor epidemiologije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci²⁸.

Putem svojih brojnih medijskih istupa zastupa je poštivanje epidemioloških mjera i preporuka Stožera, čime je postao jedan od adresata govora mržnje u hrvatskom javnom prostoru, koji je uglavnom bio utemeljen na nepovjerenju javnosti u njegovu stručnost, djelovanje u državnoj službi, ali i vanjski izgled što je čest slučaj s govorom mržnje usmjerenim na pojedinca.

- *Čim vidim takvog ugojenog pajceka u odjelcu i obrijanog s kratkom vojnom frizuricom odma znam da diplomu sigurno nije zaradil mukom i radom drugim riječima teška uhljebčina!!! (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*

²⁸ <https://infodemija.org/branko-kolaric/>

- *Nek mi dotični pokaže znanstveni objavljeni rad o virusima pa i onda mu neću vjerovati, jer znam da ga nema. To su obični epidemiolozi koji su u rangu doktora opće prakse. (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Zanimljivo je da su prije neki dan u Otvoreno koji je bija na HRT1 -uz ovog Kolarića svi odreda bili koji imaju homosexualne sklonosti-Kolarić je isto homić,a za Nadžvinskog se nezna ali pošto mu je brat homosexualac sumnja se i na njega-zanimljiva je ta homosexualna agenda docim su premrežili Faktograf-Brakus je lezba (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Odakle izviru ovoliki strucnjaci sa ovim mjerama .Dresura se nastavlja. (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Ovo je onaj lik što se neki dan nabacivao nkim idiotarijama, lažima? Koliko ga se plaća? (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*

Dobrica Rončević

Dobrica Rončević voditelj je Epidemiološkog odjela Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, bivši gradski vijećnik grada Rijeke i član Hrvatske demokratske zajednice²⁹.

Tijekom trajanja pandemije jedna je od ključnih osoba na području Primorsko-goranske županije po pitanju javnoga zdravstva, čime je dospio i u medijski fokus, a tako postao i jednim od adresata govora mržnje, koji u ovom slučaju pronalazi izvore i nepovjerenju građana, i u fizičkom izgledu, ali i u političkoj pozadini glavnog riječkog epidemiologa.

- *Taj krmak radi u autotrolej. Pere autobuse. (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Ovaj sve može biti samo ne DOBRICA. (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Daj idi na kolinje , bolje da se još udebljaš nego da sviras ***** , *baš tako * ! (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Širi se i tvoja trbušina nekontrolirano pa svedno ništa ne poduzimaš (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Zena ti se siri nekontrolirano... (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*

²⁹ <https://www.rijeka.hr/en/city-councillor/dobrica-roncevic/>

- *A bome se i ovaj čiča nekontolirano širi....👉👉👉👉👉👉 (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Covik izgleda ko prasac a prica o zdravstvu. Pun mi vas je k (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Buci buci bebeli ,koliko je okrenuo brojcanik novcanica jutros ,a? (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*

6.2.5. Starija populacija

Kako je učestalo naglašavala Svjetska zdravstvena organizacija, kao i druge mjerodavne institucije, koronavirus posebno je opasan za nekoliko skupina, zbog čega smo pozivani na posebnu brigu o tim rizičnijim skupinama. Između ostalih, u rizične skupine pripadaju i stariji građani (65+ godina), pa smo tako mogli svjedočiti i brojnim kampanjama čiji je cilj suzbijanje širenja koronavirusa među starijom populacijom, kao što je primjerice kampanja „Odgovorni ostajemo bliski!“³⁰

Međutim, kako je pandemija i ograničenja koja su uz nju vezana donijela veliku količinu nezadovoljstva i frustracija javnosti, tako je dio javnosti te frustracije usmjerio prema starijim građanima, smatrajući kako su oni razlog velikom broju ograničenja, kako su zbog njih epidemiološke mjere strože, a i kako se pritom stariji građani sami slabo pridržavaju donesenih mjera i preporuka. Sve je to uzrokovalo veliku količinu govora mržnje, čak i u javnim istupima pojedinih političara – primjerice, saborski je zastupnik Ivan Pernar u jednoj objavi na društvenoj mreži *Facebook* u travnju 2020. godine izjavio sljedeće: „Ja razumijem vašu želju da bi htjeli da vam preci žive što dulje, ali smatrate li normalnim da cijela država mjesecima bude paralizirana i u karanteni zato da bi neki djed ili pradjed živio dan, tjedan, mjesec ili godinu dulje?“³¹.

- *Pa jbtm to su sve starci 75+. Koji kur.c? Realno za kaj si nakon 75-e? Cast izuzecima...no svejedno. Pa ko nebi od mladjih potpisao odma da ce zivit 75+ jos koju godinu?! Pisas u gace, vise ima hrane po stolu nego u zelucu, nasmijes pit, pusit...droksas se na dnevnoj bazi...ajd jedan benefit pod uvjetom da puca*

³⁰ <https://mrosp.gov.hr/vijesti/odgovorni-ostajemo-bliski-glavna-je-poruka-kampanje-o-suzbijanju-sirenja-koronavirusa-medju-starijom-populacijom/11959>

³¹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nove-osude-pernarova-morbidnog-istupa-diskriminacija-je-preblagarijec-on-starijim-osobama-ne-umanjuje-samo-vrijednost-nego-pravo-na-disanje-zivot-10170589>

vugla...al inace velika je vjerovatnost da ce te nesto sjebat...srce, mozdani i ostale sve moguće neizljezive bolesti... Pa kaj nije tako? (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)

- *Razumijem ljude koji moraju ici na posao i ugroziti svoje zivote al ne razumijem ove starije dedice i bakice kao da izazivaju da se razbole udjem u Konzum sve starci i babe jos se ljute na trgovca sto im kaze da moraju se odmaknuti na metar i deinficirati ruke uzas takvi i sire zarazu lijepo se stalno govori neizlazite bez potrebe ostani doma 😊 (Indeks.hr, 21. 3. 2020.)*
- *Ja vidila tri boomera u zadnja tri mjeseca kako uriniraju i vrse nuzdu usred dana u javnosti. Kad se boomeri prave kulturni, a prostata im vise ne da da trpe do doma pa sakate nase javne površine.Pustite dicu na miru. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Mladi trebaju zivjet stari trebaju se cjepit da sto prije odlaze moje misljenje 🤔 (Indeks.hr, 9. 12. 2020.)*
- *Hoce ovi starci da zive 700g, proslo vam je vrijeme pomiri te se s tim.. Ne moze vam pomoc ni 10 vakcina. (Indeks.hr, 9. 12. 2020.)*
- *Ti svi bi vecinom umrli i da ih je obicna gripa ulovila neznam cemu sad tjerate ljudima strah s tom koronom .. i da otvorte te birtije vec jednom (Indeks.hr, 15. 4. 2020.)*
- *ako se bojite i ako ste ugrozena skupina, stojte vi doma. Obucite si zastitna odjela kad izlazite, maske, rukavice, sta god treba. Sta se mene tice, ako ste ugrozena skupina, neka vam sva moguca zastita ide na teret nas poreznih obveznika. Al nas ostale pustite da zivimo... malo mi je cak i gnjusno usporedjivat rat i statistike nastradalih i poginulih u ratu s ovim. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *koja si ti obrazovana govedina , u podrum i ne izlazi, pusti mladost da živi svoj život. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Ovi sto su prevalili pola stoljeca sad tu nesto pametuju kao da nikada mladi nisu bili i usporedbe bacaju sa vremenima poslije 2svj.rata..pustite mlade na miru razmislite malo u sta se pretvarate i sta je od vas ovo globaliaticko ludilo napravilo pa mislim da su pojedinci u stanju poceti i vlastitu djecu prijavljivati i zrtvovati koliko su im isprali mozgove 🤢 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Ako su mladi "šišavi", nisu blesavi. Vide oni kako slinavi starci petljaju, a glasali su za ove HDZ/SDP koji su nam uništili "sustav". Na mladima je da žive i uživaju, na*

starcima da umru. I, to vam je to. Mladost nema zamjene, starci tu ne mogu ništa. Sustav "jede našu djecu". Najbolje je da napravimo "generacijsku segregaciju" 😊 Ako već imamo domove za starije, uvedimo im i tramvaje, autobuse, posebne ambulante i bolnice, trgovine i tak' 😊 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)

6.2.6. Mlada populacija

Jednako kako je dio javnosti za novonastalu kriznu situaciju krivio starije građane, tako je drugi dio pak krivio one mlađe. Naime, tijekom trajanja tzv. *lockdowna*, ali i prije i poslije tog perioda dolazilo je do značajnog broja društvenih okupljanja koja su popularno nazivana *korona partyjima*³². Organizacija ovakvih događaja najčešće je tako pripisivana mladima što je dovelo do veće količine govora mržnje usmjerenog prema ovoj skupini sugrađana. Taj je govor mržnje bio utemeljen na ideji o društvenoj neodgovornosti mladih, sebičnosti, ugrožavanju tuđih prava i dovođenju drugih u opasnost, nezrelosti i sl.

- *Kad nam opizde puni lockdown ,tada zahvalite to ovoj sebičnoj razmaženoj mulariji (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Zanimljivo. Gdje je taj mladenački bunt kad treba je*at mater lopovima u Saboru i Vladi, kad treba prosvjedovati za nečija ugrožena prava itd. Tijekom cijele povijesti mladi su rušili režime, u njihovim godinama goli i bosi bili u ratovima i borili se protiv diktatorskih režima, pokretali promjene koje su usmjeravale civilizacije u drugom smjeru. A oni svoje, kako je mladi gospodin napisao "najbolje godine", provode hrabro prosvjedujući alkoholom i ne činjenjem ničega protiv činjenice da njihove guzičice ne smiju raditi baš sve što požele. Da nije žalosno bilo bi smiješno. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Kako bi ih proveli da je rat ?! Objesna omladina, navikla na novac i izlaske. Sramite se i ne morate biti on - line. Možete se družiti i šetati koliko hoćete uz minimum odgovornosti. Nije vrijeme za sebičnost i bahatost. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Malo skromnosti, više gledanja širine...kako mladi žive u Africi...glad, golotinja...super vam je. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *I ova nemogućnost odgađanja zadovoljenja određenih potreba, želja i kaprica govori u prilog nezrelosti i infantilnosti. Odgađanje zadovoljenja određenih potreba trebalo*

³² https://www.jutarnji.hr/tag/korona_party

je svladati u osnovnoj školi. Život će propasti, stati, prestati ako se baš sad ovu jesen i zimu ne opija i tulumari. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)

- *Ovo nekako dodje kao apel i poziv za neposluh mladih , obrazovanih teoreticara zavjere . Jednostavno poziv za anarhiju , umjesto da vi koji ste stekli neko zvanje , fakultetsku diplomu i vi koji ste na tom putu da je dobijete da dignete svoj glas na oprez , na postivanje mjera i zakona vi obrnuto . Istina , za vecinu mladih cak i onih koji su pozitivni Covid-19 je blaga gripa i nista vise ali to ne znaci da necete zaraziti i prenjeti virus na one slabog ili nikakvog imuniteta tj. starije osobe za koje je ovaj virus uglavnom fatalan . I ne zaboravite da mozete zaraziti i svoje najmilije , roditelje ili baku i djeda , njihovog prijatelja ili posve nekog nepoznatoga . (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Vidi se da im je dosadno u životu. Ne poštuju nikoga. Treba im dati lopate u ruke pa neka malo rade, a ne da seru i pišaju po HNK.... (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *A zašto bi ja bio ugrožen zbog vas. Sebični ste i bahati. A ratna generacija ko je njih pitao kao su i gdje su. Sram vas može bit. A to šta je gripa ili nešto drugo da baš vi znate. Ni nos si neznate obrisat, a ovako bezobrazni znate bit. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Vidim da je nekim ' ljudima ' vrlo lako otpisati 'zadovoljavajući ' broj stanovnika da bi ' njima ' bilo dobro . Vjerujem , da je te ljude odgajala vučica , da bi drugačije razmišljali . Ali , sve je lako dok se događa ' nekome drugome ' , dok je to daleko od njih samih . Kada se to , ne dao Bog , ' vama ' dogodi , promijenit će te ploču (Indeks.hr, 15. 4. 2020.)*
- *Nadam se, kako će ovaj idiot jednog dana biti "starija osoba" osim, ako ga netko ne umlati letvom ili ne završi u ludari. (Indeks.hr, 15. 4. 2020.)*
- *Pernar je ipak skupa s ostalom uhljebljivačkom mladeži izrazito društveno koristan, privređuje i ne živi na državnim jaslama, pa bi svi trebali pobit naše beskorisne roditelje, bake i djedove koji su nam omogućili krovove nad glavama da bi pernari mogli širiti pamet. (Indeks.hr, 15. 4. 2020.)*

6.2.7. Polarizacija kao dominantni obrazac govora mržnje

Ono najočitiije kada se promatraju komentari koji sadrže govor mržnje jest odnos polarizacije između dvije ili više grupa neistomišljenika. Psihologija mase ojačava se uspostavom odnosa „mi naspram njih“, koji utječe na osjećaj zajednice pojačavajući ga. Upravo je osjećaj zajednice jedan od glavnih aspekata uobičajenog svakodnevnog života koji nam je možda i najviše bio uskraćen tijekom razdoblja pandemije, pa nije neobično za očekivati kako će ljudi pronaći neki drugi način da ostvare taj osjećaj. Počinjemo se poistovjećivati s drugim članovima naše grupe, počinjemo s njima dijeliti identitet na osnovi zajedničkih stavova i mišljenja koji se razlikuju od druge grupe. Drugu grupu tada počinjemo zajednički promatrati kao neprijateljsku, pri čemu najveći utjecaj imaju vođe naše grupe, koji emotivno nabijenom retorikom potiču negativne osjećaje naspram neistomišljenika. Ovdje glavnu ulogu ima govor mržnje – uvredljivi govor koji potiče mržnju i netoleranciju u sferi javne komunikacije usmjeren na osobu ili skupinu na temelju njezinih ili njihovih karakteristika. Možemo reći da se polarizacijom stvara umjetni konflikt među skupinama koji inače ne bi postojao.

U tom smo kontekstu tako sada mogli vidjeti kako adresati govora mržnje ovise o tome iz pozicije koje društvene skupine potječe taj govor mržnje. Tako će primjerice govor mržnje prema starijoj populaciji dolaziti od mlađe i obrnuto, odnosno bit će dvosmjernan – ove društvene skupine stoje nasuprot jedna drugoj i međusobno usmjeravaju govor mržnje. Unutar cjelokupnog konteksta pandemije najjači odnos polarizacije vidljiv je između građana (javnosti) i Stožera/Vlade, koju javnost smatra sebi oprečnom, neprijateljskom skupinom koja nema iste ciljeve ili namjere niti iste vrijednosti, što je slučaj i s najistaknutijim pojedincima unutar ovoga razdoblja i stoga čini okosnicu prema njima usmjerenog govora mržnje, a koji zbog službenih funkcija jedne od skupina ovdje može biti samo jednosmjernan. Takva je situacija i s govorom mržnje usmjerenom prema medijima, pri čemu ponovno možemo primijetiti odnos polarizacije s građanima odnosno s javnošću – javnost medije ne percipira kao dio vlastite društvene skupine zbog funkcije koju oni imaju u društvu. Nadalje, kao izdvojene društvene skupine i sebi oprečne javnost također izdvaja znanost i znanstvenike, zdravstveni sustav i liječnike te farmaceutsku industriju. Svaku od ovih društvenih skupina okrivljuje se iz specifičnih razloga, no zajednička je polarizacija, odnos „mi naspram njih“, koji je temelj govora mržnje.

Nužno je međutim primijetiti kako odnos polarizacije može također nastati u slučajevima kada je autor komentara izolirani pojedinac, koji ne želi biti svrstan niti u jednu društvenu skupinu.

Polarizacija se u ovome slučaju odvija na način da se taj pojedinac uvijek, bez iznimaka, pozicionira u ulogu onoga tko je na „ispravnoj“ strani – onoga koji posjeduje veće znanje, ima bolje uvide u situaciju, ima dobre namjere i sl., nasuprot drugoj strani, koja može također biti ili pojedinac, ili društvena skupina.

U tom smislu možemo primijetiti činjenicu da su se tijekom pandemije iskristalizirale dvije velike grupe unutar šire javnosti. Jedna grupa okuplja dio građana koji podržava odluke Stožera/Vlade, koji ne vjeruje u teorije zavjere, koji se pridržava propisanih epidemioloških mjera te svega onoga što iz ovoga stava slijedi. Druga grupa okuplja one koji se bune protiv navedenih odluka te ih stoga i ne poštuju, koji glasno kritiziraju Stožer/Vladu te čiji su stavovi često utemeljeni na teorijama zavjere. Između ove dvije skupine građana stvoren je snažan odnos polarizacije, pa svaka od njih nastoji diskreditirati onu drugu, pri čemu često dolazi do govora mržnje.

- *Nisu to protivnici mjera nego provirusne skupine. Imamo izbor - cijepljenje ili mjere. Ako cijepimo više od 70% populacije možemo ukinuti mjere, ali vjerojatno je bas u tome problem. Sto ce raditi svi ti silni ravnozemljasi ako pandemija završi? Mnogi poduzetnici ce izgubiti besplatni reklamni prostor, a random "aktivisti" ce izgubiti osjecaj vaznosti, pripadnosti "necem vecem" i vratiti ce se svojim starim ispraznim zivotima. Naravno da ce se takvi buniti i protiv mjera i protiv cjepiva. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Eto što su nam napravili mediji i političari da se među sobom svađamo a njima to odgovara oni iz svojih fotelja lijepo gledaju kako se rulja tuče a mi ovce im to dozvoljavamo. Pa ljudi moji progledajte više na te svoje oči. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *gluposti.. ljudi laprdaju po mobitelima kako podržavaju one koji ne žele nositi maske a sutra kad budu išli u dućan po špeceraj staviće ih na glave kao i svi ostali i bok. Kao i uvijek seru i pametuju po komentarima a kad nekome trebaju dati podršku nema ih niđe... piju kavicu i seru po portalima. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Zabrinjavajuća situacija, kad još uvijek ima ljudi bez mozga, koji mogu smišljati ovakve blesave transparente i sramotiti sebe i druge svojom glupošću. (Indeks.hr, 26. 6. 2022.)*

- *kad sam ja to pricao nije bilo ni tjedan dana od "pandemije" ali jebiga kad su ljudi glupi pa padaju na fore 🧑🏻🤔 svaka smrt(srcani,mozdani itd.) je zabilježena ko smrt zbog korone (Indeks.hr, 26. 6. 2022.)*
- *e pa sad ćemo vidjet koliko ih ima i koji su (iako već znamo koji su - ekstremna desnica i šarlatani i nedovoljno obrazovane i neuračunljive, te zločeste osobe koje ih slijede). na prosvjedu je dobro što lažni profili ne mogu doći. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *umjesto da se pobune protiv kapitalizma koji ih dovodi u tu situaciju (gdje se nije osiguralo da svatko može živjeti dostojanstveno bez obzira na mjere, nego se nastavilo održavati postojeći nehumani sustav) radnici se bune protiv maski i mjera koje štite zdravlje i živote njih samih i članova njihovih obitelji. (ako je točno što je otkrilo istraživanje.) vidi se da se ekstremna desnica (koja uvijek štiti kapital od ljudskih prava) bori protiv znanosti, humanosti i obrazovanja, pri tome domaći populist, šarlatani i ekstremisti copy-pasteaju ono što trumpoidi, Q-anonovci, libertarijanci, ostali desni ekstremisti i fanatici izvode u SAD-u, a sve zajedno podupiru ruski trolovi i stranice povezane s rusijom. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Naravno,imamo ovce koje slijede cobana,imamo ovce koje ne slijede..ne velim da je neko ko se cijepil budala,al nisam budala ni ja koji se nisam cijepil,stvar je u tome ko vise cemu vjeruje ili ne vjeruje..da nemà toskog nagovaranja,prijetnji da ako nisi cijepljen,neces moci npr.u ducan,posel,bla,bla,mozda bi cak razmislil da se cijepim s tim super cijepivom koje je izmisljeno samo 2mj od nastanka 'korone'..ovak hvala,ne bi,osjecam se ok,postivam sve koji su se cijepili,isto tak bi i svi koji su se cijepili trebali postivati nas necijepljene i to je to,u protivnom izbija gradjanski rat,a ne fali puno do toga,radi tih cobana koji su svojim ponasanjem i postupcima pokazali da se ne pridrzavaju mjera ni milimetra,al dobro,oni su ljudi od struke(😂😂😂😂),valjda oni znaju da komad papira prek nosa sprjecava najopasniji virus u povijesti virusa na daljnje sirenje,stvarno,da nije smijesno bilo bi za plakati..al podjela ce se napraviti,u to sam siguran,brat ce brata zatuci radi suprotnog misljenja.. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *Toliko galamite vi ugostitelji da covjeka glava zaboli! Galamili ste i protiv zabrane pusenja tako j...o glasno da vam je mlitava vlada i tu popustila jer nije sposobna sprovesti ni zniranac u cipeli a kamoli ozbiljne mjere. Sve civilizirane eu*

zemlje zabranile su pusenje i nisu zbog toga ni kafici ni barovi ni restorani propali. Evo nove kuknjave, covjek bi rekao da samo u ovoj zemlji postoje ugostiteljski objekti. Sram vas bilo biti ovako neodgovorni! Okrenite se oko sebe! Tu ste doista kao licki medvjedi! Drugdje se uvode zabrane rada noćnim klubovima a mi jos nemamo ni ozbiljno ogranicenje rada do ponoci, negdje su sva ogranicenja rada svim ugo objektima do 11h, informirajte. Ako vam je tesko, prekvalificirajte se. Dosta je balkanske kuknjave! (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)

6.3. Tematsko-sadržajna motiviranost govora mržnje

6.3.1. Lockdown

Lockdown ili potpuno/djelomično zatvaranje, jedna je od tema koje su u hrvatskoj javnosti izazvale veliku količinu govora mržnje usmjerenog prema različitim adresatima. Razdoblje *lockdowna* u užem smislu referira se na trajanje odluka Stožera za civilnu zaštitu Republike Hrvatske, točnije, Odluke o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja te Odluke o privremenoj zabrani prelaska graničnih prijelaza Republike Hrvatske, koje su na snagu stupile 18. ožujka 2020. godine, a taj je, „strogi“ *lockdown*, trajao sve do 4. svibnja 2020. kada su ukinute tzv. propusnice³³.

Govor mržnje izazvan uvođenjem navedenih mjera objašnjiv je već u okviru ovog rada razrađenom ljudskom željom za slobodom – epidemiološke mjere u ljudima su izazvale osjećaj ograničavanosti i sputavanja, a potom i otpora i pobune, u ovom slučaju u vidu govora mržnje. Slična situacija kao s *lockdownom* bila je i s uvođenjem obaveze nošenja zaštitne maske, odnosno Odlukom o nužnoj mjeri obveznog korištenja maski za lice ili medicinskih maski za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19 od 10. srpnja 2020.

- *Samo bi budala naredila još jedan lock down. Bilo bi veselo 😊 (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Imat CES ti lockdown kad ti dodje razjarena raja pred Markov Trg (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*

³³ <https://www.koronavirus.hr/odluke-stozera-civilne-zastite-za-sprjecavanje-sirenja-zaraze-novim-koronavirusom/323>

- *A HDZeov patuljak i plesajući medvjedić bar je tako izgledao na HDZ derneku bez distance i maske a sada bi nama brnjice nabio neka ju nabije svojoj majčici (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Uništiti su ekonomiju jer su sve zatvarali radi 30 zaraženih, sada ne smiju raditi lockdown ni za 3000 dnevno..još jedna blokada i ključ u bravu, otići na šalter EU i odjaviti državu... (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *A u Aprilu sa toliko zaraženih zatvorili granicu KOGA STOŽER FUGLA (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Nadam se da ne razmišljate o tome stvarno...moglo bi se obiti o glavu i udariti (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Gospodo iz stožera zatvorite vi sebe 😂 (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Ženu si stavi u lockdown smečaru... (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Nek mi gutaju kurac u lockdownu i on i ona alemka kurvetina (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *ma imali bi mi mjere samo take da niste opljačkali državu pa nemamo ni za kiflu a kamoli za lockdavn al da malo pregledate gepeke od ovih HDZlopova bilo bi za sve (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Tko ti isplacuje placu, samo me to zanima debilu? Zatvori sve i krepaj od gladi 🙌 (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*

6.3.2. Ograničenja rada ugostiteljskih objekata

Jedna od mjera Stožera civilne zaštite RH s ciljem sprječavanja širenja zaraze novim koronavirusom bila je i Odluka o nužnoj mjeri ograničavanja radnog vremena ugostiteljskih objekata iz kategorije "barovi", odnosno, ograničenja rada u sektoru ugostiteljstva. Ova je Odluka donesena 14. kolovoza 2020. godine i naišla je na vrlo velik otpor javnosti – kako onih koji rade u ovome sektoru, tako i onih koji smatraju kako je odluka neopravdana. Govor mržnje motiviran tom odlukom usmjeren je većinom prema Stožeru/Vladi.

Međutim, govor mržnje potaknut ovom Vladinom mjerom nije bio usmjeren samo na njezine donositelje, već se dio javnosti usmjerio protiv onih koji se nisu slagali s Odlukom.

- *Toliko galamite vi ugostitelji da covjeka glava zaboli! Galamili ste i protiv zabrane pusenja tako j...o glasno da vam je mlitava vlada i tu popustila jer nije sposobna sprovesti ni zniranac u cipeli a kamoli ozbiljne mjere. Sve civilizirane eu zemlje zabranile su pusenje i nisu zbog toga ni kafici ni barovi ni restorani propali. Evo nove kuknjave, covjek bi rekao da samo u ovoj zemlji postoje ugostiteljski objekti. Sram vas bilo biti ovako neodgovorni! Okrenite se oko sebe! Tu ste doista kao licki medvjedi! Drugdje se uvode zabrane rada noćnim klubovima a mi jos nemamo ni ozbiljno ogranicenje rada do ponoci, negdje su sva ogranicenja rada svim ugo objektima do 11h, informirajte. Ako vam je tesko, prekvalificirajte se. Dosta je balkanske kuknjave! (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Hoce da nas uniste ili porobe. Na kraju price vladari ce vladati a mi raditi za njih ko jeftina radna snaga. Otvorite oci, osluskujte. Nisu njihove namjere dobre, oni su samo placenici koji hoce da uniste obicnog covjeka. Neka nam je Bog na pomoci svima. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Ugostitelji se nisu bunili da se ljudima mjeri temperatura, da ih se sili da nose maske ako ce u lokal i sve što je stožer prepoeučio dok god im je donosilo zaradu. Sad kad im se smanjuje zarada sad vide da nešto nije u redu (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Odličan tekst, čestitke autoru! Crkve će biti pune i ovaj vikend, ekipa će biti stisnuta jedni uz druge, bez covid redara! A ugostitelji neka propadnu! Fuj, gadi mi se taj stožer! (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Dragi autori ovog teksta i mnogi komentatori, izvolite doći na odjel intenzivne njege gdje se liječe pacijenti oboljeli od Covida pa nam onda recite jesu li ovo panične mjere. Navodite statistiku, a mislite li da to nešto znači ako vam teško obole članovi obitelji (kao meni). Hoćemo li doći na porciju štrukli i utješiti se ako nam umre netko blizak? Dajte molim vas. Pustite struku i liječnike da rade svoj posao. Ionako osoblje pada sa nogu na odjelima jer ljudi moraju ići na zabave, jesti i piti po klubovima i restoranima. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Slazem se, sramota je sto se radi s nama, s godpodarstvom, s psihickim zdravljem nacije. Odgovorni su WHO i cinovnici, a ljudi nazalost nasjedaju na lazi i panicare. Kriva je sama koncepcija da ako ja idem van, jedem u restoranu, putujem u Italiju da stvatam opasnost za druge i zbog mene ce nastradati bakica. Lazan postulat od početka (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*

- *Vi koji pljujete po ugostitelji a, mislite da svaki od nas leži na hrpi novca. Mislite da mi ne plaćamo najmove, režije, PDV, PNP, turističke i ostale izmišljene članarine, ZAMP-ove, fiskalne blagajne i ostale namete. Vi mislite da ako pivo kupimo za 6, a prodamo za 13 kn da tih 7 kn stavljamo u džep?? E dragi moji svi vi koji mislite da se ugostitelji bogate na vama, ne morate ni dolaziti na naša vrata, ne morate ostavljati dio svojih placa, mirovina ili socijalne pomoći da bi se mi "bogatili"! Sjedite doma, tipkajte po fejsu i ostalim društvenim mrežama, budite i dalje tako pametni, i podržite ove na vrhu da i dalje unistavaju malog covjeka. Zato i jeste toliko ogorčeni i ljuti sami na sebe, jer ne vidite izlaza, kao ni mi, ali i dalje u vama svima ima doza zloče prem bližnjemu. Umjesto da sada podupiremo jedni druge, zavidnost i jal je i dalje jači od ljubavi prem bližnjemu. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Zašto birtijaši uvijek prvi i najviše kukaju? (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Pa dajte vec jednom pravi prosvjed, kao dok se cekalo nogometase... i dok su se prije ljudi bunili da nek nas puste na miru, ekipa ih je zvala svakak, zeljela im da zavrse na respiratorima, itd. Ti ljudi su jedini pokazali volju da se suprotstave, ostali su bili i ostali 🤔 (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*
- *Kako ovi ne otvaraju kafice izgleda da su se svi zarazili IZNIMNO u kaficima i da je izvor covida kafic!!!! NE VJEROVATNO!!!! SITI CENTRI NE PUNI, VEC KRCATI, PO CAFE APARATIMA NA BENZINSKOJI PEKARAMA TISUCU LJUDI DNEVNO TIPKA PO ONIM APARATIMA BEZ RUKAVICA, NITKO NE DEZINFICIRA, PA OVO VISE NISU NORMALNI U STOŽERU!!!! (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*
- *Podržat ću svaku moguću opciju koja je kontra ovog nakaradnog sistema, i onih koji ovo plasiraju pod novo normalno, dok oni i dalje krađu i uništavaju ono što je ostalo od Lijepa naše (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*
- *Pa da kafici su izvor zaraze 🤢 a mali ducani ispred kojih se cuga na veliko i kljetice i da ne nabrajam, to je u redu? Primjetila sam svi tam nose maske i dezinficiraju ruke ,ma 100%. Ko je tu normalan a ko lud? pitam se ? (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*

6.3.3. Nejednaki kriteriji u provođenju epidemioloških mjera – religijska okupljanja

Jedna od tema koja je tijekom pandemijskog razdoblja poticala veliku količinu govora mržnje religijska su okupljanja. Naime, tijekom ovog razdoblja često smo u vijestima mogli pročitati naslove poput sljedećih: *USRED EPIDEMIJE NA HVARU KREĆE VJERSKA PROCESIJA NA KOJOJ JE GODINAMA SUDJELOVAO I PLENKOVIĆ Capak: 'Dali smo im dozvolu'* (Jutarnji list)³⁴ ili *Ogromna gužva u sinjskoj crkvi, a tamo je i šef splitskog stožera za koronu* (Indeks.hr)³⁵, koji već i sami suptilnim jezičnim mehanizmima izražavaju neslaganje s postupcima koji su bili povodom takvih članaka. Ovakve su vijesti većino negativno odjeknule u javnosti i izazvale brojne komentare koji sadrže govor mržnje, koji se temelje na nepravdnosti situacije, neodgovornosti aktera, neslaganjem s mjerama Stožera.

Međutim, i ova je tema podijelila javnost – dolazilo je i do govora mržnje usmjerenog prema onima koji su izražavali nezadovoljstvo ovakvim situacijama. Također, znakovita je velika količina sarkazma kao jednog od jezičnih mehanizama prikrivenog govora mržnje prisutna upravo u komentarima o ovoj temi.

- *Odgovor je jednostavan! U crkvama Bog štiti stado od korone a izvan ne! Samo mi nije jasno zašto pivanja nema... jebem li ti 21. stoljeće i 2020. godinu!* (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)
- *Bože Dragi! Pa šta vam smetaju Crkve? Nemojte ići i nemojte kontaktirati s onima koji idu! Tko se boji ili pripada rizičnim skupinama neka ostane u kući.* (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)
- *A u čemu je vas problem ako se u tom istom prostoru koje je najčešće bar 200-300 il više kvadrata okupi 25 ljudi, koji imaju masku, i drže distancu, ne pjevaju i ne rukuju se. I u Švicarskoj je tako i nitko se ne buni. Jer je isto tako i na radnim mjestima. Sta bi sad sve firme i industriju trebalo zatvoriti? Doduse ovdje rade i teretane i restorani, ali pod istim uvjetima. Brojke se uspješno smanjuju upravo takvim mjerama.* (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)

³⁴ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/usred-epidemije-na-hvaru-krece-vjerska-procesija-na-kojoj-je-godinama-sudjelovao-i-plenkovic-capak-dali-smo-im-dozvolu-10191223>

³⁵ https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-ogromna-guzva-u-sinjskoj-crkvi-a-tamo-je-i-sef-splitskog-stozera-za-koronu/2205337.aspx?fbclid=IwAR2mX_Y5Nu-08iCGPUE0y6I6Dp5ZrvGyHRMrdVPipJZK_6UbBhxGCTTm_og

- *Evo u ovom slučaju meni su "vjernici" ispali najlicemjerniji i najneodgovorniji jer kao "djeca Bozja" bi prvi trebali zaštititi sebe, a tako čuvati i druge, a ne ići u hrpu, bez maski (vidjela svojim očima) i širiti zarazu drugim sestrama i braci. Oni bi trebali biti primjer da čuvamo jedni druge, ali ne, bitno je izaći, obući najljepšu monturu, i biti viđen u mišemilijunskom izdanju. Crkva nije = Bog!!! Ja svog Boga molim odakle hoću, ne patim od zlata, kamena i pogleda! (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Trebala bi premijera i njegovu obitelj malo protresti korona pa bi drugačije razmislio. Pravi od ljudi budale nešto će zatvoriti nešto neće kakve su to gluposti ili zatvori sve ili nemoj ništa. Gdje je više ljudi logično je da postoji vjerojatnost širenja zaraze jer ljudi na žalost moraju uvijek znati da su zaraženi ako se simptomi ne razviju odmah prema tome sve jedno je da li su ljudi u kafiću u teretani ili crkvi. Prošli val kad je bio trgovine si se djelomično zatvorile tj radili smo skraćeno kad pred Uskrs tup odjednom nema korone nema mjera trgovine rade normalno poslije Uskrsa korona se vratila nosite maske, nosite rukavice nemojte disati ali radite.....sramota (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Nije problem samo u Crkvi, trgovini, teretani...PROBLEM je i u budalotinama koje hodaju okolo iako znaju da su bili nekiji kontakt ili imaju temp., al' maznu brufen i odu malo do kafića popiti pivo za žive, babe koje kašlju, pa svejedno odu na misu sa poluspustenom maskom!! E, tu leži problem... (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *...to je uz dijasporu jedno od jačih biračkih tijela vladajuće stranke.. (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Veći problem od pjevanja je sviranje qurcu (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Čisti kretenizam, ismijavanje i igranje sa zdravljem građana Republike Hrvatske, a sve u interesu lika i djela velikog vođe. Uvjeren sam da cijeli "Stožer" i "Stručni savjet" više nemaju ogledala u svojim obitavilištima. Neka im je na dušu. (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *nemam ništa protiv crkve, živim ispred crkve ali ovo je meni totalna glupost...kafići, klubovi ne rade u kojoj su mladi, a mise u kojoj su većina starci (kritična skupina) još ima... (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Je li još netko vjeruje Vladi, sastavljenoj od članova zločinačke organizacije, da radi za dobrobit građana ove države? (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*

- *Ma dobro ima pravo, više su mi oni zborovi u teretnima i kafanama napunili kurac. Stanes radit noge, udare orgulje i aleluja, naručiš treću pivu, evo Ave Maria. Ne može se (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Dajte zapamtite bitno!! Corona je od 24 pa nadalje u kafićima i noćnim klubovima. Kad se probudi jutarnja misa i bogoslužje je završilo...znači u crkvama i na skupovima HDZ je NEMA!! (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Ako je suditi po fotografiji neki će stvarno vidjeti boga i majlu božju, ali s jednom cijevi zabijenom u pluća. Bojim se da tu vjera neće puno pomoći. (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Ovi nisu normalni pravi korona party. Veliki i glupi vjernici. (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Pa kaj jos nismo naucili, corona je pametna. Zaobilazi crkve i crkvenjake te politicare I ministarstva. Svi mi koji nismo u te dvije kategorije smo podložni i uzrok smrti i bilo koja bolest koju ce netko imati je corona, sve ostalo je nestalo. Cak i kad je nesreca u pitanju ili ubojstvo uzrok je corona 🤔🤔🤔🤔 bljuje mi se vise. Daj okanite se i pustite da ljudi zive normalno (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Neka, fino je to. Nece korona u crkvu, hotele ni na plazu. Ona je vise ovako za party, svadbe, nocne klubove... (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*

6.3.4. Rad obrazovnih ustanova

Mjere i odluke Stožera za civilnu zaštitu RH i nadležnog ministarstva koje su usmjerene na rad obrazovno-odgojnih ustanova također su naišle na različite reakcije javnosti. Pitanje o održavanju nastave *online* ili *onsite* bilo je jedno od gorućih tijekom najgorih pandemijskih mjeseci te se o njemu učestalo raspravljalo u hrvatskom javnom prostoru.

Kao i kod svake teme koja je bila aktualna tijekom pandemije, mišljenja su javnosti bila podijeljena te je bilo onih koji podržavaju Stožer/Vladu i njihove mjere te onih koji se istima protive. Stoga je i govor mržnje unutar ove teme bio usmjeren različitim adresatima, ovisno o stavu autora, no u raspravu su bili uključeni i oni kojih se ova tema neposredno tiče, kao i oni kojih se tiče tek posredno.

- *Opet se neke stvari lome preko ledja školaraca. Udarate tamo gdje najviše boli. Dokle tako, sve manje imamo živaca za vaše odluke i prijedloge (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*

- *Nab... m na k... c ministra i svakog ko se moje djece lati (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Poštovani ministre, budući da je nemoguće da radim u dvije smjene i istodobno predajem nastavni program za dvoje djece, molim da fino odjebete sa ovom idejom. Hvala DJECI JE MJESTO U ŠKOLI. (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Ma nemoraju ni ići u školu dalje od Osm razreda nauče čitati i pisati i učlane se u HDZ nakon toga možu birati i diplomu i radno mjesto i egzistencija riješena za cijeli život (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *da ti te sreće pa da ti kuću zida zidar koji je srednju završio on line i da ti doktor bude on-line diplomac - hebal vas on-line, od djece delate asocijalne idiote 🤡 (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Očito je zatvaranje škola jedini način borbe protiv korone u ovoj državi. Pirevi s po 300 pijanih i deliričnih ljudi, krcate crkve, u klupama svi ka srdele pivaju jedni kraj drugih, kafići, restorani, koncerti ne smetaju nikome. Maske na licu, nos viri. Korona ide samo po školama. (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Dobro dali ste vi normalni?? Čemu on line nastava ako do sada barem kod nas u razredu nema oboljeli, i svi sretni i zadovoljni. Vi očito imate u glavi neki problema, sad bi vi djecu maltretirali. (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Tehnologija nikad naprednija, narod sve gluplji 🤡 (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Jebote neznam tko je luđi ovi iz stožera što su sa svojim kontradikcijama napravili ovaj kaos ili ovi poludebili što u svemu vide teorije zavjere, jbt bacio bi se sa zgrade da ovako nešto napravim i to pokažem za primjer svome djetetu. Svi sve kao znaju a svi glupi ko kurac, maske možda pomažu a možda i ne ali pošto više nema povjerenja u nikakvu znanost najbolje da se vratimo u pećine ili nek konačno dođe virus koji će pomesti ovaj očigledno sve gluplji i zločestiji ljudski rod. (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Sramota igrate se sa životima naše djece. Očito je da Vi nemate djecu u školi. Fakulteti mogu ići online nastavu a srednjoškolci ne. Gospodine vi samo čuvate vašu fotelju ministra. Sramota. (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)*
- *Ovo je čisti dokaz nesposobnosti stožera i dokaz da je zaustavljanje prvog vala bila puka sreća (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)*

- *Ministre Fuck, počnite razmišljati o zdravlju djece i njihovih familija a ne o vlastitoj guzici i naredbama sa vrha! Drzanjem škola otvorenih djeca nose zarazu kući i svaki dan imamo sve veći broj hospitalizirnih sto će dovesti do pada, ionako krnjeg, zdravstvenog sustava! Neminovno je sljediti primjer bogatijih i pametnijih zemalja, jer odluke naše vlade i stožera ne daju nikakve rezultate... (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)*
- *A kad je trebala početi škola, svi su se molili i priželjkivali da djeca normalno idu u školu, da ne bude online nastave. Pa dajte se više odlučite što želite. Sad bi malo ovako malo onako. I uvijek nam je netko drugi kriv. Stvarno smo postali sramota ljudskog roda, sebični, asocijalna, socijalno i emotivno neosjetljivi za druge,užas. (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)*

6.3.5. Cijepljenje

Razvoj cjepiva i razmatranje obveznog cijepljenja tema je koja u hrvatskom javnom prostoru kontinuirano i do danas uzrokuje ogromnu količinu govora mržnje usmjerenog ka Stožeru/Vladi, farmaceutskoj industriji, zdravstvenome sustavu te brojnim pojedinačnim akterima. Ova je tema okidač velikog otpora javnosti koja smatra kako cjepivo nije dovoljno ispitano, kako ima negativne posljedice, te kako mu je jedini cilj financijska korist pojedinih aktera.

Govor mržnje potaknut temom o cijepljenju u velikoj je mjeri utemeljen i na ranije spomenutim teorijama zavjere, koje su se pokazale neizostavnim aspektom argumenata onih koji se cijepljenju protive. Također, bitno je spomenuti i ideju o cijepljenju djece, koja je izazvala možda i veći otpor od cijepljenja opće populacije te s tim ogromnu količinu govora mržnje čije je polazište zaštita vlastite djece. Jezične se strategije u ovome slučaju ne biraju, okreće se najgorim mogućim uvredama, a koje su kao i kod ideje o obveznom cijeljenju utemeljene na ideji da su građani svojevrsni „pokusni kunići za eksperimentalno cjepivo“.

- *Prvo cijepiti vladu i HDZ - ovce, pa ako oni prežive onda stoku sitnog zuba (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Operacija je vama smanjit populaciju, prodali ste duše za šaku dukata. Vrijede li vam išta naši životi.... (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*

- *Lijepo podržite stožer, mi što smo protiv ove bolesne propagande smo svi ljudi. Samo nastavite, podržavati ove, što nas u ponor vode. Jadna zemljo, tko te gazi. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Neka prouba nametnuti obavezno cjepljenje pa će vidjeti posljedice za koje će biti odgovorni. Ko me na silu takne cjeplivom neće više nikog taketi. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *A kad smo na početku godine govorili da će nas prisilno cijepiti bili smo proglašavani teoretičarima zavjere, evo vam ga sad na, pušite ga i dalje ovce! Tko god se bude cijepio protiv ove idiotarije je žešća budala! (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Znaci bit ce. Isto kao i za maske... Zalosno ali nigdje veze s vezom. Samo prisila. Al metak je danas postao jeftin. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Samo se mičite od djece i bit će sve ok,njih nemojte ni doticati jer bi zbilja moglo biti svega,ne kuzim kako to još niste razumijeli... 😡😡😡😡!!!! (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Pa evo prije sat vremena me zvao prijatelj, leži na Rebru kaže ima koronu, a dva puta se cijepio.Pa vi novinar stvarno ste predobro plaćeni da širite propagandu. Gdje vam je moral i profesionalna etika.Stidi te se da nagovarate bjednike da svoju djecu stavljaju u tu situaciju.PRESTANITE VIŠE PISATI I POTENCIRATI TU GLUPOST OD KORONE . (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Samo ne dirajte djecu molim vas. Svasta sam prosla u zivotu ali ko mi u dijete dirne neka ga Bog cuva sacuvati ga nece. (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Tko dozvoli eksperimentiranje na vlastitoj djeci taj je maloumni monstrum. Očito neki žele da dođe do krvoprolića, valjda im žao što do sada nije došlo. (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Svi VI koji pozivate i forsirate cjepljenje djece ćete odgovarati za svoje ZLOČINE!!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Neće ni biti komplikacija jer nećemo cijepiti djecu. Zbog prehlade da ostanu doživotni invalidi, nema j...ne šanse. (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Eksperimentalni pokusni kunici da nam budu djeca? Jeste poludjeli? Pa nedavno je Markoticka na televiziji rekla da sada i Europska djeca su dio testnog uzorka ne samo vise kao nekad Afrička. Jeste li svjesni na sto roditelje nagovarate, da*

dopuste svjesno da im djeca budu pokusni kunici? A nećete htjeti poslje objaviti koliko ih je umrlo ili trajno oštećeno od tih "cjepiva"! Sram bilo medije i sve one koji guraju ovaj nedovoljno provjeren koktel u građane i djecu ove države i svijeta. Tko ce odgovarati za posljedice ako koje dijete umre ili trajno bude oštećeno? Tko? Nitko, ni država ni doktori ni stožer ni proizvođač? Prodane duše, sramite se sto sudjelujete u najvećem genocidu nad stanovništvom! Otvorite oci dok nije kasno! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)

- *NE! A zašto? Pa zato jer volim svoju djecu i nikad nebi dala da ih trujete sa tim eksperimentalnim cjepivima. Nisu oni pokusni kunici a i veliki postotak odraslih ce cjepio jer ste ih prisilili na to i nisu imali izbora. Djecu NIKAD! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Svaki roditelj sa mozgom u glavi nece cijepiti svoje dijete... 😊 (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *To nije cjepivo nego pripravak. Probudite se vec jednom iz te kolektivne hipnoze!! Rekli su vam da ce eksperimentirati na vasoj djeci! Nije dosta? Neke ce i ubiti.. Jos im vjerujete? (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Zar mislite da ce djeci biti dovoljna jedna doza? Vec je naruceno 10 doza po stanovniku!! Izmisljat ce vam nove sojeve dok ih ne potrose i onda kraj ? Neee? Onda nova narudzba, jos milijardu eura. Ovo nije inscenirano da završi ista drugo osim vašeg urođenog obrambenog mehanizma. (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Jadna djeca koja nemaju Roditelje da ih zastite od sotonske mafije (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Kad drugarica alemka i osnivač babići cijepe svoju djecu, onda i ostali mogu svoju! Ah, da, oni su bez djece, pa ih boli čuna za tuđu. Majke vam ga lopovske i bezobrazne. Pošto reklama? 😊👉 (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Cijepi si mamu. Prisilno liječenje je zločin protiv covjecnosti, takodje je u koliziji sa eu pravom kojeg je RH potpisnica. (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)*
- *Kao i sve...nosenje maski i sve ostalo..jer odluke stožera nemaju zakonodavnu tezinu..i ovo sto se dogadja trenutno je protivzakonito...ona tri klauna (ok...jedan je trenutno off) sa onom..kokosom..naravno svi clanovi..Jedne Stranke..su izad zakona..iznad Ustavnog Suda... (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)*

- *Stožer može dati preporuke i ništa više ali mi nemamo stožer mi imamo rasštimani orkestar i nesposobnog dirigenta (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)*
- *Ma podmitit ce farmaceutske lobby i nase saborske zastupnike, za par eura prodat ce se oni...mozemo vec sada po imenu nabrojati koji ce sve od njih biti u toj 2/3 vecini... (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)*
- *Pa stozer ne moze ni sada donositi zakonske obvezujuce odluke kao sto nikad nije ni mogao, to sto su mediji odigrali svoju ulogu i izmanipulirali narod da misli kako stozer donosi obvezujuce zakone je Vas problem 🤖🤖🤖🤖 (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)*
- *Zanimljivo sad oni kao brinu o nama pa bi nas "spasili " , cijepili ! A ja vas pitam što se ne brinete što smo izgubili posao , što možda ne možemo platiti režije , što umirovljenici kopaju po kontejnerima , gdje je briga ? Gospodo svatko je gospodar svoga tijela i života i ima pravo odlučiti što će s njim ! Što se brinete , vi ćete se cijepiti i biti sigurni a nas ostavite da i dalje živimo svoj "život " . (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Pa u tu svrhu je i služila sva ova halabuka, svi oni naslikani lijesovi, križevi po plažama, marsovski kombinezoni, neprestano "informiranje" o zaraženima i mrtvima itd..... itd... Nadam se da će nednog dana režiseri ovog cirkusa odgovarati zbog maltretiranja ljudi te materijalne koristi stečene prevarom. Da nebi rekli da sam teoretičar zavjere, uvjeren sam da taj virus postoji te da je i prilično opasan ali to što su od toga napravili to je van svake pameti. Opet kažem, ako na ovom svijetu postoji imalo pravde oni koji iza sveg ovog stoje morali bi odgovarati. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*

6.3.6. Novi sojevi koronavirusa

Kako traje razdoblje pandemije svjedoci smo činjenice da novonastali virus nakon određenog vremenskog perioda mutira, čime nastaju njegovi novi sojevi, što daje dodatan zamah teorijama zavjere i skupinama građana koje su otpočetak osporavale postojanje ovoga virusa.

Teorijama zavjere sklon dio javnosti vijesti o novim sojevima, među kojima se najviše govorilo o *delta* i *omikron* soju, dočekuje govorom mržnje koji se temelji upravo na odnosu nepovjerenja. Taj je govor mržnje u ovom slučaju usmjeren na sve ranije adresate – i

Stožer/Vladu i medije, koje se optužuje za laži i širenje panike, i farmaceutsku industriju koju se optužuje za nemoralne ciljeve, i znanstvenike koje se optužuje za nestručnost itd. Kao i kod govora mržnje koji je potaknut temom o cijepljenju, i govor mržnje potaknut temom o novim sojevima u velikoj je mjeri utemeljen upravo na teorijama zavjere.

- *Delta,gama,Beta,omega.... nema bez špricanja nikom... neki dan bio G7 sve dogovorili a sad malo nam dali da gledamo balun dok oni ne smiksaju nam koktel... (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*
- *Sad ce se sve bolesti,zvati novim imenom virus Delta,pa pelta,pa tako u nedogled😂 Sve ostale bolesti brzinom magle nestaju.Samo cijepivo i cijepivo,maske,testovi-biznis stoljeca😁a da ne pominjemo rast farmac.industrije,eto sigurnog načina,kako ljudima izvuci novce😁dobro osmišljeno😞 (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*
- *Ovo je projekat tako osmišljen da nema kraj.Stalno cemo imati nove sojeve,mjere,vakcine..Tako ce biti sve dok narod ne odbaci sve to..gradjanski neposluh je jedini izlaz iz svega ovoga. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Tjednima neće znati koliko je opasan ali cjepivo već znaju modificirati😞 koji ste vi seratori😂 (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Gle sad baš napada mlade 18-34 godine(čak točnu dob znate)i to dob koja je najmanje se cjepila,koje ste vi sotone to svijet nije vidio.Samo se nadam da vam je svima pripremljeno mjesto u pržionici kod rogonje gore i to što prije. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Jeb..ga ovi novinari politicari stozerasi svi vidovnjaci i unaprijed znaju kad koi sij dolazi predhodni umiru a ljude strase novim samo da ispituju cjepivo i truju nas (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Nemate vi pojma ni o virusu ,zaraženostii ni o čemuu, bitno da onaj Plenki tjera ljude silom na cijepljenje .A vise ce mozda poslije ljudi umirati od tog cijepiva i njegovih nuspojava za 10 g.Sad ne cijepis se imas ogranicenja pa kud ide ovaj svijet pa to je ziva tiranija... (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*
- *Ajmo se zaštititi od svih virusa! Možemo hodati u svemirskim odijelima ili pod staklenim zvonom. I normalno, svakih par mjeseci cijepiti se! (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*

- *Opet izmisljate i plasite ljude da bi se cijepili, dokle ćete nas maltretirati lazima obmanama manipulacijom i hajkom zarad visih ciljeva!!!! (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*
- *Panika, strah i dezinformacije, najbolje oružje za manipulaciju masom! Većina ljudi su tupi i glupi! Ne seciraju odnosno obrađuju informacije koje dobivaju putem medija i društvenih mreža!! Prihvaćaju stvari onakve kakva im se plasira!! Mediji su najveća počast današnjice!! (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Sad će se Omikron razmnožiti i poslije Nove godine,,,stižu njegovi mladunci,,,samo pratite,,,SAGA SE NASTAVLJA,, (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Kako znate da nas očekuje 5- ti val. Kaj se omikron javio. Umjesto da smirujete situaciju vi još širite paniku. Baš lijepo. Sretan nam Božić ,takvu čestitku punu nervoze nam šaljete. Šutite, što mora biti bit ce. (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*

6.4. Diskursno-retoričke strategije govora mržnje

6.4.1. Poziv na akciju, djelovanje, otpor – poziv na nasilje

Alaburić (2003, prema Šimenić, 2016) između ostalih oblika govora mržnje navodi i izravno poticanje na diskriminaciju te otvorene prijetnje različitim vrstama nasilja, poticanje na nasilje te ohrabrivanje osjećaja neprijateljstva i mržnje u cilju poticanja na fizičko nasilje. Ova diskursna strategija govora mržnje tako predstavlja njegovu najekstremniju kategoriju, o čemu govori i autor Bahador (2020), koji navodi *Nasilje i poticanje nasilja* kao najviši stupanj ovoga fenomena – govor mržnje koji pripada ovoj kategoriji jest onaj koji eksplicitno poziva na nasilje ili na nasilje potiče .

Poziv na nasilje i mržnju jedina je kategorija prema ranije razrađenim podjelama govora mržnje koja je pravno kažnjiva (ako u obzir uzimamo europsku pravnu tradiciju) –prema kaznenom zakonu Republike Hrvatske, javno je poticanje na nasilje i mržnju kazneno djelo³⁶. Kako medijski prostor predstavlja prostor javne komunikacije, to je slučaj i s komentarima na društvenim mrežama. Dakle, komentari na društvenim mrežama koji pozivaju na nasilje i mržnju zakonski su kažnjivi. Nešto „blaža“ diskursna strategija od pozivanja na nasilje pozivanje je na akciju, djelovanje ili otpor, koje ne mora podrazumijevati i nasilje.

³⁶ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.

Komentari koji sadrže ove diskursne strategije najagresivniji su i najeksplicitniji te se njime izražava najveća količina mržnje, pa je stoga opravdano i njihovo pravno sankcioniranje. Međutim, bez obzira na sve smjernice zajednica različitih društvenih mreža i ostale mehanizme kojima se govor mržnje nastoji spriječiti, on je i dalje prisutan u ekstremnim količinama. primjerice, kako navodi Šimenić (2016), na portalu *Net.hr* 2013. je godine došlo do potpune zabrane komentiranja jer je čak 95 % komentara na portalu sadržavalo govor mržnje.

- *Ovo je projekat tako osmišljen da nema kraj.Stalno cemo imati nove sojeve,mjere,vakcine..Tako ce biti sve dok narod ne odbaci sve to..gradjanski neposluh je jedini izlaz iz svega ovoga. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Svi na ulice! Dosta je bilo zastrašivanja! (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Bogami izac popalit politicarima kuce pa da vidis kako nestaje corona odjednom (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *To je i bio cilj stožera vlasti i vas medija da se narod pobije između sebe ali sve su prilike da će doći do kontra efekta pa će sami dobiti ponosu. (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*
- *A moćno oružje se zovu dobre batine za političare i novinare i pandemija prestaje (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *Doći ćemo na neko od mjesta gdje se i vi sastajete 😊😊 i udri brigu na veselje 😊 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *De se ubi vec jednom idiote sugavi (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Daj ga zatvorite vise u vrapce u samicu... (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- *Imam i ja rješenje a to je da i vama dnovinarima počnemo kucati doma na vrata. (Indeks.hr, 6. 12. 2021.)*
- *Dokle god vama farmaceutima netko ne bude jebao mamu i svu familiju i strpao vas na robiju (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)*
- *Samo se mičite od djece i bit će sve ok,njih nemojte ni doticati jer bi zbilja moglo biti svega,ne kuzim kako to još niste razumijeli.... 😡😡😡😡!!!! (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Imat CES ti lockdown kad ti dodje razjarena raja pred Markov Trg (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*

- *Nadam se da ne razmišljate o tome stvarno...moglo bi se obiti o glavu i udariti (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Neka prouba nametnuti obavezno cjepljenje pa će vidjeti posljedice za koje će biti odgovorni. Ko me na silu takne cjepivom neće više nikog taketi. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Pa dajte već jednom pravi prosvjed, kao dok se čekalo nogometase... i dok su se prije ljudi bunili da nek nas puste na miru, ekipa ih je zvala svakak, željela im da zavrse na respiratorima, itd. Ti ljudi su jedini pokazali volju da se suprotstave, ostali su bili i ostali 🙄 (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*

6.4.2. Kritika poteza i politika pojedinih aktera

Kao jednu od glavnih funkcija medija brojni autori navode upravo društvenu kritiku (Jurčić, 2017). Tako je govor mržnje usmjeren prema istaknutim pojedincima, ali i prema drugim adresatima tijekom pandemijskog razdoblja u velikom dijelu utemeljen na diskursnoj strategiji kritike njihovih poteza ili politika. Štoviše, gotovo je svaki komentar na ovakve objave neka vrst kritike – može biti usmjerena prema kriznom stožeru, prema vladi, prema istaknutim pojedincima, prema medijima i prema svima onima koje autori ovakvih komentara smatraju neistomišljenicima.

Kako ćemo kasnije u radu pokazati, kritika kao diskursna strategija manifestira se putem različitih jezičnih strategija, a može biti otvorena ili prikrivena odnosno implicitna.

- *Hoće da nas uniste ili porobe. Na kraju price vladari će vladati a mi raditi za njih ko jeftina radna snaga. Otvorite oci, oslušajte. Nisu njihove namjere dobre, oni su samo placenici koji hoće da uniste običnog čovjeka. Neka nam je Bog na pomoći svima. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Odličan tekst, čestitke autoru! Crkve će biti pune i ovaj vikend, ekipa će biti stisnuta jedni uz druge, bez covid redara! A ugostitelji neka propadnu! Fuj, gadi mi se taj stožer! (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Jaooo Bože pa život ćete nam unistiti sa ovom Coronom jbt svi ćemo raspaliti na živce... Zar nam nije dosta potres unistio život sad još morate i vi...Pustite ljude da rade od nece ga se mora živiti rezije se moraju platiti djeca se moraju idhraniti a*

*kako sve to bez place? Oke igranicili ste rad do ponoci pa zar nije dosta to?
(Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*

- *Podrška ugostitelji,samo naprijed,otvorite svoja radna mjesta 🍷🍷🍷 zaradite svojoj djeci a država nek nekom drugom daje milostinje kao i nama naša i evo sad Plate kad sam uplaćivala podigli su doprinose na pio 🤢 i ako su nešto dali sad sve polako vraćaju Nazad u budjet. (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*
- *Podrska roditeljima i ljudi moji sad je prilika da pritisnete vlast i strgnete brnjice koje su nabili vasoj djeci (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Jadna djeca s takvim roditeljima koji se bahate ispred djece, ne poštivaju njihove učitelje ni mjere koje svi u Hrvatskoj i svijetu provode. Što djeca mogu naučiti od tih roditelja. Najbolje da svoju djecu odvedu doma. (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Divan su primjer svojoj djeci..BRAVO..Ako se vec ne slazu sa zakonom onda se to rijesava na drugi nacin..A ne ko divljaci (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Poštovani ministre, budući da je nemoguće da radim u dvije smjene i istodobno predajem nastavni program za dvoje djece,molim da fino odjebete sa ovom idejom.Hvala DJECI JE MJESTO U ŠKOLI. (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Zanimljivo sad oni kao brinu o nama pa bi nas "spasili " , cijepili ! A ja vas pitam što se ne brinete što smo izgubili posao , što možda ne možemo platiti režije , što umirovljenici kopaju po kontejnerima , gdje je briga ? Gospodo svatko je gospodar svoga tijela i života i ima pravo odlučiti što će s njim ! Što se brinete , vi ćete se cijepiti i biti sigurni a nas ostavite da i dalje živimo svoj "život " . (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *A kada ce biti obavezno da radnici u Hrvatskoj dobivaju postenu placu da si mogu s njom priustiti sto hoce i zele.Kada ce biti obavezno da nas vi politicari prestanete krasti i odgovarate za svoje postupke.To vas ne zanima pa vas i boli briga za nas. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Pa od početka se sve svodilo samo na to...od debilnih mjera, lockdowna, medijskom ispiranju mozga sa brojem umrlih(od već teško bolesnih osoba) LAŽNIM izvještajima iz Italije,smiješnim pcr testovima itd itd... "ljudi će sami tražiti represiju, na ništa ih se neće morati tjerati, sami će tražiti veću policijsku kontrolu, veće ovlasti*

vladajućih, svoju intimu će predati u ruke onih koji s njima manipuliraju sve kako bi živjeli u lažnoj sigurnosti, jer strah će biti puno veći..." (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)

- *Nesposobni ministar komu jevza sve lose kriv narod a on za sve dobro skupa sa Capakom i g.Markotic. (Indeks.hr, 8. 10. 2020.)*
- *Samo bi budala naredila još jedan lock down. Bilo bi veselo 😊 (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Uništiti su ekonomiju jer su sve zatvarali radi 30 zaraženih, sada ne smiju raditi lockdown ni za 3000 dnevno..još jedna blokada i ključ u bravu, otići na šalter EU i odjaviti državu... (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Daj prestanite pljačkati ljude dole i zastrasivati. Zivim u Švedskoj koja je bena korona??? Sve radi ljudi normalno funkcioniraju šta radite budalama ljude dole u pm više. (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Budaletino. Krasna ti brnjica kretenu. (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *A u Aprilu sa toliko zaraženih zatvorili granicu KOGA STOŽER FUGLA (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Nadam se da ne razmišljate o tome stvarno...moglo bi se obiti o glavu i udariti (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Gospodo iz stožera zatvorite vi sebe 😂 (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*

6.4.3. Teorije zavjere - „razotkrivanje laži“ i ponuda alternativnih objašnjenja

Kao što smo ranije rekli, ogromna količina informacija u javnome prostoru koju postaje teško kritički filtrirati, odnosno ono što nazivamo infodemijom, utječe na nastanak i širenje brojnih teorija zavjere.

Po tom je pogledu zanimljivo i značajno nedavno provedeno istraživanje organizacije Gong „Teorije zavjere o covidu-19 i protestno ponašanje“ provedeno od travnja do svibnja 2022. godine na nacionalnom reprezentativnom uzorku od 1401 odraslih sudionika i sudionica u dobi od 18 do 64 godine. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da su vjerovanju u teorije zavjere o koronavirusu „sklonije mlađe osobe, posebice one od 25 do 29 godina, niže obrazovani, iz većih kućanstava s nižim prihodima i iz manjih mjesta. Osim što su u prosjeku skloniji vjerovati i drugim teorijama zavjera, oni također imaju niže povjerenje u znanost, sklonost desnim

populističkim stavovima i religioznosti, nižu znanstvenu i političku pismenost te su manje skloni kritičkom razmišljanju³⁷. Istraživanje također popisuje i najpopularnije teorije zavjere u ovome kontekstu. Najraširenije je tako teorija zavjere o manipulaciji statistikom radi preuveličavanja smrtnosti od novog virusa tako što se u statistiku uključuju i osobe koje su umrle od drugih bolesti, u što to vjeruje oko 50 % posto ispitanika. Druga najraširenija je teorija o tome da je virus namjerno proizveden s ciljem političke i ekonomske koristi svjetskih sila ili farmaceutske industrije, u što vjeruje 35 % ispitanika. Više od 30 % ispitanika također vjeruje u pretjerano isticanje opasnosti od koronavirusa s ciljem kontrole stanovništva odnosno ograničavanja njihovih prava i sloboda. Teorije zavjere o čipiranju putem cjepiva nisu toliko raširene (9 % ispitanika), kao ni teorije o tome da 5G tehnologija izaziva COVID-19 (8 %)³⁸.

Navedeno je istraživanje također pokazalo kako su osobe koje vjeruju u teorije zavjere sklonije poduzimanju akcija protiv uvođenja epidemioloških mjera, imaju izraženiji stav o njihovoj neopravdanosti te teže podnose njihove posljedice, a također su manje sklone cijepljenju. Jedan od načina poduzimanja rečenih akcija protiv mjera Stožera/Vlade je i govor mržnje na društvenim medijima putem diskursne strategije „razotkrivanja laži“. Pojedinci koji se njome koriste zauzimaju poziciju u kojoj tvrde, implicitno ili eksplicitno, kako posjeduju znanje koje je općoj populaciji skriveno, odnosno kako su stekli uvid u „pravo stanje stvari“. Ovom strategijom pokušavaju tako educirati ostatak javnosti, „otvoriti im oči“ – i to vrlo često putem govora mržnje usmjerenog bilo na ranije navedene adresate, bilo na tu istu javnost koju pokušavaju uvjeriti u vlastite stavove.

- *Plandemija je pokazala da ne postoje nezavisni mainstream mediji. Novinari su postali moralna ništavila koja bi za kunu prodali i vlastitu mater. Mislim da je zanimanje novinar preskočilo zanimanje odvjetnik na poziciji najogavnijeg, najkorumpiranijeg, najnemoralnijeg, najlažljivijeg zanimanja na svijetu. Čast rijetkim izuzecima ali novinari su dno dna morala i etike. Ili su prodani sponzorima ili politici. Oni takvi ne moraju bit, oni su sami izabrali da budu go...a od ljudi. To što će oni sebe "opravdavati" gubitkom posla neka objese mački o rep. Zašto mi ostali nismo takvi i ne bavimo se lažima? (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*

³⁷ <https://gong.hr/2022/09/13/istrazivanje-covid-19-teorija-zavjera-tko-vjeruje-u-njih-i-kako-se-to-vjerovanje-odrazuje-na-njihovo-ponasanje/>

³⁸ <https://gong.hr/2022/09/13/istrazivanje-covid-19-teorija-zavjera-tko-vjeruje-u-njih-i-kako-se-to-vjerovanje-odrazuje-na-njihovo-ponasanje/>

- *Ne treba ih doživljavati, gamad samo lažu i straše narod sa svojim planiranim ludorijama. 🤨 (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*
- *Delta,gama,Beta,omega.... nema bez špricanja nikom... neki dan bio G7 sve dogovorili a sad malo nam dali da gledamo balun dok oni ne smiksaju nam koktel... (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*
- *Već oni znaju kako se zove,kako se širi ...mamu vam (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*
- *"Grlobolja, glavobolja, curenje nosa i povišena tjelesna temp", to ste naveli kao simptome teškog oblika Covid virusa koji je toliko velika prijetnja za ljudsku egzistenciju? 😂 Dajte molim Vas spustite rolete i pokrijte se škrniclom po glavi! Ovo je već postalo žalosno, više nije smiješno.. (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*
- *Sad ce se sve bolesti,zvati novim imenom virus Delta,pa pelta,pa tako u nedogled 😂 Sve ostale bolesti brzinom magle nestaju.Samo cijepivo i cijepivo,maske,testovi-biznis stoljeca 😊 a da ne pominjemo rast farmaceutičke industrije,eto sigurnog načina,kako ljudima izvuci novce 😊dobro osmišljeno 🤨 (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*
- *Pa kaj jos nismo naucili, corona je pametna. Zaobilazi crkve i crkvenjake te politicare I ministarstva. Svi mi koji nismo u te dvije kategorije smo podložni i uzrok smrti i bilo koja bolest koju ce netko imati je corona, sve ostalo je nestalo. Cak i kad je nesreca u pitanju ili ubojstvo uzrok je corona 🤨🤨🤨🤨 bljuje mi se vise. Daj okanite se i pustite da ljudi zive normalno (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Je li još netko vjeruje Vladi, sastavljenoj od članova zločinačke organizacije, da radi za dobrobit građana ove države? (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Ne, a obrazloženje...imam mnogo medicinske dokumentacije zbog toga sto je dijete stradalo i neuroloski je osteceno od "provjerenog" cjepiva, imam invalida u kuci a nitko nikad nije odgovarao..ovo eksperimentalno cete mu ubrizgati samo preko mene mrtve. Dovoljno dobro obrazloženje? (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *To nije cjepivo nego pripravak. Probudite se vec jednom iz te kolektivne hipnoze!! Rekli su vam da ce eksperimentirati na vasoj djeci! Nije dosta? Neke ce i ubiti.. Jos im vjerujete? Zar mislite da ce djeci biti dovoljna jedna doza? Vec je naruceno 10 doza po stanovniku!! Izmisljat ce vam nove sojeve dok ih ne potrose i onda kraj ? Neee? Onda nova narudzba, jos milijardu eura. Ovo nije inscenirano da završi ista drugo osim vašeg urođenog obrambenog mehanizma. (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*

- *Eksperimentalni pokusni kunici da nam budu djeca? Jeste poludjeli? Pa nedavno je Markoticka na televiziji rekla da sada i Europska djeca su dio testnog uzorka ne samo vise kao nekad Afrička. Jeste li svjesni na sto roditelje nagovarate, da dopuste svjesno da im djeca budu pokusni kunici? A nećete htjeti poslje objaviti koliko ih je umrlo ili trajno oštećeno od tih "cjepiva"! Sram bilo medije i sve one koji guraju ovaj nedovoljno provjeren koktel u gradjane i djecu ove države i svijeta. Tko ce odgovarati za posljedice ako koje dijete umre ili trajno bude oštećeno? Tko? Nitko, ni država ni doktori ni stožer ni proizvođač? Prodane duše, sramite se sto sudjelujete u najvećem genocidu nad stanovništvom! Otvorite oci dok nije kasno! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Pa evo prije sat vremena me zvao prijatelj, leži na Rebru kaže ima koronu, a dva puta se cijepio. Pa vi novinar stvarno ste predobro plaćeni da širite propagandu. Gdje vam je moral i profesionalna etika. Stidi te se da nagovarate bjednike da svoju djecu stavljaju u tu situaciju. PRESTANITE VIŠE PISATI I POTENCIRATI TU GLUPOST OD KORONE . . (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)*
- *Opet izmisljate i plasite ljude da bi se cijepili, dokle cete nas maltretirati lazima obmanama manipulacijom i hajkom zarad visih ciljeva!!!! (Indeks.hr, 6. 7. 2021.)*

6.4.4. Uvrede

Uvrede, kao značajan društveni fenomen, podrazumijevaju usmene ili pisane oblike ponašanja ili diskursa koji su percipirani, doživljeni ili konstruirani kao ponižavajući, omalovažavajući ili napadački, a uključuju izvršitelja/govornika, metu i često publiku (Gabriel, 1998). Uvrede bismo tako mogli svrstati pod govor mržnje zbog njihove napadačke prirode, a značajno je napomenuti kako se pozivaju na duboke emocije i iste izazivaju kod mete kojoj su upućene, a često i kod publike, te su gotovo uvijek na osobnoj razini (Gabriel, 1998).

Uvrede u kontekstu govora mržnje na društvenim mrežama u komentarima na medijske objave s pandemijskom tematikom gotovo uvijek imaju funkciju kritike, ali u formi *argumentum ad hominem*. Drugim riječima, uvrede se u ovom kontekstu koriste na način da su usmjerene na osobu ili skupinu s kojom se govornik ne slaže te uglavnom, u jezičnom i sadržajnom smislu, nisu u izravnoj vezi sa sadržajem same kritike koja se želi iznijeti.

Uvrede u prikupljenome korpusu komentara utemeljene su na dobi, spolu, izgledu, nacionalnosti i slično.

- *Daj nadjite bar žensku u prihvatljivim normama ljepote da sere, ova izgleda kao da je prebolila sve teške bolesti (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- *Ona je stvarno luda , prolupala (neka ide negdje na selo i cuva ovce neko vrijeme da dodje malo k sebi , jako joj je tesko na poslu) (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *A tebi su izgleda zabranili posjet frizeru 🤢🤢🤢🤢 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Najjači naslov.Zagreb i Hrvatska ko da Zagreb nije u Hrvatskoj 🤡🤡 glupača.Markotić odi i zuri u sunce 🤡 (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Đikiću prgava Bosančino idi u Bosnu pa napravi red jer iz Bosne se pocelo o širiti zadnji val virusa (Indeks.hr, 27. 8. 2020.)*
- *Beroš ima antitijelo samo zato šta se prežderava.. Da manje jede i vodi računa o zdravlju, bio bi ko maneken. Misli na druge....kad jedeš, nemoj samo na sebe !!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Taj čudnovati dabar je sam po sebi antitijelo. 🤡🤡🤡 (Indeks.hr, 13. 12. 2021)*
- *A zakaj baš taj stari pljesnivec mora odlučivati takve stvari, pa kaj niste mogli to prepustiti nekomu mlajšemu!!! (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Buci buci bebeli ,koliko je okrenuo brojcanik novcanica jutros ,a? (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Gospon Premijer RH. Dali vi imate doma ogledalo. I dali imate frizerku. Izgledate kao TERORISTA stom frizurom. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Taj krmak radi u autotrolej. Pere autobuse. (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Bozinovic dajte u penziju niste vise za to muljate grada ima 🤡🤡 (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*

U tekstovima komentara uvrede se mogu realizirati na više različitih načina, odnosno putem različitih jezičnih strategija:

- psovkama:
 - *Bože kakav kreten....gonite se više u sto p.m. sa tako mudrim porukama, prosipaj to ovcama koje ti vjeruju i koje te bezpogovorno slušaju (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*

- *Nek mi gutaju kurac u lockdownu i on i ona alemka kurvetina (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Marš u tri pizde materine lažljive političke. Daj me prijavi više jebem ti mater lažljivu (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Jebote koliko sad odjednom epidemiloga, postali ko i oni influenceri (čitaj između redova svi su oni JEBIVJETRI 😊) (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *To je onaj 'znanstvenik' kaj je prije par mjeseci stvaral paniku i pozival ljude na zarazne odjele? Sisaj kurac Lauc. Ima nas koji smo i u 3. Mjesecu govorili da je sve ovo velika farsa pa ste nas proglasili 'teoretičarima zavjera'. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
- **uvredljivim riječima / vulgarizmima:**
 - *Bahat pun sebe a da se skupi vise prosvjednika brzo bi se ispravljao i utihnuo (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
 - *Božinović je ili glup, ili se samo pravi da je glup. Ugostitelji isto žele prodavati kavu za van. Barem dok traju rigorozne mjere. (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
 - *De se ubi vec jednom idiote sugavi (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
 - *ŠARLATAN (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
 - *Daj kupi si 2 m špaga i hoj se obisiti, spasiti češ svit. (Indeks.hr, 25. 9. 2020.)*
 - *Ja mislio kod nas 3 idiota kad Vas jedan za naših 56 vrijedi vrijedi (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
 - *Od ovog Capaka i Beroša je pametniji svaki majmun .bože tko nas prestavlja i lječi. (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*
- **nadimcima:**
 - *Znači vrijede odjednom antitijela????? Ako vrijede za Seroša moraju i za stoku sitnog zuba možda se gospoda nisu ni cijepila nego dobivala vitamine ???izgleda tu LUD Zbunjenoga !!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
 - *A tko stiti moje podatke klokane jedan,nisi se niti cjepio,a onaj igrokaz za javnost,lose ste odglumili,odjebi,cjepit se necu nikad. (Indeks.hr, 8. 7. 2021.)*

- *Ma vidi anemičnom se vratilo pamćenje znao je o korona virusu prije svih , a kad je u pitanju Janaf, Ina ,brodogradilišta i još mnoge druge afere on ništa nije znao . (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
- *Opet propala časna zbori, je, je opustili su se u nedjelju određeni talenti da budemo precizniji uhljebi i sad je zato danas takva brojka, samo budu oni prije sebi vrat prerezali nego priznali da ima zaraženih sa slavljeničkog derneka to budu zataškali ko i puno toga u lijepoj našoj!! (Indeks.hr, 9. 7. 2020.)*
- ironijom/sarkazmom:
 - *Kakva budala od lika pa ovaj uopće nema mozga ovo je medicinski fenomen (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
 - *Hvala dragom bogu što imamo Plenkovića. Ne znam kako bi bez njega. (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*
 - *O, evo i lipojke, sriće materine. A ja već pomislila da ju je kogod umaka, sad kad je postala slavna TV zvizda. MRŠ (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
 - *Odakle izviru ovoliki strucnjaci sa ovim mjerama .Dresura se nastavlja. . (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*

6.5. Jezične strategije govora mržnje

Kao što varira sadržaj komentara koji izražavaju govor mržnje, tako varira i njihova forma tj. oblici u kojima se pojavljuju. Pokušat ćemo izdvojiti i opisati neke od jezičnih strategija ili jezičnih izbora iako je većina komentara zapravo kombinacija različitih diskursnih strategija i jezičnih izbora, a sve s ciljem pojačavanja ukupnog komunikacijskog učinka. Pritom nema pravilnosti u kombinacijama, pisani su komentari u tom smislu nalik govorenim jezičnim formama kombinirajući psovke, pogrdne nadimke i novotvorenice, sarkazam i ironiju i druga sredstva.

Komentari koji obiluju govorom mržnje često se referiraju na medijski članak uz koji su vezani i kojim su motivirani, ne samo tematski i u sadržajnom smislu, već i različitim oblicima jezične kreativnosti, ironičnih igara riječi, inovativnih uvredljivih nadimaka i slično. Primjerice kod članka s portala Indeks.hr, *Glavni riječki epidemiolog: Korona se širi nekontrolirano*, komentari koji se mogu pronaći ispod ovoga naslova redom na njega odgovaraju:

- *Širi se i tvoja trbušina nekontrolirano pa svedno ništa ne poduzimaš (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *Zena ti se siri nekontrolirano... (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*
- *A bome se i ovaj čiča nekontolirano širi....🍗🍗🍗🍗🍗 (Indeks.hr, 22. 10. 2020.)*

6.5.1. Psovke

Prema Marasoviću (1989), psovke možemo promatrati kao izričaje, kao poruke te kao izazove, pri čemu ćemo se u ovome radu usredotočiti na psovke kao poruke i izazove, što je njihova funkcija unutar govora mržnje. Psovka u vidu poruke tako predstavlja napad na nekoga drugoga, dok u vidu izazova predstavlja poziv na neku negativnu akciju – simboličko ratovanje, kako tvrdi Marasović, jer simbolizira prezir, dominaciju i mržnju, a pojavljuje se uz dodatak adrese onoga komu je izazov upućen.

Porijeklo je psovki u tabuima, odnosno u temama ili pojmovima o kojima se ne govori, koji su kulturnim uvjetovanjem zabranjeni (Badurina, Palašić, 2020). Iz tabuiziranih su zona tako potekli i eufemizmi kao stilističke figure ublažavanja zabranjenih izraza i disfemizmi kao njihova suprotnost, odnosno stilističke figure naglašavanja zabranjenih izraza (Jurčić Katunar, 2021). Psovke bismo tako mogli svrstati pod disfemizme potekle iz sljedećih tabuiziranih zona: Bog, vrag, bolest, smrt, razne izlučine, seksualni čin; te stoga psovka smatramo one govorne činove koji uključuju tabu riječi koje se primjenjuju u prenesenom značenju, što uvjetuje njihovu formulaičnost, a temeljna im je funkcija odražavanje govornikovih emocija (Badurina, Palašić, 2020).

Psovke imaju namjeru uvrijediti ili poniziti onoga kome se govornik obraća, napadačke su prirode, pa ih stoga prepoznajemo kao govor mržnje, a uvijek su dakle usmjerene prema nekome. Sve navedeno uočavamo u psovka kojima obiluju komentari prikazanima u nastavku. Upravo su psovke jezični mehanizmi koji u ovome kontekstu izražavaju najveću količinu mržnje, prezira i ljutnje prema različitim adresatima u kontekstu razdoblja pandemije koronavirusa, ali i frustraciju novonastalom situacijom.

Badurina i Palašić (2020) navode kako pojedini autori psovke također opisuju kao napadačke činove realizirane putem uvredljivih riječi te kako se psovka „iz psihološke perspektive može tumačiti kao završni član tročlana uzročno-posljedičnog lanca. Taj se lanac, pojednostavljeno rečeno, sastoji od frustracije kao uzroka, afekta kao stanja te psovke kao agresivne ekspresije“

(Badurina, Palašić, 2020, str. 99). Stoga možemo reći kako psovke, uz namjeru uvrede ili poniženja određenog pojedinca/skupine, često mogu služiti i kao puko sredstvo iskazivanja frustracija i ljutnje uzrokovanih nekom situacijom ili nečijim postupcima. U ovom je to slučaju frustracija uzrokovana posljedicama širenja koronavirusa, odnosno pandemijom i svim ograničenjima koja su uz nju vezana.

Uz navedene funkcije uvrede, ponižavanja i iskazivanja frustracija, psovke u ovome kontekstu istovremeno imaju također naglašenu ulogu pojačavanja dojma izrečenoga, pojačavanja ekspresivnosti, mada često mogu biti samo poštapalice koje daju afektivni naboj tekstu.

Često psovke nalazimo u obliku konvencionalnih i uvriježenih izraza, no vrlo često i u vidu kreativnih elaboracija, proširivanja standardnih psovačkih izraza, a u vezi s konkretnom komunikacijskom funkcijom i situacijom koja se njima komentira.

- *Nek mi gutaju kurac u lockdownu i on i ona alemka kurvetina (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Marš u tri pizde materine lažljive političke. Daj me prijavi više jebem ti mater lažljivu (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Koja je to budala...prvo bi se trebali dogovoriti u tom jebenom hdzkradljivcu o nekim stvarima...kao prvo idiote nepismeni...u pravu si...nije neko leglo...al fujete donese to doma...roditeljima...bakama...djedovima...a sa druge strane onaj njegov...onaj drugi idiot...koji nas je pokopal zajedno sa svojom hdzkradljivom politikom...govori o nekim nebulozama...kao ono...treba zaštititi pod svaku cijenu starije...e pa...nekaj tu baš nije jasno...al je bar jedno...gamad nema poima o ničemu...bili su spremni i prije početka...haha..a dobra mu fora bila...a danas..haha..e di bi bili da cosa nostra nije na vlasti tak dugo....danas smo još jebeniji nego smo bili...nek im jebeni pedofili crkveni vrata pare...nek im jebeni državljani drugih zemalja vrata pare...ma pokopati ovu jadnu državu...koja je bila država samo 90.. dok smo ginuli zaove lopove (Indeks.hr, 28. 10. 2020.)*
- *Koliko vidim vi u svakom soju jedete govna! Ne određuje Omikron nego "famozni" stožer i ostala 🤡. Još ćemo mi surfati valovima dok ne počne turistička sezona.. Prcanje u 🍷 se nastavlja... (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Ma bezveze da te vrijeđam. Obična marioneta si ko i svi tvoji u tome nacionalnome stozeru (koji je izabran opet od strane hdz-a bez saznanja naroda). Znaci jebete*

narod od samoga početka uz neograničenu pomoć svih medija u Republici Hrvatskoj (smatrao sam da je Nova tv bez utjecaja politike al nazalost kasnije je sve pokazalo da ni oni više nisu sto su predstavljali) . Sjebali ste sve sto se može u ovoj nasoj državi (počevši od industrije..poljoprivrede ..turizma) sve to radite namjerno da sjebe svoj hrvatski narod. Kako Vas nije sramota ??? Sve više i više mladih odlazi van Hrvatske da si osigura barem normalan život koji nazalost u Hrvatskoj više nije moguć. Više neznate odakle da uzimate porez i počeli ste da jebete nas malde koji radimo van Hrvatske (koji plaćamo porez u toj državi kojoj radimo) želite da Vam plaćamo razliku uplaćenoga poreza u toj državi kojoj radimo. Sto se Vi ponudili nama mladima da ostanemo u Hrvatskoj i da radimo u Hrvatskoj??? Jedno veliko ništa. Jer u Hrvatskoj nazalost samo prosperiraju sinovi i kćeri od tzv uhljeba bilo koje političke stranke. (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)

- *Ovaj Božinović ko retardiran čovjek ja to nekuzim tko njemu daje vlas pa oca i majku mu jebem i svima koji toga KLOSARA podržavaju pa ljudi moji na prosijacki stap nas tjeraju dajte se trgnite malo serem se na HDZ ajde da vas ćujem klosari HDZ imate mi šta reći pleme vam jebem klosarsko (Indeks.hr, 3. 2. 2021.)*
- *Ovo postaje brutalno kakvu glupu demagogiju Plenković pokušava prodati.... Vjerujem kako i članovi njegove stranke, oni s barem pola mozga, uviđaju kako im "šef" laprda pizdarije (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)*

Uz psovke u njihovim punim oblicima, u komentarima koji izražavaju govor mržnje često možemo uočiti i njihove eufemistične oblike. Eufemizmi su „oni jezični oblici, riječi i fraze za kojima se poseže u komunikaciji kada valja zamijeniti nepoželjne i situaciji neprimjerene i neodgovarajuće riječi koje izravno upućuju na referenta te imaju konvencionalno neugodne asocijacije“ (Kuna, 2007, str. 95). Oni dakle nisu jezična opcija za kojom posežemo tek po potrebi, povremeno, nego pak predstavljaju preduvjet uljuđene komunikacije – rezultat su naše neprestane procjene vlastitih komunikacijskih izbora, kako u privatnom, tako i u javnom prostoru (Jurčić Katunar, 2021). U ovom se kontekstu eufemistični izrazi, odnosno većinom eufemizirane psovke koriste s istom funkcijom kao što je to slučaj s psovkama u punim oblicima, odnosno u funkciji kritike i izražavanja frustracija – motiv korištenja eufemizama u funkciji kritike je „izbjegavanje izravnoga kritiziranja i primjena načela uljudnosti, prema kojima kritika treba biti iskazana implicitno“ (Palašić, 2015, str. 132). Međutim, iako su eufemizmi jezični mehanizmi koji se obično koriste za izbjegavanje određenog nepoželjnog

pojma, u kontekstu govora mržnje promatramo ih na način da zapravo ukazuju upravo na spomenuti nepoželjni pojam kojeg zamjenjuju (psovku) – i izostanak pojma na kojega se referira zapravo je ukazivanje na isti, jer se radi o implicitnome govoru. Eufemističan je oblik psovki stoga prilagođeniji uljudnom govorenju: „razlikovanje 'pravog' vulgarizma i zamjene za vulgarizam u kontekstu se ilokucijske svrhe u potpunosti dokida (posve je svejedno rekli mi *Jebemti!* ili *Jesemti!*) (Badurina, Palašić, 2020). Nastanak eufemističnih psovki u ovome se kontekstu, ako u obzir uzmemo klasifikaciju njihovih tvorbenih mehanizama prema Kuni (2007), svodi na redukciju fonema, grafijsku redukciju, akronimiju te ispuštanje riječi.

Značajno je također primijetiti kako je interpretacija značenja eufemizama često otvorena – što u slučaju korištenja eufemizama pri govoru mržnje rezultira oslobađanjem od eventualne pravne odgovornosti.

- *Veći problem od pjevanja je sviranje qurcu (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)*
- *Već oni znaju kako se zove, kako se širi ...mamu vam (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*
- *Nab... m na k... c ministra i svakog ko se moje djece lati (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *da ti te sreće pa da ti kuću zida zidar koji je srednju završil on line i da ti doktor bude on-line diplomac - hebal vas on-line, od djece delate asocijalne idiote 🤡 (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Ma napusi se ti k. Plenki, dragi moji Hrvati i Hrvatice, dobro pogledajte to lice i govor, tako vam izgleda lice manipulatora i pataloškog lažljivca, laze cim otvori usta mamu mu je (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Plandemija je pokazala da ne postoje nezavisni mainstream mediji. Novinari su postali moralna ništavila koja bi za kunu prodali i vlastitu mater. Mislím da je zanimanje novinar preskočilo zanimanje odvjetnik na poziciji najogavnijeg, najkorumpiranijeg, najnemoralnijeg, najlažljivijeg zanimanja na svijetu. Čast rijetkim izuzecima ali novinari su dno dna morala i etike. Ili su prodani sponzorima ili politici. Oni takvi ne moraju bit, oni su sami izabrali da budu go...a od ljudi. To što će oni sebe "opravdatvat" gubitkom posla neka objese mački o rep. Zašto mi ostali nismo takvi i ne bavimo se lažima? (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)*

- *Jeb..ga ovi novinari politicari stozerasi svi vidovnjaci i unaprijed znaju kad koi sij dolazi predhodni umiru a ljude strase novim samo da ispituju cjepivo i truju nas (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Dosta je više i tebe i tvojih pametni nagađanja odu više znaš kamo... (Indeks.hr, 9. 4. 2020.)*

6.5.2. Leksičke inovacije

Nadimci

Nadimci su pojava koja je imanentna ljudskim međuodnosima – kao forma obraćanja čine dio jezične kulture u ponašanju i stoga su u skladu sa zakonitostima jezika u odnosu na kulturu (Cvetnić i Cvetnić, 1994). Nadimak je priimak koji se pridodaje pojedincima (ili obiteljima) uz njihovo osobno ime ili prezime, jedinstven je svojstven i čvrsto pridružen nekoj osobi, pa se često upotrebljava i samostalno bez imena i prezimena. Obično je motiviran kakvom tjelesnom ili duševnom osobinom (Šimunović, 2003).

Dok se imena i prezimena koriste u službenoj komunikaciji, nadimak je pretežito čin govora u neslužbenoj komunikaciji – što danas podrazumijeva i određene aspekte javnoga prostora. Nadimci su afektivno nabijeni i često sadrže satiričko-humorističke osobine pojedinca kojemu su pridruženi, te posjeduju jasnu identifikacijsku poruku (Šimunović, 2003).

Nadimci „nastaju na osnovi triju tipova semantičko-logičkih odnosa: sličnosti ili analogije, podudarnosti ili kontigviteta i spajanja ili intersekcije između referenta i leksičkoga sadržaja“ (Vodanović, 2017, str. 139). Prema istoj autorici, ovakva se podjela odnosi samo na tzv. prave osobne nadimke – to su svi oni koji nisu nastali na osnovi imena ili prezimena. Oni koji pak jesu nastali na osnovi imena ili prezimena nazivaju se nepravim osobnim nadimcima, a među njima su česti i hipokoristici (koji su posebice učestali u primjerima komentara s društvenih mreža na objave pandemijske tematike koji su prikazani u nastavku).

Šimunović (2003) tvrdi kako su nadimci odraz mnogih društvenih odnosa u raznim dobnim, prostornim, staleškim i profesionalnim sredinama. Tijekom razdoblja pandemije koronavirusa mogli bismo govoriti o specifičnim društvenim odnosima u hrvatskom javnom prostoru, u kojemu su upravo tijekom ovoga razdoblja nastali brojni nadimci za već spomenute istaknute pojedince, a koji izražavaju porugu ili mržnju – upravo je to njihova funkcija u promatranome kontekstu. Također, u ovome slučaju nadimci nemaju funkciju hipokoristika, već se pojavljuju

- Je li se anemiko obraća i onima mladima koji su zbog njega i njegovih pajdaša odselili iz države?? Ili on daje naputke samo mladeži HDZa, a sve druge nek vrag odnese... (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)
- Taj čudnovati dabar je sam po sebi antitijelo. 🤔🤔🤔 (Indeks.hr, 13. 12. 2021)

Novotvorenice

Svaka promjena u društvu ili civilizaciji neizbježno sa sobom donosi i promjene u jeziku, a posebice na njegovoj leksičkoj razini, koja je najotvorenija i omogućuje prihvatanje novih riječi (Znika, 2021). Definicije novotvorenica različite su kao što se razlikuju i mišljenja o tome što sve u ovu skupinu pripada – neki ovu kategoriju shvaćaju vrlo usko, dok drugi pak u novotvorenice ubrajaju svaku novu riječ, svako novo značenje ili čak svaki novi morfem – prema takvoj je definiciji novotvorenica svaka strana riječ koja se u jeziku pojavi (Muhvić-Dimanovski, 1998). U svakom slučaju, s novim pojmovima koji su uvjetovani vanjezičnim odnosno društvenim situacijama, nastaju i nove riječi koje se na te pojmove referiraju, a koje mogu biti i stranog i domaćeg porijekla.

U kontekstu pandemije, ali i prateće infodemije čije je posljedica obilje novih (što točnih, što netočnih) informacija kojima smo izloženi, naša se društvena stvarnost počela mijenjati, a s njome i naša jezična stvarnost. U upotrebu su tako ušli pojmovi koji su do sada bili „rezervirani“ isključivo za stručnjake u polju zdravstva, epidemiologije ili farmacije. Ako u obzir uzmemo definiciju koja novotvorenicama smatra čak i sva nova značenja koja riječ može imati, mogli bismo tako novotvorenicom smatrati, primjerice, i riječ *korona* te razne složenice koje smo počeli s njome koristiti (*koronakriza*, *koronaludilo* i sl.). Svakako je zanimljiva i upotreba posuđenica/internacionalizama kao što su *lockdown*, *shutdown* i sl. Osim novih riječi koje nisu afektivno nabijene, dolazi do i stvaranja novih riječi čija je funkcija izražavanja emocionalnog stanja govornika. U ovom su slučaju, isto kao što je slučaj i s psovkama, te su emocije negativne, a radi se također većinom o mržnji, ljutnji, frustraciji, preziru ili poruzi.

- Ovi nisu normalni pravi korona party. Veliki i glupi vjernici. (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)
- Plandemija je pokazala da ne postoje nezavisni mainstream mediji. Novinari su postali moralna ništavila koja bi za kunu prodali i vlastitu mater. Mislim da je zanimanje novinar preskočilo zanimanje odyjetnik na poziciji najogavnijeg, najkorumpiranijeg, najnemoralnijeg, najlažljivijeg zanimanja na svijetu. Čast

rijetkim izuzecima ali novinari su dno dna morala i etike. Ili su prodani sponzorima ili politici. Oni takvi ne moraju bit, oni su sami izabrali da budu go...a od ljudi. To što će oni sebe "opravdavati" gubitkom posla neka objese mački o rep. Zašto mi ostali nismo takvi i ne bavimo se lažima? (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)

- *Imat CES ti lockdown kad ti dodje razjarena raja pred Markov Trg (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Jeb..ga ovi novinari politicari stozerasi svi vidovnjaci i unaprijed znaju kad koi sij dolazi predhodni umiru a ljude strase novim samo da ispituju cjepivo i truju nas (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Ova tz. Pandemija je PLANDEMIJA ovih na vlasti (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *...i ja sam epidemiolog samouk ali nema veze, kada jednog dana padne zavjera COVID GATE, vidjeti ćemo šta će reći ovi plaćenici (Indeks.hr, 18. 10. 2020.)*
- *Odličan tekst, čestitke autoru! Crkve će biti pune i ovaj vikend, ekipa će biti stisnuta jedni uz druge, bez covid redara! A ugostitelji neka propadnu! Fuj, gadi mi se taj stožer! (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *26 milijardi dolara profita u prošloj godini i već sada naručenog cjepiva za iduću godinu u vrijednosti od 29 milijardi dolara, i neka mi netko kaže da sve ovo nije manipulacija od strane farmakomafije. 🤔🤔 (Indeks.hr, 5. 12. 2021.)*
- *Vama dnovinarima je ovo TREND!!! VI niste normalni!!! O da cijeli svijet je u trendu i svi oni uživaju biti na ulicama, da ih tuku, proganjaju i zatvaraju!!!Ma kako da ne!!! (Indeks.hr, 15. 9. 2021.)*

6.5.3. Ironija i sarkazam

Ironija je iz perspektive kritičke analize diskursa poruga ili podrugljivo stajalište, odnosno način izražavanja karakterističan po duhovitoj suprotnosti između prividno pozitivnog izraza i stvarno negativnoga stajališta koje se tako prikriva, ili pak prikriveno ismijavanje pri kojem se govori upravo obratno od onoga što se želi iskazati³⁹. Upitamo li se pak o funkciji ironije u kontekstu društva, kao odgovor se nameće funkcija kritike. Ironijom se „prvenstveno obilježava komunikacijska strategija kojom govornik kaže jedno, misli upravo suprotno, a na sugovorniku

³⁹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27853>

je da putem konverzijske implikature otkrije o čemu je zapravo riječ. U tom smislu ironija najčešće služi za iskazivanje implicitne kritike“ (Palašić, 2015, str. 124). Autorica Vučić Đekić (2021, str. 304) tako govori, primjerice, o funkciji humora u političkom diskursu te po tom pitanju navodi: „(1) humor kao način izbjegavanja izravnoga odgovora odnosno sredstvo skretanja s glavne teme, (2) diskreditiranje i kritiziranje političkoga oponenta, (3) pridobivanje naklonosti slušatelja odnosno birača“. Ukoliko ovu teoriju pogledamo u nešto užem smislu i prenesemo je na funkciju ironije u društvu općenito, možemo zaključiti isto – tri su njene funkcije: izbjegavanje problema, kritika ili diskreditacija neistomišljenika te pridobivanje pozornosti ili naklonosti drugih. U kontekstu pandemije i uz pandemiju vezanog govora mržnje ironiju ćemo promatrati prvenstveno kroz drugu navedenu funkciju – kritiku ili diskreditaciju neistomišljenika.

Slična je situacija i sa sarkazmom, kojeg možemo promatrati kao svojevrsnu gradaciju ironije, sa snažnijom formom i naglašenijom mrzilačkom funkcijom. Sarkazam određujemo kao zlobnu, pakosnu porugu, jetku ironiju⁴⁰. Sarkazmom se želi nekoga ili nešto obezvrijediti ili ismijati, a najčešća mu je funkcija (kao i ironiji) oštra kritika nekih društvenih pojava (Jukić, 2021). Kako kritika često nije konstruktivna, već je tada njezina funkcija tek puko izražavanje negativnih emocija govornika, tako dolazi i do na sarkazmu formiranog govora mržnje. Potrebno je međutim razlikovati one govorne činove koji su unutar granica bezazlenosti od onih koje bismo ipak mogli svrstati u implicitan govor mržnje. Ključna je stvar kod klasifikacije tih govornih činova stoga kontekst u kojemu se nalaze, kao i opći ton koji prenose.

Ironiju i sarkazam u kontekstu govora mržnje svrstavamo nasuprot eksplicitnim oblicima ovoga govora – među njegove implicitne oblike. Ovakav se govor mržnje može prepoznati na morfološkoj, sintaktičkoj te na razini diskursa, a za njega autori Anderson i Barnes (2022) navode kako se radi o kodiranom jeziku. Za ovaj je oblik govora mržnje također karakteristična činjenica da često „prolazi ispod radara“, neprimijećeno, jer ne sadrži izravne uvrede niti izravne napada na određenu skupinu ili na pojedinca. Osim toga, ovaj je oblik govora mržnje vrlo teško pravno sankcionirati, s obzirom na to da je teško dokazati njegovu namjeru (posjeduje tzv. *plausible deniability*), kako navode ElSherief i sur. (2021). Isti autori također navode kako ovakvom govoru nedostaje jasnih leksičkih signala koji bi ukazivali na to da se radi o govoru mržnje, pa stoga oni koji koriste ovakav govor mržnje mogu proći neprimijećeno od strane sustava za njegovu detekciju koji je baziran na ključnim riječima. Također, ovi su

⁴⁰ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54625>

oblici govora mržnje značajnije društveno prihvatljiviji od otvorenih, eksplicitnih oblika te, slično psovkama, predstavljaju izraze frustracije i ljutnje, kao i visoku razinu jezične kreativnosti, inovativnosti i razumijevanja situacije.

- *Obiteljski nedeljni film "Kako je Omikron ukrao Božić" i ne zaboravite - Iduća dva tjedna su ključna! (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Beroš ima antitijelo samo zato šta se prežderava.. Da manje jede i vodi računa o zdravlju, bio bi ko maneken. Misli na druge....kad jedeš, nemoj samo na sebe !!! (Indeks.hr, 13. 12. 2021.)*
- *Ma kakvi zadnji, pa da propadnu sve vakcine što ste naštanicali!!! "šteta da se bace"!
(Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Poslje božićnog shoppinga i novogodišnje kupnje. Poslje tri kralja cca sumrak saga se nastavlja. Mogući scenarij- delta i omicron dobiti će djete i nazvati ga super killer i bit će toliko opasan da će se svi morati preporučeno cijepiti, uključujući i djecu. Da da! (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *O, evo i lipojke, sriće materine. A ja već pomislila da ju je kogod umaka, sad kad je postala slavna TV zvizda. MRŠ (Indeks.hr, 14. 10. 2020.)*
- *Pa nemozemo valjda usred grčke abecede da stanemo...Ajmo mi smo jaci...mi smo boli...ajmo jos jedan soj...samo jako👊👊👊👊 (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Divan su primjer svojoj djeci..BRAVO..Ako se vec ne slazu sa zakonom onda se to rijesava na drugi nacin..A ne ko divljaci (Indeks.hr, 10. 9. 2020.)*
- *Ja predlazem Da im se plate i neki utezi da ljudi doma vježbaju jer samo sjede jadni i krkaju mesine, ugojiše nam se prosvjeta, nije red a ni način. (Indeks.hr, 26. 4. 2021.)*
- *Ma nemoraju ni ići u školu dalje od Osam razreda nauče čitat i pisat i učlane se u HDZ nakon toga možu birat i diplomu i radno mjesto i egzistencija riješena za cijeli život (Indeks.hr, 25. 10. 2021.)*
- *Osim maski i liječničke potvrde sada će konobari pregledavati i rodne listove i izvode iz knjige vjenčanih. TOOOO STRUKO! TOOOO ZNANSTVENICI! TOOOO JE SUPER ZA NAS! 🤢🤢🤢🤢🤢🤢🤢🤢 (Indeks.hr, 31. 8. 2021.)*

- *Znači može se okupiti puno ljudi u Crkvi ali u klubu ili negdje drugdje ne može ha..korona očito voli partijat previše 🤪 (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Dajte zapamtite bitno!! Corona je od 24 pa nadalje u kafićima i noćnim klubovima. Kad se probudi jutarnja misa i bogoslužje je završilo...znači u crkvama i na skupovima HDZ je NEMA!! (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Pa kaj jos nismo naucili, corona je pametna. Zaobilazi crkve i crkvenjake te politicare I ministarstva. Svi mi koji nismo u te dvije kategorije smo podložni i uzrok smrti i bilo koja bolest koju ce netko imati je corona, sve ostalo je nestalo. Cak i kad je nesreca u pitanju ili ubojstvo uzrok je corona 🤢🤢🤢🤢 bljuje mi se vise. Daj okanite se i pustite da ljudi zive normalno (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Ma koja je to GUŽVA . NEMA TU ČOVJEKA to se vama samo čini pitajte STOŽER. Gužve su samo u noćnim klubovima i na našim stadionima . (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*
- *Neka, fino je to. Nece korona u crkvu, hotele ni na plazu. Ona je vise ovako za party, svadbe, nocne klubove... (Indeks.hr, 15. 8. 2020.)*

6.5.4. Simulacija usmenosti

Sve promatrane jezične značajke prikupljenih komentara na medijske objave članaka s pandemijskom tematikom na društvenim mrežama bliže su usmenoj, govorenoj formi nego li onoj pismenoj, ti su komentari u pisanoj formi nalik kakvim transkriptima usmenih govornih formi. Naime, ovi se komentari pojavljuju kao zapisi izljeva bijesa i frustracije, što utječe na to da ih autori pišu spontano i bez pripreme, gotovo u formi struje svijesti. Komentari su tako napisani bez promišljanja, bez naknadne korekcije – predstavljaju spontani slijed misli.

Bliskost usmenoj formi prepoznajemo u izravnome obraćanju nekoj osobi ili skupini, pri čemu se koristi drugo lice jednine ili množine. Iako pisani tekst teži „pravilnosti“ i u njemu je po pravilu običaj da se prvo lice jednine koristi samo u slučaju kada autor uspostavlja odnos s porukom, a ne s čitateljem, „u kritičkoj analizi diskursa taj se pogled mijenja pa se smatra da isticanjem vlastitog identiteta autor preuzima individualnu odgovornost i uvjerenost u vlastite stavove“ (Balažić Bulc, Požgaj Hadži, 2017, str. 143). Dakle, korištenjem prvog lica jednine i izravnim obraćanjem postiže se efekt uvjerenosti u ono što autor iznosi te retoričke strategije toposa naglašene subjektivnosti (Balažić Bulc, Požgaj Hadži, 2017). Postiže se također stilski

obilježen leksik, emocionalno angažiran, čija je namjera utjecati na čitatelja ili na njega ostaviti određeni dojam.

- *Pa dajte vec jednom pravi prosvjed, kao dok se cekalo nogometase... i dok su se prije ljudi bunili da nek nas puste na miru, ekipa ih je zvala svakak, zeljela im da zavrse na respiratorima, itd. Ti ljudi su jedini pokazali volju da se suprotstave, ostali su bili i ostali 🤖 (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*
- *Ženu si stavi u lockdown smečaru... (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *DO TOGA TI I TVOJI JARANI MORATE PRONACI NOVI BRLOG IZ KOJEG CETE NAS JE.ATI!!! (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Imat CES ti lockdown kad ti dodje razjarena raja pred Markov Trg (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Budaletino. Krasna ti brnjica kretenu. (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)*
- *Tko ti isplacuje placu, samo me to zanima debilu? Zatvori sve i krepaj od gladi 🙌 (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Marš u tri pizde materine lažljive političke. Daj me prijavi više jebem ti mater lažljivu (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Od svih ograničenja jedino ste vi ograničeni. Gledan vjesti RTEa i premjer govori o stanju u zdravstvu. Premjeru zar nemamo Ministra zdravstva. (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Ajde bogati zasuti i ti vise... (Indeks.hr, 6. 11. 2020.)*
- *Vi mediji ste virus, onaj najgori, koji mutira po potrebi vladajućih. Ubijate istinu i zdrav razum, a brojke su zastrašujuće. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*

U komentarima prepoznamo i drugu formu, kada izostaje izravno obraćanje pojedincu ili skupini, a autor komentara zauzima svojevrsnu ulogu pripovjedača koji iznosi stajalište o stvarnosti, čime nastoji postići efekt „sveznajućeg pripovjedača“. Ovakvi komentari obično imaju ulogu društvenih komentara (kritika), a njihovi autori preuzimaju ulogu svojevrsnih narodnih glasnika.

- *Kako ovi ne otvaraju kafice izgleda da su se svi zarazili IZNIMNO u kaficima i da je izvor covida kafic!!!! NE VJEROVATNO!!!! SITI CENTRI NE PUNI, VEC*

KRCATI, PO CAFE APARATIMA NA BENZINSKOJI PEKARAMA TISUCU LJUDI DNEVNO TIPKA PO ONIM APARATIMA BEZ RUKAVICA, NITKO NE DEZINFICIRA, PA OVO VISE NISU NORMALNI U STOŽERU!!!! (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)

- *Pa u tu svrhu je i služila sva ova halabuka, svi oni naslikani lijesovi, križevi po plažama, marsovski kombinezoni, neprestano "informiranje" o zaraženima i mrtvima itd..... itd... Nadam se da će nednog dana režiseri ovog cirkusa odgovarati zbog maltretiranja ljudi te materijalne koristi stečene prevarom. Da nebi rekli da sam teoretičar zavjere, uvjeren sam da taj virus postoji te da je i prilično opasan ali to što su od toga napravili to je van svake pameti. Opet kažem, ako na ovom svijetu postoji imalo pravde oni koji iza sveg ovog stoje morali bi odgovarati. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Pa necu se cjepiti bilo obavezno ili ne ! Da dobrovoljno dopustim da trpaju otrove u mene, kao da ih ne dobivam dovoljno kroz hranu i vodu. Daj ne serite s glupostima, kakva obavezna cjepljenja. Jedina obaveza mi je umrijeti prije ili kasnije, nista drugo nije obavezno ! To neka se cjepe poslušne ovce koje ce napraviti sta god im se naredi, ja sigurno ne. (Indeks.hr, 24. 11. 2020.)*
- *Ovo je projekat tako osmišljen da nema kraj.Stalno cemo imati nove sojeve,mjere,vakcine..Tako ce biti sve dok narod ne odbaci sve to..gradjanski neposluh je jedini izlaz iz svega ovoga. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Europa je bolesna, ali u glavu. Nazalost ovo postaje realnost i mislim da nema nazad. Sve ovo je iz interesa, a onaj koji misli da je radi zdravlja je zaluden. (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*

Prozodijski i neverbalni elementi usmenog govora u promatranim su komentarima zamijenjeni, odnosno nadomješteni različitim parajezičnim sredstvima. Parajezičnim se sredstvima autori služe kako bi nadomjestili stvaran kontekst, a jednom dijelu ta sredstva čine tzv. emotikoni, koje autori komentara tako katkad koriste kao zamjenu za riječ koju ne žele napisati, a katkad kako bi na što jasniji i što slikovitiji način prikazali svoje emocije – koje su redom negativne. Međutim, uz emotikone negativna prizvuka, vidljiva je i upotreba emotikona s pozitivnim asocijacijama, primjerice srca, koji se koriste u sarkastičnom ili ironičnom smislu. Među ostalim parajezičnim sredstvima koja koriste autori komentara u funkciji zamjene neverbalnih sredstava pronalazimo također korištenje *caps lock* opcije, odnosno pisanje teksta velikim

tiskanim slovima, što značajno utječe na ekspresivnost samog teksta. Osim toga, značajna je i upotreba višestrukih interpunkcijskih znakova, primjerice dužeg niza upitnika, uskličnika, točaka, čija je funkcija također pojačavanje ekspresivnosti komentara, njegovo naglašavanje i pojačavanje dojma kojeg autor želi ostaviti na čitatelje ili adresate govora mržnje.

- *Toliko je pun sebe....a očito se i napio piva Korona...jer govori laži...* 🤔🤔🤔🤔🤔🤔🤔
🤔 (Indeks.hr, 4. 11. 2020.)
- *Doći ćemo na neko od mjesta gdje se i vi sastajete 😊😊 i udri brigu na veselje 😊*
(Indeks.hr, 14. 10. 2020.)
- *Je-pandemija je iznijela kakve novinare imamo,kakve državnike imamo ,kakvu vlast imamo,kakve doktore imamo,..itd.itd.i koliko se ti svi bore za dobrobit svog bankovnog računa...opsss,oprostite,za "dobrobit" svojih građana 🤔👤* (Indeks.hr, 10. 1. 2022.)
- *A vi ćete brojiti silnu lovu koju zarađujete i zadovoljno trljati ruke. 🤔🤔* (Indeks.hr, 2. 12. 2021.)
- *Pa evo prije sat vremena me zvao prijatelj, leži na Rebru kaže ima koronu, a dva puta se cijepio.Pa vi novinar stvarno ste predobro plaćeni da širite propagandu. Gdje vam je moral i profesionalna etika.Stidi te se da nagovarate bjednike da svoju djecu stavljaju u tu situaciju.PREŠTANITE VIŠE PISATI I POTENCIRATI TU GLUPOST OD KORONE . .* (Indeks.hr, 29. 10. 2021.)
- *Glavno da crkve rade ,sami vjenici u ovoj Hrvatskoj 🤔🤔🤔🤔🤔🤔🤔🤔* (Indeks.hr, 26. 11. 2020.)
- *Ima li album sa slijama svi sojevi svijeta, o mamu vam jebem više ste dopizdili, da soj delta, ma zamisli 🙌🙌🙌🙌🙌* (Indeks.hr, 20. 6. 2021.)
- *DO TOGA TI I TVOJI JARANI MORATE PRONACI NOVI BRLOG IZ KOJEG CETE NAS JE.ATI!!!* (Indeks.hr, 8. 10. 2021.)
- *KOJI STE VI GLUPANI DA NE MORETE BITI GLUPLJI,JELI DANAS PREDSDJEDNICA EUROPSKE KOMISIJE DALA IZJAVU A ONA VRIDI ZA SVE ZEMLJE EU.DACE SE CIJEPITI SAMO ONI KOJI TO ZELE,DI SMO TO MI U JUZNOJ AFRICI,JADNA VAM MAJKA VAMA I ONOME TKO VAS PLACA.* (Indeks.hr, 25. 11. 2020.)

- *Da se nije cijepilo, jos uvijek bi bio wuhanski soj. Najblazi. Vise doza- soj sve smtonosniji i opakiji. Zakljucak?????? (Indeks.hr, 28. 11. 2021.)*
- *Sad će se Omikron razmnožiti i poslije Nove godine,,stihu njegovi mladunci,,samo pratite,,SAGA SE NASTAVLJA,, (Indeks.hr, 10. 12. 2021.)*
- *Podrška ugostitelji,samo naprijed,otvorite svoja radna mjesta 🍷🍷🍷 zaradite svojoj djeci a država nek nekom drugom daje milostinje kao i nama naša i evo sad Plate kad sam uplaćivala podigli su doprinose na pio 🤢 i ako su nešto dali sad sve polako vraćaju Nazad u budjet. (Indeks.hr, 28. 1. 2021.)*

Gotovo bez iznimke jezik je prikupljenih komentara ležeran i nemaran te obiluje svim oblicima jezičnih pogrešaka na svim jezičnim razinama, gramatičkoj, pravopisnoj i stilističkoj. Takva neusklađenost s normama standardnoga jezika također ukazuje na bliskost s govorenim ostvarajima. U govorenom, usmenom tekstu, koji je u pravilu labavije ustrojen od pisanog, česte su improvizacije. Odlika je pak pisanog teksta u tom smislu mogućnost naknadna popravaka, dorada i slično, koje u ovim slučajevima izostaju.

7. Zaključak

Utjecaj je pandemije koronavirusa na naše živote tijekom posljednje gotovo tri godine neizmjeran. Mogli bismo reći da je pandemija iz korijena promijenila naše navike, naše načine razmišljanja, naše ponašanje. Pandemija je zajedno s infodemijom koja ju je pratila imala ogromne negativne posljedice na psihološko zdravlje ljudi. Sa sobom je u naše živote donijela strah i neizvjesnost, za naše voljene, ali i nas same. Strah za društvo u cjelini, neizvjesnu budućnost.

Strah, zbunjenost, neizvjesnost i nesigurnost uzrokovali su ogromnu količinu frustracije kod ljudi koja je upravo u arenama društvenih mreža pronašla ispušni ventil gdje svatko može iznijeti svoje mišljenje, nezadovoljstvo, bijes. Nerijetko takve poruke zaprimaju oblik govora mržnje usmjerenog protiv određene društvene skupine ili pojedinca koje smatramo krivcima za situaciju u kojoj se nalazimo.

Prikupljanjem i analizom komentara na medijske objave s pandemijskom tematikom portala *24sata*, *Net.hr*, *Jutarnji list* te *Indeks.hr* objavljenih na društvenoj mreži *Facebook* u razdoblju od 2020. do 2022. godine, saznajemo kako je govor mržnje usmjeren ka različitim adresatima. Prvenstveno i u najvećoj mjeri prema kriznome stožeru i Vladi RH i medijima – sve tri ove društvene skupine javnost optužuje za laži, manipulaciju podacima i širenje panike. Visoko na listi adresata za govor mržnje nalaze se znanstvena zajednica, hrvatski zdravstveni sustav i farmaceutska industrija. Nadalje, izdvojili smo velik broj pojedinaca koji su zbog svojih profesija ili pozicija u pandemijskom razdoblju bili iznimno medijski eksponirani i smatrani odgovornima za politike mjera nošenja s korona krizom, što ih je učinilo pogodnim metama za govor mržnje, najčešće manifestiran u vidu uvreda *ad hominem*. Stariji građani, kao i oni mladi također su predstavljali dvije velike skupine adresata, s obzirom da su smatrani odgovornima za restriktivne epidemiološke mjere.

Po pitanju tematsko-sadržajne motiviranosti govora mržnje u pandemijskom kontekstu raspoznajemo različite „okidače“ tijekom pandemijske dvije godine, primjerice *lockdown* ili nošenje zaštitnih maski, potom restrikcije u radu ugostiteljskih usluga, ali i nejednaki kriteriji u provođenju epidemioloških mjera (dopuštanje religijskih okupljanja primjerice), no zasigurno količinom i žestinom govora mržnje može se izdvojiti pitanje cijepljenja. Teorijama zavjera i na njima utemeljenog govora mržnje davale su maha i pojave novih sojeva koronavirusa.

U korpusu komentara koji sadrže govor mržnje raspoznali smo nekoliko diskursno-retoričkih strategija koje se rijetko pojavljuju izolirano i najčešće se u konkretnim komentarima pojavljuju u različitim kombinacijama. Kaotične bujice govora mržnje najčešće sadrže neki oblik kritike poteza ili politika pojedinih aktera, ali i poziv na otpor, neposluh, aktivizam. Autori komentara nerijetko imaju potrebu „educirati“ svoje sugrađane, razotkriti laži službene politike i retorike, te ponuditi alternativna tumačenja različitih aspekata pandemije koronavirusa. Bez iznimke u svih nekoliko stotina analiziranih komentara uključen je i neki oblik uvrede spram adresata.

U jezičnom smislu komentari koji sadrže govor mržnje također su kompilacije različitih strategija i jezičnih izbora – najčešće psovki, različitih oblika leksičkih inovacija poput pogrđnih nadimaka i novotvorenica, ili pak ironije i sarkazma kao oblike implicitnijeg govora mržnje. Svi uočeni segmenti koriste se u pisanim komentarima na način kako bismo to činili u govorenome tekstu, izravnim obraćanjem adresatima, posve nemarnim odnosom spram norme standardnoga jezika te izostankom čvršće strukture.

Prilikom iščitavanja i filtriranja komentara s *Facebooka* na objave članaka pandemijske tematike, zapanjila nas je količina govora mržnje. Gotovo pa da sa sigurnošću možemo reći kako ne postoji članak ove tematike ispod kojega ne bismo mogli pronaći nijedan komentar koji sadrži govor mržnje usmjeren neistomišljenicima. Dakako, međusobno ćemo se uvijek razlikovati u mišljenjima, no zanimljivo je kako pojedinci imaju potrebu ne samo vjerovati u alternativna viđenja stvarnosti, već u njih uvjeravati javnost, i to nerijetko agresivno i retorikom govora mržnje. Velik broj ljudi vrlo ostrašćeno brani svoja uvjerenja, ali pri tome zaboravljaju na zdrav razum i logiku, no i na empatiju prema drugima, perpetuirajući na taj način začarani krug govora mržnje.

8. Sažetak

Razdoblje pandemije koronavirusa predstavlja društvenu krizu kakva nije viđena u novije vrijeme. Iz tog su razloga i njezine posljedice, kako i one za društvo u cjelini, tako i ekonomske, kulturološke i sve ostale, nesagledive, što će se na kraju ogledati u jeziku kojeg svakodnevno koristimo. Pandemija je tako, izazivajući visoku razinu frustracija unutar javnosti, utjecala na nastanak značajne količine govora mržnje, a suvremeni su demokratizirani mediji pridonijeli ovome fenomenu pružajući bezgraničan prostor za njegovo izražavanje. Fenomen govora mržnje u ovome je kontekstu također potpomognut infodemijom i njezinim posljedicama, ako i brojnim teorijama zavjere o novom virusu, koje često pružaju uporište iz kojeg potječe govor mržnje. Ovaj rad, potaknut spomenutom značajnom količinom govora mržnje na ovu tematiku koji je uočljiv na društvenim mrežama, analizira adresate govora mržnje, tematsko-sadržajnu motiviranost te diskursne i jezične strategije govora mržnje u komentarima na članke o pandemijskim temama na *Facebooku*.

Ključne riječi: COVID-19, diskursne strategije, govor mržnje, infodemija, jezične strategije, koronavirus, pandemija, teorije zavjere

9. Popis literature

Knjige:

1. Grgić, V. (2021). *Teorije zavjere 21. stoljeća*. Zagreb: Media Bar.
2. Kulenović, E. (ur.) (2016b). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
3. Malović, S. (2005.) *Osnove novinarstva*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Članci:

1. Alaburić, V. (2003). Ograničavanje “govora mržnje” u Demokratskome društvu - teorijski, zakonodavni i praktički aspekti - I. Dio prema Šimenić, P. (2016). *Govor mržnje na Facebook stranici 24 sata* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:469206>
2. Alaburić, V. (2018). Legal Concept of Hate Speech and Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *Politička misao*, 55 (4), 230-252. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/215408>
3. Alkiviadou, N. (2018). The Legal Regulation of Hate Speech: The International and European Frameworks. *Politička misao*, 55 (4), 203-229. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/215407>
4. Ančić, B., Cepić, D. (2021). Tko su antimaskeri u Hrvatskoj? Prilog istraživanju antimaskerske reakcije tijekom pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*, 59 (219), 187-218. <https://doi.org/10.5673/sip.59.0.7>
5. Anderson, L., Barnes, M. (2022). Hate Speech. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Preuzeto s <https://plato.stanford.edu/entries/hate-speech/>
6. Badurina, L., Palašić, N. (2020). KOMUNIKACIJSKA FUNKCIJA PSOVKE I PITANJE NJEZINE VULGARNOSTI. *Croatica*, 44 (64), 97-114. Preuzeto s: <https://doi.org/10.17234/Croatica.64.5>
7. Bahador, B. (2020). Classifying and Identifying the Intensity of Hate Speech. Social Sceience Research Council. Preuzeto s <https://items.ssrc.org/disinformation->

democracy-and-conflict-prevention/classifying-and-identifying-the-intensity-of-hate-speech/

8. Balažić Bulc, T., Požgaj Hadži, V. (2017). Interakcijske retoričke strategije u znanstvenom diskursu (na primjeru znanstvenog jezika Ivana Ivasa). *Govor*, 34 (2), 127-151. Preuzeto s <https://doi.org/10.22210/govor.2017.34.08>
9. Baumgarten, N., Bick, E., Geyer, K., Iversen, D., Kleene, A., Lindø, A., Neitsch, J., Niebuhr, O., Nielsen, R., Petersen, N. (2019). Towards Balance and Boundaries in Public Discourse: Expressing and Perceiving Online Hate Speech (XPEROHS). *RASK: International Journal of Language and Communication*. 50, 87-108. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/337913890_Towards_Balance_and_Boundaries_in_Public_Discourse_Expressing_and_Perceiving_Online_Hate_Speech_XPEROHS
10. Bester, P., (2015). Chapter 1: Crowd Psychology. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/283344500_Chapter_1_Crowd_Psychology
11. Cvetnić, B., Cvetnić, M. (1994). Nadimci - poruke kulturologu: osobni i obiteljski nadimci u Mraclinu. *Studia ethnologica Croatica*, 6 (1), 79-84. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/68237>
12. Cvijanović, H. (2016). Govor kao verbalni i simbolički prostor slobode i političkog: američki poučak i govor mržnje u EU i Hrvatskoj. u Kulenović, E. (ur.) (2016b). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
13. ElSherief, M., Ziems, C., Muchlinski, D., Anupindi, V., Seybolt, J., Choudhury, M., Yang, D. (2021). Latent Hatred: A Benchmark for Understanding Implicit Hate Speech. *Proceedings of the 2021 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*. 345-363. Preuzeto s <https://aclanthology.org/2021.emnlp-main.29.pdf>
14. Europska komisija (2020). Borba protiv dezinformacija o bolesti COVID-19 – Prepoznavanje činjenica. *ZAJEDNIČKA KOMUNIKACIJA EUROPSKOM PARLAMENTU, EUROPSKOM VIJEĆU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA*. Preuzeto s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020JC0008&from=EN>
15. Gabriel, Y. (1998). An Introduction to the Social Psychology of Insults in Organizations. *Human Relations - HUM RELAT*. 51. 1329-1354. Preuzeto s

https://www.researchgate.net/publication/240276297_An_Introduction_to_the_Social_Psychology_of_Insults_in_Organizations.

16. Hackett, R. A., Carroll, W. K. (2004). Critical social movements and media reform. *Media Development*, 51(1), 14–19. Preuzeto s <http://www.sfu.ca/~hackett/CriticalSocialMovements.htm>
17. Hlebec, I., Gardašević, Đ. (2021). Pravna analiza govora mržnje. *Pravnik*, 55 (107), 9-35. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/264057>
18. Instagram (2019). Combatting Misinformation on Instagram. Preuzeto s <https://about.instagram.com/blog/announcements/combating-misinformation-on-instagram>
19. Jukić, M. (2021). Figurativna uporaba riječi i ekspresivnost teksta. *Hum*, 16 (25), 21-41. Preuzeto s <https://doi.org/10.47960/2303-7431.25.2021.21>
20. Jurak, K. (2022). Pandemija bez izlaza (II): od infodemije do pandemije. Preuzeto s <https://arhivanalitika.hr/blog/pandemija-bez-izlaza-ii-od-infodemije-do-pandemije/>
21. Jurčić Katunar, C. (2021). Autocenzurom do društvene prihvaćenosti - tabui kao rasadišta jezične kreativnosti. *Širinom filološke misli, Zbornik u čast Diani Stolac*. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/1172685>
22. Jurčić, D. (2017). TEORIJSKE POSTAVKE O MEDIJIMA – DEFINICIJE, FUNKCIJE I UTJECAJ. *Mostariensia*, 21 (1), 127-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190208>
23. Knapp, A. (2020). The original plandemic: unmasking the eerily familiar conspiracy theories behind the Russian flu of 1889. *Forbes*. Preuzeto s <https://www.forbes.com/sites/alexknapp/2020/05/15/the-original-plandemic-unmasking-the-eerily-parallel-conspiracy-theories-behind-the-russian-flu-of-1889/?sh=300bbfb250d5>
24. Kulenović, E. (2016a). Sloboda govora i govor mržnje. u Kulenović, E. (ur.) (2016b). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
25. Kuna, B. (2007). IDENTIFIKACIJA EUFEMIZAMA I NJIHOVA TVORBA U HRVATSKOM JEZIKU. *FLUMINENSIA*, 19 (1), 95-113. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/16735>

26. Lesinger, G. (2021). Infodemija ili prekomjerna količina netočnih informacija objavljenih o pandemiji virusa COVID-19. *South Eastern European Journal of Communication*, 3 (1), 17-27. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/272220>
27. Lovrić, I. (2010). Novinar kao čimbenik u političkim procesima. u Labaš, D. (ur.) (2010). *Mediji i društvena odgovornost. Zbornik radova znanstvenog Okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
28. Malović, S. (2004). Ima li granice slobodi medija?. *Politička misao*, 41 (1), 32-41. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/22855>
29. Marasović, Š. (1989). Sociološki vid psovke. *Crkva u svijetu*, 24 (1), 34-47. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/85494>
30. Mikashavidze, M. (2015). Social movements, media, and democratization. *Conference: International Communication Association 65th Annual Conference*. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/322936144_Social_movements_media_and_democratization
31. Muhvić-Dimanovski, V. (1998). NEOLOGIZMI NA RAZMEĐI JEZIČNE OTVORENOSTI I JEZIČNOGA PURIZMA. *Filologija*, (30-31), 495-499. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/173525>
32. Munivrana Vajda, M., Šurina Marton, A. (2016). Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 23 (2), 435-467. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177439>
33. Palašić, N. (2015). KOMUNIKACIJSKA VRIJEDNOST IRONIJE. *FLUMINENSIA*, 27 (1), 123-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/140816>
34. Pilić, M., Pilić, M. (2021). Infodemija u doba covida-19: kaznenopravni i sigurnosni aspekt. *Policija i sigurnost*, 30 (3/2021), 417-429. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/265205>
35. Plenković, M. (2015). KRIZNO KOMUNICIRANJE. *Media, culture and public relations*, 6 (2), 113-118. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/149016>
36. Solera, F., Calderara, S., Cucchiara, R. (2015). Learning to identify leaders in crowd. *Conference: International Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*

https://www.researchgate.net/publication/278678838_Learning_to_identify_leaders_in_crowd

37. Srzić, A. (2020). Beroš i Markotić nisu članovi Stožera civilne zaštite, a doznali smo kako su se našli na njegovim svakodnevnim presicama. *tportal.hr*. Preuzeto s <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/beros-i-markotic-nisu-clanovi-stozera-civilne-zastite-a-doznali-smo-kako-su-se-nasli-na-njegovim-svakodnevnim-presicama-20200511>
38. Šimenić, P. (2016). *Govor mržnje na Facebook stranici 24 sata* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:469206>
39. Šimunović, P. (2003). NADIMCI U HRVATA. *Govor*, 20 (1-2), 421-429. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/179689>
40. Vasiljević, S. (2016). Diskriminatorni govor i govor mržnje u europskom pravnom prostoru. u Kulenović, E. (ur.) (2016b). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
41. Vidov, P. (2022). Gordan Lauc ponavlja netočne tvrdnje o omikronu i cijepljenju. *FAKTOGRAFIHR*. Preuzeto s: <https://faktograf.hr/2022/01/07/gordan-lauc-ponavlja-netocene-tvrdnje-o-omikronu-i-cijepljenju/>
42. Vodanović, B. (2017). Osobni nadimak, figura za društveno uvjetovani kontekst (na primjeru nadimaka s otoka Pašmana). *Folia onomastica Croatica*, (26), 139-155. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/198708>
43. Vučić Đekić, D. (2021). Humor kao sredstvo konfrontiranja političkoj vlasti u Hrvatskoj. Predsjednička kandidatura Daria Juričana. *Dani Hvarškoga kazališta*, 47 (1), 303-314. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/265467>
44. Vukušić Rukavina, T. (2021). Izašao novi broj Mef.hr “Infodemija – vrtlog dvojbenih informacija”. Preuzeto s <https://mef.unizg.hr/izasao-novi-broj-mef-hr-infodemija-vrtlog-dvojbenih-informacija/>
45. Znika, M. (2021). Utemeljeno o neologizmima u hrvatskome jeziku (Mikić Čolić, Ana. 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*. Filozofski fakultet. Osijek.). *Rasprave: Časopis*

Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 47 (2), 714-718. Preuzeto s <https://hrcaj.srce.hr/268149>

Web-stranice:

1. <http://www.amzh.hr/wp-content/uploads/2019/05/Krunoslav-Capak.pdf>
2. <http://www.pharma.unizg.hr/hr/o-nama/djelatnici/gordan--lauc,450.html>
3. <https://bfm.hr/alemka-markotic/>
4. <https://biochem2.com/people/dikic-ivan>
5. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hate-speech>
6. <https://gong.hr/2022/09/13/istrazivanje-covid-19-teorija-zavjera-tko-vjeruje-u-njih-i-kako-se-to-vjerovanje-odrazuje-na-njihovo-ponasanje/>
7. <https://infodemija.org/branko-kolaric/>
8. <https://mrosp.gov.hr/vijesti/odgovorni-ostajemo-bliski-glavna-je-poruka-kampanje-ozuzbijanju-sirenja-koronavirusa-medju-starijom-populacijom/11959>
9. <https://www.24sata.hr/news/mali-simun-nacrtao-berosa-kao-superheroja-ti-si-moj-junak-683575>
10. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19010>
11. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27853>
12. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35750>
13. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39248>
14. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54625>
15. <https://www.facebook.com/>
16. https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-ogromna-guzva-u-sinjskoj-crkvi-a-tamo-je-i-sef-splitskog-stozera-za-koronu/2205337.aspx?fbclid=IwAR2mX_Y5Nu-08iCGPUE0y6I6Dp5ZrvGyHRMrdVPipJZK_6UbBhxGCTTm_og
17. <https://www.instagram.com/>

18. https://www.jutarnji.hr/tag/korona_party
19. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nove-osude-peararova-morbidnog-istupa-diskriminacija-je-preblaga-rijec-on-starijim-osobama-ne-umanjuje-samo-vrijednost-nego-pravo-na-disanje-zivot-10170589>
20. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/usred-epidemije-na-hvaru-krece-vjerska-procesija-na-kojoj-je-godinama-sudjelovao-i-plenkovic-capak-dali-smo-im-dozvolu-10191223>
21. <https://www.koronavirus.hr/odluke-stozera-civilne-zastite-za-sprjecavanje-sirenja-zaraze-novim-koronavirusom/323>
22. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/hate-speech?q=hate+speech>
23. <https://www.rijeka.hr/en/city-councillor/dobrica-roncevic/>
24. <https://www.thoughtco.com/what-is-the-fourth-estate-3368058>
25. https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1
26. <https://www.who.int/news-room/spotlight/let-s-flatten-the-infodemic-curve>

Pravni akti:

1. Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, NN 43/21.
2. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01.
3. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.
4. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.
5. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.
6. Rješenje o imenovanju načelnika, zamjenika načelnika i članova Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, NN 20/20

7. Zakon o lijekovima, NN 76/13, 90/14, 100/18
8. Zakon o medijima, NN 59/04, 84/11, 81/13
9. Zakon o sustavu civilne zaštite, NN 82/15, 118/18, 31/20, 20/21
10. Zakon o zdravstvenoj zaštiti, NN 100/18, 125/19, 147/20

10. Popis izvora komentara

1. Beroš nakon sastanka s liječnicima: Strože mjere mogu biti ograničenije okupljanja, *Indeks.hr*, 6. 11. 2020.
2. Beroš nije uzeo booster jer kaže da ima antitijela. Epidemiolog: To ništa ne znači, *Indeks.hr*, 13. 12. 2021.
3. Beroš pošizao zbog situacije u Zadru, *Net.hr*, 7. 6. 2021.
4. Beroš: Još nije vrijeme za novi lockdown , *Indeks.hr*, 8. 10. 2020.
5. Beroš: U Ministarstvu zdravstva je manje od 35 posto cijepljenih. To je poražavajuće , *Indeks.hr*, 8. 7. 2021.
6. Beroš: Više ne molim, nego zahtijevam da se pridržavate mjera, *Indeks.hr*, 21 .3. 2020.
7. Božinović: Samo se još dvije djelatnosti mogu popustiti, *Indeks.hr*, 3. 2. 2021.
8. Britanija danas ima više od 9000 novih slučajeva, *Indeks.hr*, 20. 6. 2021.
9. Brže se širi, a simptomi su drugačiji: Ovo je pet najvažnijih stvari o delta soju, *Indeks.hr*, 6. 7. 2021.
10. Capak: Za šankom se može sjediti, ali zabranjeno je stajati, *Indeks.hr*, 31. 8. 2021.
11. Četvrti val završava, je li to i zadnji? "Omikron je skroz drugačiji od svih sojeva", *Indeks.hr*, 10. 12. 2021.
12. Član vladinog savjeta Lauc: Jedina svrha covid-potvrda je da Pfizer više zaradi, *Indeks.hr*, 15. 11. 2021.
13. Diljem Europe strože mjere, zatvaranje granica, lockdowni... Omikron izaziva uzbunu, *Indeks.hr*, 28. 11. 2021.
14. Đikić dao intervju, otkrio je kad možemo očekivati smirivanje širenja koronavirusa, *Indeks.hr*, 9. 4. 2020.
15. Đikić: Stanje je ozbiljno, *Indeks.hr*, 27. 8. 2020.
16. Epidemiolog Kolarić: Bliži smo crnom scenariju nego prije mjesec dana, *Indeks.hr*, 4. 9. 2020.
17. Epidemiolog Kolarić: Vjerujem da ćemo morati još postrožiti mjere 18. 10. 2020.

18. FOTO Ogromna gužva u sinjskoj crkvi, a tamo je i šef splitskog stožera za koronu, *Indeks.hr*, 15. 8. 2020.
19. Fuchs kaže da bi osnovne i srednje škole mogle prijeći na online nastavu, *Indeks.hr*, 25. 10. 2021.
20. Fuchs: Nitko nije rekao da iza Svih svetih kreće online nastava, *Indeks.hr*, 28. 10. 2020.
21. Glavni riječki epidemiolog: Korona se širi nekontrolirano, *Indeks.hr*, 22. 10. 2020.
22. Hoće li cijepljenje biti obavezno? Božinović: To ne bi bio novi moment, *Indeks.hr*, 24. 11. 2020.
23. Istraživanje: Više od 43% Hrvata se ne želi cijepiti, *Jutarnji list*, 13. 5. 2021.
24. Jesu li farmaceutski divovi stvorili paniku oko korone kao oko svinjske gripe? , *Indeks.hr*, 5. 12. 2021.
25. Kad je korona zaista ušla u Hrvatsku? Capak objasnio kako će se to provjeravati, *Indeks.hr*, 6. 5. 2020.
26. Kod HNK u centru Zagreba izvjesio veliki transparent "Korona je prevara", *Indeks.hr*, 26. 6. 2020.
27. Korona je podijelila Hrvatsku: "Doći će do još veće mobilizacije protivnika mjera", *Indeks.hr*, 15. 9. 2021.
28. Korona se razbuktala po cijeloj Europi, šok za građane Berlina, *Jutarnji list*, 8. 10. 2020.
29. Korona u Kini pronađena na hrani. Lauc: Borba do zadnjeg virusa je izgubljena, *Indeks.hr*, 25. 9. 2020.
30. Markotić: Ljudi su se opustili, očekivali smo nešto manji broj zaraženih, *Indeks.hr*, 9. 7. 2020.
31. Markotić: Nadam se da Zagreb i Hrvatska nisu odlučili postati novi Bergamo, *Indeks.hr*, 14. 10. 2020.
32. Može li nas spasiti cijepljenje djece? , *Indeks.hr*, 29. 10. 2021.
33. Pernar: Starije u karantenu, mladima omogućiti normalan život, *Indeks.hr*, 15. 4. 2020.
34. Pismo studenta: Želim otkriti kako svijet izgleda iz perspektive huligana kod HNK, *Indeks.hr*, 14. 10. 2020.
35. Pitali smo prolaznike hoće li se cijepiti protiv korone indeks, *Indeks.hr*, 9. 12. 2020.

36. Plenković zbog širenja korone poslao poruku mladima , *Indeks.hr*, 14. 10. 2020.
37. Plenković: Znali smo za problem još dok su neki mislili da je koronavirus korona pivo, *Indeks.hr*, 4. 11. 2020.
38. Potresno pismo: Majka mi je umrla u Splitu zbog korona-histerije. Majko, volim te, *Indeks.hr*, 6. 5. 2020.
39. Ravnatelj šibenske škole: Roditelji su upali na nastavu i radili nered zbog maski, *Indeks.hr*, 10. 9. 2020.
40. Sindikat traži da se profesorima zbog online nastave plaća 10 kuna dnevno više, *Indeks.hr*, 26. 4. 2021.
41. Stožer: Umrle su 23 osobe. Imamo 8589 testiranih i 2378 novih slučajeva, *Indeks.hr*, 28. 10. 2020.
42. Svijet ima moćno oružje za završiti pandemiju. Znanstvenici: Treba nam novi pristup, *Indeks.hr*, 6. 12. 2021.
43. Svjetski poznati restoran iz Zagreba Stožeru: Lijepu priču pretvarate u horor, *Indeks.hr*, 14. 10. 2020.
44. Šef Pfizera: Ljudi će se još puno godina morati docjepljivati protiv korone, *Indeks.hr*, 2. 12. 2021.
45. Šef riječkog Zavoda o cijepljenju djece: Komplikacija u toj dobnoj skupini nema, *Indeks.hr*, 13. 12. 2021.
46. U KB-u Dubrava operirali mladića kojem je korona uništila srčani zalisak, *Indeks.hr*, 23. 12. 2020.
47. U tijeku je Neymarov korona party. Traje pet dana u podzemnom disku s 500 gostiju, *Indeks.hr*, 27. 12. 2020.
48. Ugostitelji neće mirno čekati 1. veljače: "Imamo nekoliko opcija", *Indeks.hr*, 28. 1. 2021.
49. Ultimatum hrvatske firme radnicima: Tko želi raditi, od 1. 11. mora biti cijepljen, *Indeks.hr*, 27. 10. 2021.
50. Ustavni stručnjak: Cijepljenje protiv korone može biti obavezno samo odlukom sabora, *Indeks.hr*, 25. 11. 2020.

51. Zašto crkve ostaju otvorene? Plenković: Niste slušali, nema zborova u crkvama,
Indeks.hr, 26. 11. 2020.
52. Zašto se neki žestoko protive mjerama i cijepljenju? Pričali smo sa sociolozima,
Indeks.hr, 10. 1. 2022.

11. Popis slika

Slika 1. Ljestvica intenziteta govora mržnje	6
Slika 2. Fact-checkersi na društvenoj mreži Instagram.....	15
Slika 3. Rezultati pretraživanja pojmova „coronavirus“ i „covid19“ na društvenim mrežama Instagram (lijevo) i Facebook (desno)	16
Slika 4. Preusmjeravanje na službene stranice pri pretraživanju ključnih pojmova na društvenoj mreži Instagram.....	16
Slika 5. Primjeri Instagramova dodavanja pouzdanih poveznica na objave koje sadrže neki od ključnih pojmova o pandemiji koronavirusa	17
Slika 6. Primjer uklanjanja znaka # na Instagramu koji sadrži pojam koji nije u skladu sa smjernicama zajednice u vezi pandemije koronavirusa	17
Slika 7. Teorija o plandemiji	21
Slika 8. Uvjerenja o porijeklu virusa.....	23
Slika 9. Želja za slobodom	23
Slika 10. Nepoštivanje epidemioloških mjera i razina uvjerenosti u alternativne teorije	24
Slika 11. Začarani krug govora mržnje	26